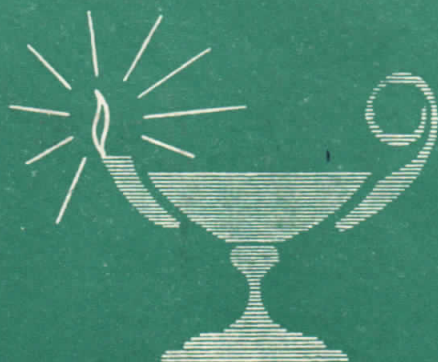

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ (Στ. Ροζάκη)	321
«ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ» (ποίημα Νικ. Καμβύση)	327
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΦΡ. ΜΩΡΙΑΚ (Γ. Αλεξίου)	328
ΕΝΑ ΜΠΟΥΚΕΤΟ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ (ποίημα Ζακ. Ρ. Σαραντίδου)	333
ΠΑΝΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ (Γ. Μελέτη)	334
Η ΑΣΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ Η ΙΑΤΡΙ- ΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ (καθηγ. L. Rouyane)	339
ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΓΑΛΙΛΑΙΟΥ (Α. Δωρικού)	343
ΔΥΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑΙ ΒΥΘΟΜΕΤΡΗΣΕΙΣ (Κ. Πεντελικού)	347
Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ ΚΟΣΜΟΝ (Α. Ν. Παπαδοπούλου)	349
Ο ΑΚΕΡΑΙΟΣ, Ο ΦΛΟΓΕΡΟΣ, Ο ΜΕΙΛΙΧΙΟΣ (Β. Ήρ.)	351
ARTICLE DE LUXE (διήγημα Ν. Ἀρβανίτη)	353
ΑΠΟΨΕΙΣ	355
ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ (Κ. Χαραλαμπίδη)	359
Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ-ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ	360

«ΑΚΤΙΝΕΣ» ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ 27ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1964

ΑΡΙΘ. 255

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΠΡΟΣΕΧΩΣ

♦ *Ένα εξαιρετο πρωτότυπο σύγχρονο Μυθιστόρημα*

ΜΑΡΙΑ - ΙΡΙΣ

ΠΕΡΑ ΑΠ' ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

* * *

♦ *Μιά θαυμάσια συλλογή παραμυθιών*

ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ

...ΕΤΣΙ ΛΕΕΙ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Εικονογραφημένη από τον ζωγράφο Στέλιο Όρφανίδη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 45 ΤΗΛ. 627-035

ΑΘΗΝΑΙ - 135

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 27ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1964

ΑΡΙΘ. 255

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Σήμερα ή εποχή μας περισσότερο ίσως από άλλες εποχές, έχει την ανάγκην ενός ξεκαθαρίσματος μερικῶν βασικῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ μας. Χωρὶς τὸ ξεκαθάρισμα αὐτὸ θὰ μᾶς ἦταν ἀδύνατο νὰ προχωρήσωμε σωστὰ μέσα στὸν πολυθόρυβο αἰῶνα μας καὶ νὰ κρατήσωμε τὸ τιμὸν τῆς ζωῆς μας σταθερὰ μέσα στὶς θύελλες ποὺ ἡ ζωὴ μᾶς φέρνει.

Ἡ αἰῶνας στὸν ὁποῖον ζοῦμε ἔχει χαρακτηρησθῆ ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς σὰν τὸν αἰῶνα μέσα στὸν ὁποῖον ἤδη συμβαίνει μιὰ ἄνευ προηγουμένου καμτῆ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ποιὰ κατεύθυνσι ἀράγε θὰ λάβῃ ὁ πολιτισμὸς μας μετὰ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ καμτῆ; Δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἀπαντήσωμε στὸ ἐρώτημα αὐτὸ γιατί δὲν μποροῦμε νὰ ξέρωμε ποῖα θέσι θὰ λάβῃ καθέννας ἀπὸ μᾶς στὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ ἐνώπιον ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος τίθενται καὶ ποὺ περιμένουν τὴν λύσι τους.

Ἐνα τέτοιο πρόβλημα δξὺ, δξύτατο θὰ λέγαμε, στοὺς καιροὺς μας εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς μορφώσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου, τῆς νέας γενεᾶς, τῶν παιδιῶν μας. Καὶ μόνο ἡ πληθώρα βιβλιογραφίας γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ συνθετικὸ ἔργο, εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ ποῖα σημασία δίδεται στὴν μόρφωσι τῶν Ἑλληνοπαίδων. Δὲν πρόκειται λοιπὸν δι' ὅσων θὰ ποῦμε, νὰ εἰσαγάγωμε «καινὰ δαιμόνια» ἀλλὰ νὰ ὑπενθυμίσωμε πράγματα παραδεδεγμένα καὶ τῶν ὁποίων ἡ γνώσις εἶναι ἀπαραίτητη, ἔστω καὶ σὲ γενικῆς γραμμῆς, γιὰ νὰ λάβωμε τὴν σωστὴν θέσι γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ.

Πρὶν ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστὸν, ἀλλάξε κυριολεκτικὰ

τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου σὲ ἰδέες καὶ τρόπον ζωῆς, ἡ γνώσις τοῦ μέσου ἀνθρώπου γύρω ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀπαρτίζουν τὸν μορφωμένο ἄνθρωπο ἦταν πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν σημερινή. Ὁ Β' ὅμως παγκόσμιος πόλεμος καὶ τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα, ποὺ ἀκολούθησαν αὐτὸν σὲ ὅλα τὰ πεδία τῆς ζωῆς, ἔκαναν τὸν ἄνθρωπο νὰ σταθῇ σκεπτικὸς καὶ νὰ ἀναθεωρήσῃ ἀποφασιστικὰ, παλιῆς φρόνης καὶ ὀρισμοῦς ποὺ εἶχε δώσει στὸ ἐρώτημα: «Ποῖος εἶναι ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος;»

Θὰ ἔρθῃ ὁ ἄνθρωπος ὁ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ θὰ μᾶς πῆ διάφορες σκέψεις γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα αὐτό. Θὰ μᾶς πῆ λοιπὸν ὅτι: «Μορφωμένος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος κατέχει γνώσεις πολλῆς» ἢ «ὁ ἐρευνητῆς ἐπιστημονικῶν θεμάτων» ἢ «ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει νὰ χειρίζεται τὸν γραπτὸ καὶ προφορικὸ λόγον» ἢ «ὁ γλωσσομαθῆς, ὁ ἐγκυκλοπαιδικός, ὁ ἐνήμερος πάνω στὰ θέματα τῆς ἐπιστήμης» ἢ ἀκόμα «ὁ καλλιεργημένος ἀπὸ τὴν ποίησι, τὴν μουσικὴ καὶ γενικὰ τίς καλῆς τέχνης ἄνθρωπος».

Δὲν θὰ μπορέσῃ ὅμως νὰ μᾶς πείσῃ σήμερα μιὰ τέτοια μόνον, ἀσυμπλήρωτη, εἰκόνα τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου. Δὲν θὰ μπορέσῃ δὲ γιατί σήμερα εἶδαμε, ἐπάθαμε καὶ γνωρίζομε πολλά. Εἶδαμε ἑκατομμύρια ἀνθρώπων νὰ θανατοῦνται, μιὰ πραγματικὴ γενοκτονία, διὰ μεθόδων ποὺ καλύπτουν ὅλους τοὺς τόνους τῆς ἐπιστημονικῆς κλίμακος. Εἶδαμε στὸ ὄνομα τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως οἱ ἄνθρωποι νὰ γίνονται σαποῦνι, νὰ ὑφίστανται στεῖρωσι καὶ νὰ ψύχονται σὲ ἀβάστακτες ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸ θερμοκρασίες. Εἶδαμε τοὺς ἀν-

θρώπους πειραματόζωα χωρίς την θέλησή τους, αλλά και τί δὲν εἶδαμε! Καὶ ὅλα αὐτά, μὲ φρίκη ἀνακαλύπτουμε ὅτι τὰ ἔκαναν ὄχι ἄνθρωποι ἀγράμματοι, κενοὶ ἀπὸ γνώσεις, ποὺ εὐρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν μας, ἀλλὰ ἄνθρωποι ἐγγράματοι, ἐπιστήμονες καὶ μάλιστα ἀξίας, γεμάτοι ἀπὸ γνώσεις καὶ τέχνες, καλλιεργημένοι ἀπὸ μουσικὴ καὶ ποίησι, δηλαδὴ γεμάτη ἀπὸ τὰ ἀνώτερα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ μας. Μὰ, αὐτὸς εἶναι λοιπὸν ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος; Ἐκεῖνος ποὺ σκοτῶνει τὸν ἀδελφὸ τοῦ στὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης; Ἐκεῖνος ποὺ κουργιλιάζει τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καὶ ποδοπατᾷ κάθε ἱερὸ καὶ ὅσιο ποὺ μᾶς ἐκληρονόμησαν οἱ προηγούμενοι πολιτισμοί, ἐν ὀνόματι ἐνὸς διδακτορικοῦ διπλώματος; Ἐκεῖνος ποὺ χάριν τῆς ἐπιστημονικῆς του καριέρας ξεχνᾷ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὑπηρετεῖ τὰ κατώτερα, τὰ ζωῶδη ἔνστικτα; Ἀκόμη, εἶναι μορφωμένος ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔκαμε ἐμπράκτως τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά, ἀλλὰ ποὺ ἔλαβε στάσι παθητικὴ ἀπέναντι στὸ καθολικὸ ἔγκλημα τῶν συμπατριωτῶν του;

★

Αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐρωτήματα θέτει ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος καὶ ἐὰν ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ δὲν ἔχουν σαφῶς τὴν ἔννοια τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου μέσα τους, τὴν διαισθάνονται ὅμως καὶ ἀρνοῦνται νὰ παραδεχθοῦν ὡς μορφωμένο αὐτὸν ποὺ δίδουν οἱ παραπάνω εἰκόνες ποὺ ἀναφέραμε. Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μορφωμένος ἐκεῖνος ποὺ δὲν δίδει πρωτεύουσα θέσι στὴν ψυχικὴ του καλλιέργεια. Δὲν μπορεῖ νὰ ποῦμε μορφωμένο ἐκεῖνο τὸν ἄνθρωπο ποὺ ξεχνᾷ ὅτι κλείνει ἀνώτερες πνευματικὲς ἀξίες μέσα του, στὶς ὁποῖες ὀφείλει νὰ δώσῃ τὸ προβάδισμα. Πέρα ἀπὸ τὴ γνώσι, τὴν μάθησι καὶ γενικώτερα τὴν καλλιέργεια τῆς διανοίας ἀπαιτεῖται ἡ καλλιέργεια τοῦ συναισθήματος τὸ ὁποῖον εἶναι στοιχεῖον τῆς ψυχικῆς σφαιρας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ συναισθήματος μᾶς βοηθεῖ ὥστε νὰ γίνωμε ἀνθρωπινώτεροι, νὰ ξεφεύγωμε ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἐγῶ μας καὶ νὰ ἐρχώμαστε πρὸς τὸν πλησίον μας, πρὸς τὸν συνάνθρωπό μας. Γι' αὐτὸ, ὁ μορφωμένος δὲν περιορίζεται μόνο στὴν ἀπόλαυσι

τῆς ὁμορφιᾶς ἀλλὰ πηγαίνει μακρότερα, στὴν πρακτικὴ ζωὴ καὶ ρυθμίζει τὶς σχέσεις του μὲ τοὺς συνανθρώπους του κατὰ τρόπον ἁρμονικόν.

Ὁ μορφωμένος σέβεται τὸν συνάνθρωπο τοῦ σὰν μέλος ἐνὸς εὐρύτερου κοινωνικοῦ συνόλου, ὅπου καὶ ὁ ἴδιος εὐρίσκεται, καὶ δὲν γίνεται ἐμπόδιο στὶς προσπάθειες ποὺ καταβάλλει γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ κι' ἐκεῖνος. Χρειαζεται ἡ ἀνάτασις τοῦ συναισθήματος γιὰ νὰ συγχάρις τὸν ἄλλον ὅταν ἐπιτυχάνῃ στὴ ζωὴ, νὰ τοῦ δίνῃς τὸ χέρι καὶ νὰ τὸν βοηθῆς. Ἡ συναισθηματικὴ καλλιέργεια δίνει στὸν ἄνθρωπο τὴ δύναμι καὶ τὰ ὅπλα ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ γίνῃ ὁδηγὸς καὶ ἐμπνευστὴς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶναι ἀπροσάρμοστος στὴν κοινωνία, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ βρῇ τὴ θέσι του σ' αὐτὴν καὶ ζῇ σὰν παράσιτο στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Γι' αὐτὸ ὁ πραγματικὰ μορφωμένος ἄνθρωπος δὲν ἰκανοποιεῖται ἀπὸ τὴν προσωρινὴ λύσι τῆς φιλανθρωπίας. Διότι τὸ νὰ ἐνισχύσῃς οἰκονομικὰ τὸν ἀνίσχυρο ἢ τὸν ἐπαίτη δὲν φθάνει ἀπὸ αἰτία, στὴ ρίζα ποὺ διεμόρφωσε τὴν κατάστασι αὐτὴ ὥστε νὰ τὴν θεραπεύσῃς. Ἡ προσπάθεια καὶ ὁ ἀγὼνας τοῦ μορφωμένου πρέπει νὰ ἔχῃ σὰν στόχο τὴν κοινωνικὴ μεταρρυθμισί ἐκεῖνη ποὺ θὰ θεωρῇ παθητικὴ τῆς νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ πεινοῦν καὶ ποὺ στεροῦνται τὶς στοιχειωδέστερες ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς ἢ ἄνθρωποι ποὺ ἐπαιτοῦν ἀπὸ ἀναπηρία ἢ ἀνέχεια καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ μιὰ ἀξιοπρεπὴ ζωὴ διὰ τῆς ἐργασίας τους.

Μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες δόξες τῆς Γαλλίας καὶ ἐκ τῶν διασημότερων φυσικῶν τοῦ κόσμου τιμηθεὶς μὲ τὸ βραβεῖον Nobel, ὁ φυσικὸς Louis De Broglie ἐδημοσίευσε ἕνα ἄρθρο τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἄρκει ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις γιὰ νὰ καταστῇ κανεὶς ἄνθρωπος;». Λέγει λοιπὸν ἐκεῖ ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς: «Στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξι τῆς ἀνθρωπότητος τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα διεδραμάτισε ἀναμφισβήτητος ρόλο μνήσεως, δικαιολογημένως δέ, λόγω τοῦ βάθους τῶν φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν τὶς ὁποῖες μᾶς κληροδότησε, τῆς ὠραιότητος τῶν ἐργων τέχνης καὶ τῆς λεπτότητος τῆς ἀναλύσεως τῶν αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα μᾶς ἔδωσε σὰν παραδείγματα. Ὁ χρόνος

δμως παρέρχεται και μᾶς ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτὴ τὴ θελκτικὴ νεότητα τῆς γνώσεως και τῆς ἀνθρωπίνης εὐαισθησίας.

»Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποκτήσεως περισσοτέρων γνώσεων, τίς ὁποῖες οἱ διαρροεῦσαντες αἰῶνες δὲν διέθεταν, ἔφεραν βαθμιαία στὴν ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὴν ἡγεμονία τῆς κλασικῆς σπουδῆς. Μία νέα γενικὴ μόρφωσι καταλαμβάνει βαθμηδὸν τὴ θέσι αὐτῆς, μόρφωσι γενικὴ, στὴν ὁποία οἱ κλασικὲς σπουδὲς κατέχουν ὄλονεν μικρότερη θέσι, ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ πρόοδος θὰ κατακτᾶ συνεχῶς εὐρύτερη θέσι, μεταβάλλοντας και διευρύνοντας τὸν κύκλον τῆς νεωτέρας σκέψεως και τῶν ἀναγκῶν τῆς σύγχρονης ζωῆς και ἀναγκάζοντας τοὺς νέους νὰ προσανατολισθοῦν πρὸς ἐπιστῆμες τεχνικοῦ χαρακτῆρος.

»Ἐπειδὴ κατ' ἀνάγκην συμβαίνει αὐτὸ λόγῳ μᾶς κινήσεως συνδεομένης μὲ τὴν ἴδια τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ, κινήσεως τὴν ὁποία δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιβραδύνωμε, ἀκόμη δὲ λιγώτερο νὰ ἀναστρέψωμε, ὠρισμένες ἀπόλυτες διάνοιες θὰ ὑποστηρίξουν, θεορᾶ ἴσως, τὴν πλήρη θεμελίωσι τῆς πνευματικῆς διαπλάσεως ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, τὴν παραχώρησι στὴν διδασκαλία αὐτῶν, τῆς προνομιούχου θέσεως ἢ ὁποία μὲν πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ προωριζόταν γιὰ τίς κλασικὲς σπουδὲς. Θαυμάζω φυσικὰ τὴν ἐπιστῆμην ἀπὸ κάθε ἄποψι γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῶν μεθόδων τῆς και τὴν τολμηρότητα τῶν θεωριῶν τῆς, γιὰ τίς προοπτικὲς τίς ὁποῖες διανοίγει στὸ πνεῦμα και τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ προσφέρῃ στὸν ἄνθρωπον, τόσο ἐν καιρῷ εὐημερίας, ὅσο και ἐν καιρῷ δυστυχίας. Ἐν τούτοις, λέγει ὁ σοφὸς καθηγητῆς, ἐπιθυμῶ νὰ ἐξηγήσω ἐδῶ μὲ λίγα λόγια γιὰ τί δὲν νομίζω ὅτι διδασκαλία ἀποκλειστικὰ ἐπιστημονικὴ μπορεῖ νὰ δώσῃ σ' ἕνα ἔθνος τὸ σύνολον τῶν φωτισμένων και διαφόρων διανοουμένων, τὸ ὁποῖο σήμερον περισσότερον ἀπὸ ἄλλοτε κάθε ἔθνος χρειάζεταιται.

Συνεχίζοντας ὁ διάσημος φυσικός, ὁραματίζεται ἕναν ἀνθρωπισμὸν ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ πληροῖ τὸν μορφωτικὸν τοῦ ἔργου δὲν πρέπει ν' ἀρκεστῆ μόνον στὴν ἀπόκτησι ἐπιστημονικῶν ἀποκλειστικὰ γνώσεων και λέγει: «Ὁ ἄνθρωπος πράγματι δὲν εἶναι

μόνον πνεῦμα και νοῦς. Εἶναι ἀκόμη συναισθημα και θέλησις. Σκέψις, ἐπιθυμία, ἐνέργεια συμμετέχουν στενὰ στὴ δραστηριότητά του... Ἐάν θέλαμε νὰ ἱεραρχήσωμε τὸ τρίπτυχον αὐτὸ «σκέψις, συναισθημα, ἐνέργεια», ἀσφαλῶς θὰ δίναμε στὸ συναισθημα τὴν πρώτην θέσι, γιὰτί σὲ τελευταία ἀνάλυσι, τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κίνητρο ὄλων τῶν σκέψεων και τῶν πράξεων. Αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ ἐπιστῆμη κι' ἂν ἀκόμη ἀναζητᾷ τὴν ἀλήθεια ἢ ἐπιθυμῆ νὰ κυριαρχήσῃ στὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, γιὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὰ δεινά μας ἢ νὰ βελτιώσῃ τὴν ζωὴν μας, προκαλεῖ στὸ τέλος-τέλος συναισθημα ἢ μᾶλλον ἐπιθυμία, ἐπιθυμία νὰ γνωρίσωμε ἢ ἐπιθυμία νὰ πραγματοποιήσωμε.

Δὲν ἀρκεῖ, συνεχίζει ὁ De Broglie, νὰ γνωρίσωμε τὴ φύσιν διὰ τῆς πειραματικῆς μεθόδου ἢ νὰ ἀσκηθοῦμε στὸν μαθηματικὸν λογισμὸν· πρέπει νὰ γνωρίσωμε και ἑαυτούς. Πραγματικὴ γενικὴ μόρφωσις, ἄξια τοῦ ὀνόματός τῆς, ὀφείλει νὰ συνεισφέρει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόκτησι ἐπιστημονικῶν γνώσεων, βαθεῖα σκέψιν πάνω στὸ πολὺπλοκον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως και τῶν διαφορῶν τῆς μορφῶν, καθὼς και μιὰ μύησι στὴν τέχνην τοῦ αἰσθάνεσθαι και τοῦ βούλεσθαι. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὑπὸ τὴν πραγματικὴ ἔννοια τῆς λέξεως. Ἐνας νεώτερος ἀνθρωπισμὸς, ἀκόμη κι' ἂν καταστῆ τελείως ἀνεξάρτητος τῆς ἑλληνολατινικῆς σπουδῆς, ὀφείλει νὰ διατηρήσῃ τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν και γι' αὐτὸ πρέπει πάντοτε νὰ δώσῃ ἐξέχουσα θέσι στὶς φιλοσοφικὲς σπουδὲς.

Και καταλήγει ὁ ἐξέχων φυσικός μὲ τὰ ἐξῆς: «Οὐσιώδες γιὰ μιὰ μόρφωσι, ἄξια τοῦ ὀνόματός τῆς, θὰ εἶναι πάντοτε ἡ πλήρης μελέτη τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, τοποθετημένη στὸ περιβάλλον τῆς και στὶς συνθήκας τῆς ζωῆς τῆς. Δὲν ἀποτελεῖ παραδοξολογία τὸ νὰ ὑποστηριχθῆ, ὅτι ἕνας και μόνον σκοπὸς τῆς γνώσεως ὑπάρχει: Ἡ ἐσωτερικὴ μας ζωὴ. Ὅτι γνωρίζωμε περὶνᾶ πραγματικὰ διὰ μέσου αὐτῆς και ἀντανακλάται σ' αὐτὴν, σκέψεις ἢ λογισμοί, ἀντιλήψεις, συναισθήματα ἢ ἐπιθυμία, ἀποφάσεις ἢ θέλησις πρὸς δρᾶσι και αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ ἐπιστῆμη. Γι' αὐτὸ, νομίζω, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ πραγματικὴ

μόρφωσις παρὰ μόνον εκείνη ἢ ὅποια ἀντιμετωπίζει ὅλες τὶς πλευρὲς τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος».

★

Βλέπομε λοιπὸν ἕναν ἀντιπρόσωπο τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀναστήματος τοῦ De Broglie νὰ παίρνῃ καθαρὰ θέσι γιὰ γιὰ μιὰ μὲν ὅποια δὲν θὰ παραβλέπη τὸν ἐσωτερικὸ ἀνθρώπο. Καὶ δὲν εἶναι μόνον ὁ De Broglie ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες οἱ ὅποιοι στέκονται μὲ κάποιον σκεπτικισμὸ καὶ δέος μπροστὰ στὰ προβλήματα ποὺ προβάλλουν ἀπὸ τὴν ἀματώδη ἀνάπτυξι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Κάθε μέρα ἀποκτοῦμε καὶ ἕνα ὄπλο τὸ ὅποιον μπορεῖ νὰ ἀποβῇ ἢ καταστροφὴ ἢ ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια μπορεῖ νὰ καταστρέφῃ τὸν κόσμον ὅσο καὶ νὰ τὸν εὐεργετήσῃ. Οἱ πύραυλοι μπορεῖ νὰ ἐνσπεύρουν τὸν τρόμον καὶ οἱ δορυφόροι νὰ φέρουν τὴν καταστροφὴ· ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἀνοίξουν καὶ νέους ὁρίζοντες καὶ νὰ δημιουργήσουν καινούργιον τρόπο ζωῆς γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἀνθρώπος ὑπερνίκησε τὴν βαρῦτητα καὶ ἀρχίζει νὰ γίνεται ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν πλανήτη του. Εἶναι ἐπιτεύγματα αὐτὰ ποὺ συγκλονίζουν κυριολεκτικὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ κἀντων τὸς σοφούς τοῦ κόσμου νὰ σκέπτονται ἂν ὁ αὐριανὸς ἀνθρώπος θὰ εἶναι τόσο ἰκανὸς καὶ πνευματικὰ ὄριμος γιὰ νὰ κρατήσῃ στοὺς ὄμους του τὸ τεράστιον αὐτὸ βάρος ποὺ τοῦ κληρονομεῖ ἡ ὄριμη σημερινὴ γενεά, στὸν τομέα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν.

Στὶς σκέψεις αὐτὲς πολὺ ταιριάζει μιὰ ἀλληγορία τοῦ Γκαίτε μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «ὁ μαθητευόμενος μάγος». Στὸ μῦθον αὐτὸ ὁ μέγας ποιητὴς τῆς Γερμανίας πολὺ εὐστοφῶς ἀναπτύσσει μερικὲς ἰδέες τοῦ γύρου ἀπὸ τὴν ὄριμότητα τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τρόπον ἀλληγορικόν. Ἐνας μάγος εἶχε ἕνα νέον μαθητὴν ποὺ τὸν μούσσε στὰ μυστήρια τῆς μαγείας του. Δὲν τοῦ ἔδινε ὅμως περισσότερα μυστικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μποροῦσε νὰ ἀφομοιώσῃ, πρῶτα ποὺ ἔκανε τὸν μαθητευόμενον μάγον νὰ εἶναι ἀνυπόμονος καὶ νὰ προσπαθῇ μὲ κάθε τρόπο νὰ τὰ ἀνακαλύψῃ. Ἔτσι μιὰ μέρα ποὺ ὁ μέγας μάγος δὲν ἦταν ἐκεῖ, ἀνοῖξε τὸ

μέγαν μαγικὸ βιβλίον καὶ ἄρχισε νὰ κλέβῃ τὰ μυστικὰ τοῦ δασκάλου του. Ἀμέσως βάζει σ' ἐφαρμογὴ τὰ μυστικὰ αὐτὰ καὶ ὡς διὰ μαγείας ἀρχίζουν περιεργὰ πράγματα νὰ συμβαίνουν στὸ ἄντρο τοῦ μάγου. Διάφορα ἀντικείμενα ἄρχισαν νὰ χορεύουν καὶ νερὸ ἄρχισε νὰ κατακλύξῃ τὰ πάντα μέσα ἐκεῖ. Ὁ μικρὸς μάγος τὰ ἔχασε. Καὶ τώρα τί θὰ γίνῃ; Ποιὸ ἦταν τὸ ἀντίδοτον γιὰ νὰ σταματήσουν ὅλα αὐτὰ τὰ κακά; Ἐνῶ ὁ μέγας μάγος ἐγνώριζε νὰ κρατᾷ τὶς κακὲς δυνάμεις γιατί ἦταν ἕνας ὄριμος μάγος, ὁ μικρὸς, ὁ ἀνώριμος ἀκόμη μαθητὴς δὲν εἶχε τὴ δύναμιν νὰ χαλιναγωγήσῃ τὶς δυνάμεις αὐτὲς οἱ ὅποιες δὲν τὸν ὑπάκουον. Ὁ μαθητὴς τρομοκρατήθηκε ἀλλ' ἦταν πιὰ ἀργά, τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν παλιὰ γαλήνη. Ἐκάθισε λοιπὸν καὶ περιέμενε τὸ μοιραῖον. Ἀλλὰ ὁ μέγας μάγος ἀντελήφθη ἀπὸ μακρὰ τὴν κατάστασιν ἔσπευσε γρήγορα καὶ ἐπανέφερε τὴν τάξιν.

Ὁ αὐριανὸς λοιπὸν ἀνθρώπος θὰ εἶναι ὁ ὄριμος μάγος ἢ ὁ ἀνώριμος μαθητὴς του; Αὐτὸ θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον ἢ νῆα γενεὰ τοῦ σήμερον θὰ λάβῃ τὴ σωστὴ θέσιν ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τῆς μορφώσεως. Καὶ αὐτὸ θὰ συμβῇ ἂν ἡ γενεὰ τοῦ χθὲς δώσῃ τὴ σωστὴ κατεύθυνσιν καὶ συμβάλῃ στὴ συναισθηματικὴ ὀριμότητα τῆς νέας γενεᾶς. Ἄν καταφέρωμε ν' ἀπομακρύνωμε τὸ νέον ἀνθρώπον ἀπὸ τὸ «ἐγὼ» του καὶ τὸν στρέψωμε πρὸς τὸ «σύ», πρὸς τὸν ἄλλον ἀνθρώπον, τότε κατὰ μέγα μέρος κερδίσαμε τὴ μάχην τῆς μορφώσεως. Ἡ συναισθηματικὴ ὀριμότης περιλαμβάνει τὸν ἔμπροχτον ἀλτρουϊσμὸν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἄλλον. Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἀγάπην, τοῦλάχιστον τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄλλον, δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσωμε γιὰ μορφωμένον ἀνθρώπον. Συνήθως ὅμως δὲν προσέχομε αὐτὴ τὴν πτυχὴν ποὺ πρέπει νὰ περιελείη ἢ ἔννοια τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου. Μπορεῖ ἕνας νὰ εἶναι διανοούμενος, νὰ ἀσχολῆται μὲ τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες, νὰ εἶναι ἐπιστήμων ὅποτε τὸν λέμε διαβασμένον, καλλιτέχνην ἢ καλὸν ἐπιστήμωνα, ἀλλὰ ὄχι μορφωμένον ἂν δὲν εἶναι συναισθηματικὰ ὄριμος καὶ μένει ἀδιάφορος πρὸς τὸ κοινωνικὸ σύνολον, στὸν πόνον καὶ τὰ προ-

βλήματα τῶν συνανθρώπων του. Πρέπει λοιπὸν ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος νὰ εἶναι κοινωνικός μὲ τὴν πλατεῖα ἔννοια τοῦ ὄρου.

Ὁ μορφωμένος πρέπει νὰ εἶναι συνεπής καὶ εἰλικρινής μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους, μὲ τὴν πορεία τῆς ζωῆς του. Ἡ ὑποκρισία δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς μορφώσεως. Ὁ ὑποκριτής δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μορφωμένος, ὅσες γνώσεις κι' ἂν ἔχη, γιατί ἡ ὑποκρισία ὑποσκάπτει τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις κι' ἔτσι γίνεται ἐπικίνδυνη στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Γι' αὐτὸ ὁ ὑποκριτής εἶναι ἀντικοινωνικός, ἀλλὰ ἡ ἀντικοινωνικότης δὲν ἀποτελεῖ στοιχεῖο μορφώσεως.

Ὁ μορφωμένος δὲν δέχεται συμβιβασμοὺς ποὺ τὸν φέρνουν σὲ σύγκρουσι μὲ τὰ ιδεώδη τῆς μορφώσεως. Δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῆ ὡς μορφωμένος ἐκεῖνος ποὺ σήμερα ἀγκαλιάζει τὴν ἠθικὴ διότι τὸν συμφέρονει καὶ αἰριο τὴν πετὰ ἀπὸ τὸ παράθυρο γιατί ἀντιβαίνει πρὸς τὰ συμφέροντά του. Οἱ συμβιβασμοὶ αὐτοὶ ἀφαιροῦν τὸν τίτλο τοῦ μορφωμένου ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο ποὺ τοὺς δέχεται καὶ δίδουν σ' αὐτὸν τὸν τίτλο τοῦ κακοῦ παιδαγωγοῦ τῶν νεωτέρων. Γιατί στὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως ἓνα ιδεῶδες τῆς μορφώσεως ἐκ μέρους τῶν μορφωμένων εἶναι καὶ ἡ ἀποστολὴ τους πρὸς διαπαιδαγώγησι τῆς νέας γενεᾶς. Παιδαγωγοὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ διδάσκοντες ἀλλὰ εἴμαστε ὅλοι. Ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν κατὰ τὸν Α ἢ Β τρόπο νὰ ἐπηρεάσουν τὴν παιδικὴ ψυχὴ. Παιδαγωγὸς εἶναι τὸ σχολεῖο ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ οἰκογένεια καὶ ὁ δρόμος καὶ ἡ κοινωνία. Ὅλοι καλούμεθα νὰ δώσωμε τὸ χέρι σὲ μιὰ μεγάλη καὶ ἀδιάσπαστη ἀλυσίδα γιὰ νὰ προσφέρωμε στὸν κόσμον αὐτὸ ἄνθρώπους, μὲ τὴν πλήρη ἔννοια τοῦ ὄρου.

★

Μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς ποὺ ἀναφέραμε ἔως τώρα καταλήγομε στὸ συμπέρασμα ὅτι θέλομε τὸν μορφωμένο ἄνθρωπον νὰ τείνη συναισθηματικὰ καὶ κοινωνικὰ πρὸς τὴν ὠριμότητα. Τὸν θέλομε δηλαδὴ ἡγέτη. Ἡγέτη ποὺ θὰ ἐπηρεάζῃ τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζῆ καὶ θὰ δίνη τὸν τόνο μιᾶς ἀνώτερης ζωῆς. Ἀλλὰ ἡγέτης μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια πρέπει νὰ εἶναι ἄνθρωπος ἐλεύθε-

ρος. Ἐνας ἐσωτερικὰ καὶ ἠθικὰ ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας ἔχει ἀπὸ πολλοὺς παρεξηγηθῆ καὶ αὐτὸ συμβαίνει γιατί δὲν εἶναι ξεκαθαρισμένη ἡ ἔννοια αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς. Ἐλεύθερος δὲν λέγεται ὁ ἀσύδοτος κι' ὁ ὀδηγούμενος ἀπὸ τὰ ἔνστικτα ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὅπως λέγει ὁ Rickert «ἐκεῖνος ποὺ μόνος του θέτει τὰ ὄρια τῆς ἐλευθερίας του». Μιὰ ἐλευθερία λοιπὸν ποὺ θὰ ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν συνείδησι τοῦ ἴδιου τοῦ ἀτόμου καὶ θὰ βάζῃ φραγμοὺς σ' ὅ,τι τείνει νὰ τὴν καταργήσῃ.

Ὁ μορφωμένος σὰν ἐλεύθερος ἄνθρωπος εἶναι σὲ θέσι μεταξὺ πολλῶν δρόμων νὰ διαλέξῃ τὸν καλύτερον, τὸν προσφορώτερον, τὸν ὀρθότερον λογικὰ καὶ κοινωνικὰ, ἀντιπαρερχόμενος τὶς διάφορες ἀντιμαχόμενες ἐσωτερικὲς ἢ ἐξωτερικὲς τάσεις καὶ ἐπιρροὲς ποὺ θὰ συναντήσῃ σ' αὐτόν.

Ὁ μορφωμένος σὰν ἐλεύθερος ἔχει ἰδανικὰ στὴ ζωὴν του γιὰ τὰ ὁποῖα ἀγωνίζεται καὶ θέτει σκοποὺς τοὺς ὁποίους προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ. Εἶναι δὲ τόσο περισσότερο μορφωμένος ὅσο περισσότερο οἱ σκοποὶ αὐτοὶ ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ στενά ὄρια τοῦ «ἐγώ», τοῦ ἀτομικοῦ, τῆς ἱκανοποιήσεως καὶ μόνο τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἀπλώνονται μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο μὲ στόχον τὴν κοινωνικὴ ἐξύψωσι καὶ πρόοδο.

Μεταξὺ δύο ἱατρῶν ποῖος εἶναι πιὸ μορφωμένος, ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ γίνῃ ἓνας καλὸς γιατρός, πετυχημένος μὲ τὸ σκοπὸ ν' ἀποκτήσῃ χρήματα καὶ φήμη ἢ ἐκεῖνος ποὺ θέλει ν' ἀφοσιωθῆ στὴν ἐπιστήμην του μὲ τὸ σκοπὸ νὰ βοηθῆ κάτι ποὺ θὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἀνθρώπινον πόνον σωματικὸ ἢ ψυχικὸ; Χωρὶς ἀμφιβολία ὁ δεύτερος. Ὑπάρχουν πολλὰ ἀνάλογα παραδείγματα τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ φέρῃ κανεὶς. Γιατί στὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως τὸ ἰδεῶδες κάθε μορφωμένου ἀνθρώπου πηγάζει ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν του, ἀπὸ ἓνα ξεκαθαρισμένο, ἀληθινόν, κοσμοθεωριακὸ προσανατολισμό. Χωρὶς τὸν προσανατολισμὸν αὐτὸν δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσωμε γιὰ μορφωμένο ἄνθρωπον. Ἀπ' αὐτὸν ἀντλεῖ τὸν ἐνθουσιασμὸν του καὶ τὴν ὑγιᾶ θεμελιωμένη πίστιν του καὶ δημιουργεῖ μέσα του τὴν εὐθύνη μιᾶς κοινωνικῆς

ἀποστολῆς, ἡ ὁποία τὸν κατευθύνει στὴ ζωὴ του καὶ τὸν κάνει χρήσιμο καὶ ἀποδοτικό, παραγωγικὸ καὶ ὠφέλιμο στὸ κοινωνικὸ σύνολο ποῦ στὸ μεγαλύτερο μέρος του σήμερα προχωρεῖ χωρὶς κατεύθυνσι καὶ σκοπὸ.

Ὁ μορφωμένος ὅμως ἄνθρωπος δὲν θὰ μᾶς ἔρθῃ ἑτοιμος. Θὰ πρέπει νὰ δημιουργηθῇ πάνω στὴ γῆ. Ποιὰ λοιπὸν, παιδεία θὰ τὸν διαμορφώσῃ; Ποιὰ παιδεία θὰ μᾶς δώσῃ τὸν «ἄρτιον ἄνθρωπον»; Τὸν ἄνθρωπον τῆς «καινῆς διδαχῆς», ὅπως τὸν θέλει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος; Τὸν «ἄρτιον ἄνθρωπον» θὰ μᾶς τὸν δώσῃ ἡ σύνθεσις τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος μὲ τὴν Χριστιανικὴ Κοσμοθεωρία. Ἡ προὔπαρξις τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας μὲ τὴν προβολὴ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀρετῆς, τοῦ «καλοῦ κάγαθοῦ» ἀνοίξε τὸ δρόμο γιὰ τὸν ἐρχομὸ καὶ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.

Χαρακτηριστικὰ ὁ μεγάλος Ἑλληνιστὴς τῆς ἐποχῆς μας Werner Jaeger λέγει τὰ ἑξῆς: «Οἱ Ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἀνεκάλυψαν τὸν ἄνθρωπο μέσα στὸν ἄνθρωπο, καθὼς διεκλήρωξε ὁ Πλάτων στὴν Πολιτεία του. Οἱ Ἕλληνες μὲ τὸ ὄλο δημιουργικὸ τους ἔργο ἀπέβλεψαν σ' ἓνα ὑψηλότερο καθῆκον, σ' τὴ μόρφωσι τοῦ ἀνθρώπου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔγιναν οἱ δημιουργοὶ μᾶς νέας μορφῆς ζωῆς καὶ σκέψεως, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομε πολιτισμὸ. Οἱ Ἕλληνες συνέλαβαν μιὰ ἀνώτερη ἰδέα παιδείας. Τὸ ἔθνος τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν φιλοσόφων ἀντελήφθη τὸ πρόβλημα σὰν μιὰ πορεία γιὰ τὴ συνειδητὴ μόρφωσι τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσῃ τὴ φιλοσοφημένη σοβαρότητα καὶ τὴ δημιουργικὴ ζέσι, μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβαν τὸ καθῆκον αὐτό. Ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς Σιμωνίδης ἐτόνιζε, ὅτι εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ γίνῃ κανεὶς ἄνθρωπος ὑψίστης ἀρετῆς, τέλειος κατὰ πάντα χωρὶς κανένα ἐλάττωμα.

Ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα περὶ παιδείας ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ἐπαγγελματισμὸ. Ἡ παιδεία δὲν ἀποβλέπει στὴν ἐπιχείρησι ἀλλὰ στὸν ἄνθρωπο. Δηλαδή ἡ ἀληθινὴ παιδεία θὰ πρέπει ν' ἀναπτύξῃ τὴ φύσι καὶ τὶς ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου σὰν ἓνα σύνολο καὶ ὄχι νὰ τὸν κάνῃ ἀπλῶς ἱκανὸ γιὰ μιὰ

εἰδικευμένη τεχνικὴ ἐργασία. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἶναι γ ε ν ι κ ῆ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει μιὰ ἀπλὴ προπαίδευσι τῶν νοητικῶν καὶ φυσικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου... Ἡ παιδεία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀγωγή τῆς νεότητος. Διεκδικεῖ τὴν ὅλη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀποβαίνει ἡ ὑψίστη ἔκφρασις τῆς μεταφυσικῆς ἐννοίας τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐκκληρώσεως κάθε ἐφέσεώς μας.

Ἐνῶθι σ' αὐτὸν ἦταν ἡ ἐπιγραφή πάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος στοὺς Δελφοὺς καὶ στὴν προτροπὴ αὐτὴ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας προσθέτομε καὶ μιὰ ἄλλη τοῦ Πινδάρου, ὁ ὁποῖος μιλώντας μὲ ἑλληνικὴ εὐλακρίνεια πρὸς ἓνα παντοδύναμο μονάρχη τοῦ λέγει: «Γένοιο οἶος ἔσῃ». Αὐτὲς εἶναι οἱ δύο μεγάλες ἐντολὲς τοῦ ἑλληνικοῦ οὐμανισμοῦ.

Ὁ Π. Μελίτης στὸ βιβλίον του «Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος» ἀναφερόμενος στὸ γεγονός ὅτι τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πνεῦμα δὲν διίσταται μὲ τὸ χριστιανικὸ λέγει τὰ ἑξῆς: «Δὲν ἔχει κανένα νόημα νὰ θέλῃ κανεὶς ν' ἀρνηθῇ, ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ποῦ μᾶς δίνει σὰν ἰδανικὸ ἢ κλασσικὴ παιδεία εἶναι ἀπαραίτητα καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῆς «καινῆς διδαχῆς», τὸν «ἄρτιον ἄνθρωπο», γιὰ τὸν χριστιανικὸν ἄνθρωπο. Ὅποιος δὲν ἔχει καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς, ὅπως εἶδαμε ὅτι τὴν ἠθέλε τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πνεῦμα, πῶς θὰ εἶναι ἄρτιος μὲ τὴν ἐννοία τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ πῶς θὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποῦ θὰ σταθῇ στὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν καὶ θ' ἀντέξῃ στὸ τράνταγμα τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας; Ὅσο δὲν μπορεῖ νὰ πηραχθῇ τὸ χριστιανικὸ δόγμα σ' ὄνομα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ἄλλο τόσο δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀνθρωπισμὸς, προσπάθεια γιὰ τὸν «ἄρτιον ἄνθρωπο», χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ «παιδεία» τῶν ἀρχαίων. Σ' αὐτὴ τὴν ἀμοιβαία ἀναγνώρισι θὰ γίνῃ ἡ μεταξὺ τῶν δύο διδαχῶν εἰρήνη».

★

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ ἑλληνοχριστιανικὴ παιδεία θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁ στόχος τοῦ μορφωμένου σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Ἀλλὰ μιὰ παιδεία ποῦ δὲν θ' ἀποτελῇ ἀπλῶς ὀρισμὸ τοῦ σχετικοῦ ἄρ-

θρου του Συντάγματος, αλλά θα προβάλλεται κατά τρόπο ζωντανό και προπαντός με συνέπεια προς τις βασικές αρχές της. Ο μορφωμένος άνθρωπος, ο άρτιος άνθρωπος δεν γίνεται από τη μια μέρα στην άλλη αλλά αποτελεί καρπό μιας μακράς ενσυνείδητης προσπάθειας. Το όργανο το οποίο θα μας βοηθήσει στην προσπάθεια αυτή είναι η αγωγή. Η αγωγή, η σημερινή αγωγή, η οποία βασίζεται και στην άλματώδη ανάπτυξη της ψυχολογίας, θα μας βοηθήσει για να μας δώσει τον άνθρωπο που απαιτούν οι καιροί μας. Η σπουδή, η ανθρωπολογική σπουδή, η οποία δεν τελειώνει ποτέ, θα μας δώσει τον ανθρωπισμό που ζητά η εποχή στην οποία ζούμε. Ο πρα-

γματικός ανθρωπισμός κι' απ' το στοχασμό βέβαια θα βγαίνει κι' από την καρδιά, κι' απ' το σπουδαστήριο και την έρευνα. Χωρίς αυτή την ανθρωπολογική σπουδή, δεν μπορεί να υπάρξει ανθρωπισμός, παρά μόνο σαν ένα τεχνητό κι' έξω από κάθε πραγματικότητα νοητικό κατασκεύασμα. Δεν θα γίνει όμως αυτό χωρίς κόπους και θυσίες, χωρίς ίσως κι' απογοητεύσεις, γιατί αυτό ακριβώς, ούτε χωρίς αγώνα. Ένας τέτοιος αγών για την πραγμάτωση του όντως μορφωμένου ανθρώπου θα είναι η ελαχίστη προσφορά του ανθρώπου προς τον άνθρωπο, της γης προς τον Ουρανό!

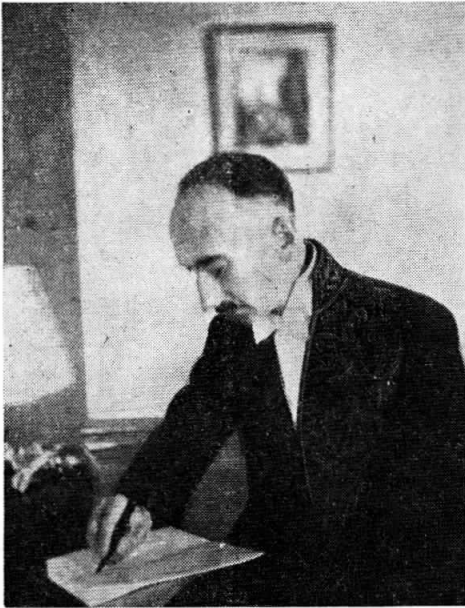
ΣΤ. ΡΟΖΑΚΗΣ

“ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ,,

Άκούω τη βροχή που σιγοπέφτει.
Μέσα στη νύχτα το φθινόπωρο με πολιορκεί.
Οί αναμνήσεις μπερδεύονται στην ψυχή μου
καθώς φίδια που ξυπνούν
ύστερα από νάρκη!
Κοιτάζω περίτρομος γύρω μου.
—Έπλανήθηκα Κύριε
«έν γη άβάτω και άνύδρω»...
Ο καιρός ήταν της μετανοίας
καθώς περιέφερα τον έαυτό μου
μέσα σε μια ψευδαίσθηση εϋδαιμονίας!
Ήταν τότε, που δεν έγερνα το κεφάλι
στο ματωμένο στήθος Σου, από ύπερηφάνεια!
Δέν είχα υποψιασθή τη μοναξιά που έρχόταν
καθώς Σε άπωθοῦσα από κοντά μου!
Τώρα,
όπως πλησιάζω στον καθρέφτη τών αναμνήσεων
βλέπω τον θρυμματισμένον έαυτό μου
που μελαγχολεί.
Και η βροχή του φθινοπώρου σιγοπέφτει
μέσ στην ψυχή μου την άπελπισμένη
που η ποίηση την έγκατέλειψε.
Άκούω τη βροχή που σιγοπέφτει.
Η έρημική νύχτα με πολιορκεί.
Άδέρφια,
ποιός θα με λυτρώσει απ' τη φθινοπωρινή περιπέτεια
που τυλίγει τη μικρή μου ύπαρξη!...

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΦΡ. ΜΩΡΙΑΚ

“Εγραφε ο Γ. Βερίτης στις ‘Ακτίνες του 1943: «Στη ζωή του Μωριάκ⁽¹⁾ δεν έχουμε την περίπτωση ενός Κλωντέλ, ενός Μαριταίν, ενός ‘Ερνέστου Ψυχάρη. Δεν έχουμε την περίπτωση του ξαφνικού φωτισμού, της απότομης επιστροφής, των σκοταδιών της άπιστίας να διαλύ-

(1) Ο Φρανσουά Μωριάκ γεννήθηκε το 1885 στο Μπορντώ της Γαλλίας. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Μπορντώ και στο Ecole de Chartes στο Παρίσι. Έγραψε πολλά μυθιστορήματα, νουβέλλες, θεατρικά έργα, δοκίμια. Το 1933 εξελέγη μέλος της Γαλλικής ‘Ακαδημίας. Τα επόμενα χρόνια έγινε τακτικός συνεργάτης του Figaro και συνέχισε την άρθρογραφία και κατά την διάρκεια της Κατοχής με το ψευδώνυμο Forer. Το 1952 πήρε το Βραβείο Νόμπελ εις αναγνώρισιν τών δημοσιογραφικών πνευματικών του αγώνων. Το 1959 εξελέγη επίτιμον μέλος της ‘Αμερικανικής ‘Ακαδημίας Τέχνης και Γραμμάτων.

ωνται με μιάν απότομη άνατολή φωτός, που ρίχνει χάμω θαμπωμένο τόν διώκτη στο δρόμο της Δαμασκού. Έχουμε όμως μιάν άλλη περίπτωση δι λιγώτερο συγκλονιστική: Έχουμε τόν άνθρωπο τόν άληθινά διανοούμενο, που αγωνίζεται όχι πιά για να πιστέψη, μά για να κάνει έλλογη και γόνιμη τήν πρωταρχική του πίστι· να δώση άπόκρισι στόν έαυτό του και στούς γύρω του, γιατί πιστεύει, και γιατί άν δεν πίστευε, αυτό θα ίσοδυναμούσε με τό πηχτότερο σκοτάδι της πιό άπαισίας νύκτας... Δεν ώρίμασε όμως ό καρπός αυτός χωρίς άγώνα. Ο συγγραφέας μας έβάδισε ένα δρόμο μακρύ και πολύ κουραστικό. Από τήν προσπάθεια ώς τήν έπιτυχία, από τήν σύγκρουσι μέχρι τόν θρίαμβο, συχνά μεσολαβεί μιά άπόστασις, μιά άλυσίδα από θυσίες και κόπους και άγωνίες σιωπηλές. Τις έγνώρισε καλά τις άγωνίες αυτές ο Μωριάκ». Και τις περιγράφει στα βιβλία του «Le Fils de l’ Homme» («Ο Υιός του ‘Ανθρώπου») 1958 και «Ce que je crois» («Τό πιστεύω μου») 1962, που μετεφράσθησαν και κυκλοφόρησαν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και στην ‘Αμερική.

Δεν πρόκειται για δυό αυτοβιογραφίες του. Τα θέματά του, στο πρώτο είναι ή μορφή του Κυρίου⁽²⁾ και στο άλλο ή διακήρυξις της πίστεώς του⁽³⁾. ‘Ανάμεσα όμως στην διαπραγμάτευσι τών θεμάτων του, παίρνει άφορμή και μάς δίνει πολύτιμα προσωπικά στοι-

(2) Γραμμένο ύστερα από είκοσι χρόνια από τή «Ζωή του Χριστού» συμπληρώνει τις σκέψεις του γύρω στο πρόσωπο του ‘Υιού του ‘Ανθρώπου.

(3) Στο βιβλίο αυτό διακηρύττει τήν πίστι του πάνω σε βασικά κοσμοθεωριακά και διοθεωριακά θέματα (Θεού, ψυχής, δαιμόνων, ανθρώπινης κοινωνίας, αγνότητος κ.λ.π.).

χεία, πού είναι σάν μιὰ ἐξομολόγησις, σάν ἕνας ἀπολογισμὸς τῶν προσπαθειῶν του νὰ γνωρίσῃ τὸν Ἰησοῦ. Κάθε ἀπολογισμὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου, πού φθάνει κατάφορος πείρα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων στὴ δύσι τῆς ζωῆς, εἶναι πάντα σεβαστὸς ἀπὸ τὸν ἀμερόληπτο τῆς ἐποχῆς μας. Κι' ὅταν ὁ πνευματικὸς αὐτὸς ἀνθρώπος εἶναι ἕνας Φρανσουὰ Μωριάκ μᾶς γίνεται πιὸ ἀγαπητὸς.

Ἄν καὶ στὰ παιδικὰ του χρόνια, ἡ θρησκεία τοῦ πλούτισε τὴ ζωὴ, ὅπως λέει ὁ ἴδιος «μὲ μιὰ χαρὰ γεμάτη πάθος», ἦρθε ὅμως καὶ ἡ ἐφηβεία μὲ τοὺς δισταγμοὺς τῆς. Ὁ γαλλικὸς ὀρθολογισμὸς καὶ τὸ κύμα τῆς ἀπιστίας κτύπησε τὸ καρᾶθι τῆς ζωῆς του. Ὁ κλονισμὸς καὶ ἡ ἀμφιβολία ἄρχισε νὰ θρονιάζεται στὴν ψυχὴ του. Ἐχασε τὸ στερεὸ, ἀκλόνητο θεμέλιο. Ἡ πάλη σάρκας καὶ πνεύματος τοῦ δημιουργοῦσε ἀναστάτῳσι ψυχικῇ, ἔστω κι' ἂν ἐξωτερικὰ φαινόνταν ἡσυχος. «Γυρνοῦσα στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ, σάν ἕνα χαμένο σκυλί, ἤμουνα σάν τρελλὸς», ὁμολογεῖ.

Τότε, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι, ἐνοιωσε τὴν ἀγωνία. «Ἡ ἀγωνία ἦταν ἡ συνεχῆς κατάστασις τῆς ἡμέρας τῆς ταραγμένης μου νιότης, ὅταν δὲν κατέφευγα σ' Ἐκεῖνον, ὅταν θρισκόμουν μακριὰ Του... Καὶ χρειάσθηκε πολὺς καιρὸς νὰ μάθω ν' ἀγαπῶ τὸν Θεό. Σάν νέος ἀγαποῦσα τὴν ἀγωνία μου καὶ τὴν προτιμοῦσα ἀπὸ τὸν Θεό. Βρισκόμουν μακριὰ ἀπὸ τὴ σκέψι ἑνὸς Θεοῦ, πού μποροῦσε νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ», μᾶς λέει στὸν «Υἱὸ τοῦ Ἀνθρώπου».

★

Γιὰ μερικοὺς ἡ ἀγωνία γίνεται τὸ μονοπάτι ἀπὸ ὅπου γλυστροῦν μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ διαλεκτὲς ψυχές, πού δὲν «κλίνουν γόνυ» στὸ σύγχρονο Βάαλ. Καὶ στὶς ὥρες τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀγωνίας, συνεχίζουν τὸν ἀγῶνα. Ἀνάμεσά τους πρέπει νὰ συγκαταλέξουμε καὶ τὸν Φρ. Μωριάκ, πού τὸ ἰδιαιτέρου χαρακτηριστικὸ του εἶναι ἡ συνεχῆς πάλη. Δὲν εἶναι ὁ «ρίψασπις», εἶναι ὁ ἀγωνιστής. Νοιώθει καὶ στὶς πιὸ δύσκολες στιγμὲς, κι'

ὅταν θρῖσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό, τὴν παρουσία Του. Φαίνεται τοῦτο ἀντίθεσις. Παρουσιάζεται σάν ἀντινομία. Κι' ὅμως εἶναι πραγματικότης γιὰ πολλοὺς, πού ἐνῶ ἀμφιβάλλουν, συγχρόνως ἀκούνε τὰ βήματα τοῦ Κυρίου στὰ βᾶθη τους. Ἦταν πραγματικότης καὶ γιὰ τὸν Μωριάκ. Μὲ τὴν σκέψι ἦταν μακριὰ... ἀπὸ τὴ σκέψι ἑνὸς Θεοῦ ἐλευθερωτοῦ. Μὲ τὴν καρδιά ὅμως αἰσθανόταν τὴν ὑπαρξί Του.

«Ὅταν νομίζης ὅτι εἶσαι μακριὰ μου, λέει ἡ «Μίμησις τοῦ Χριστοῦ», τότε εἶμαι συχνὰ πιὸ κοντὰ σου». Συχνὰ σκέφτηκα, Κύριε, ὅτι δὲν ἦσσαν ποτὲ πιὸ κοντὰ μου ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεῖνης τοῦ πνευματικοῦ μου πόνου, ὅταν κάθε στιγμὴ βᾶδιζα πρὸς τὸν θάνατο» μᾶς ὁμολογεῖ σ' ἕνα κομμάτι του στοῦ «Prière pour avoir la foi» πού εἶναι στοῦ «Ce que je crois».

Ὁ Θεός, πού εἶναι παντοῦ, ποτὲ δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει. Μερικὲς φορές καταλαβαίνουμε, ὅτι εἶναι παρὼν, ἄλλοτε ὅμως νομίζουμε ὅτι εἶναι ἀπών. Ὅταν δὲν τὸν γνωρίζουμε καλά, δὲν καταλαβαίνουμε ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι περισσότερο παρὼν, ὅταν εἶναι ἀπών, παρὰ ὅταν νοιώθουμε ὅτι εἶναι παρὼν. Συχνὰ εἶναι πιὸ κοντὰ μας, ἀπὸ ὅσο εἴμεθα ἐμεῖς κοντὰ στὸν ἑαυτὸ μας, ἂν καὶ δὲν τὸν βλέπουμε. Εἶναι σάν τὸν ἀνεμο πού πνέει ὅπου θέλει. «Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ»...

Ὑπάρχουν δύο εἰδῶν ἀπουσίες τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴ ζωὴ μας. Ἡ μία εἶναι ἡ ἀπουσία πού μᾶς καταδικάζει, ἡ ἄλλη ἡ ἀπουσία, πού μᾶς ἀγιάζει.

Στὴν πρώτη περίπτῳσι ὁ Θεός εἶναι ἀπών, γιατί θέτουμε θεληματικὰ ἕναν ἄλλο Θεὸ στὴν θέσι Του, καὶ ἀρνούμεθα κάθε ἐπέμβασί Του στὴ ζωὴ μας. Στὴν ἀπουσία, πού μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴ γνῶσι Του καὶ στὴν ἀγιότητα, ὁ Θεός ἀδειάζει σιγά-σιγά τὴν ψυχὴ, πού τὸ θέλει, ἀπὸ κάθε τι πού θὰ μποροῦσε νὰ καταντήσῃ ἕνα εἶδωλο καὶ νὰ σταθῇ ἀνάμεσα στὸ πρόσωπό της καὶ στὸ πρόσωπό Του. Καὶ γεμίζει τὴν καρδιά μὲ τὴν παρουσία Του.

Ἡ παρουσία Του στὰ τριάντα τρία χρόνια τῆς ἐπίγειας ζωῆς Του ἦταν παρουσία σωματική. Ἀπὸ τὴν στιγμή τῆς Ἀναστάσεώς Του ὁ τρόπος τῆς παρουσίας Του εἶναι διαφορετικός. «Ἐν πνεύματι» εἶναι τώρα ἡ παρουσία Του. Λειτουργική. Ὑπὲρ φύσιν. Ὑπὲρ λόγον.

Τὴν ἔνοιωθε καὶ ὁ Φρ. Μωριάκ, τὴν διαισθανόταν, τὴν συνελάμβανε μὲ τὶς μυστικές κεραίες τῆς ψυχῆς του καὶ στὶς ὥρες τῆς σκοτεινῆς ἀμφιβολίας. Καὶ τότε, μέσ' στὸν «γνόφο», ἡ ψυχὴ του ἄκουγε τὰ θεῖα Του θήματα καὶ κάποτε, ὅπως μᾶς λέει, ἔπεσε στὰ γόνατα καὶ μὲ δάκρυα ζήτησε τὴ θεία συμπαράστασι μῆσα στὴν ἀβεβαιότητα ποὺ ζοῦσε. Προσευχήθηκε μὲ λυγμούς, ἔκλαψε τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ποὺ ἦταν Πεντηκοστή. Ἀπὸ τότε ἡ Πεντηκοστή ἔγινε ἡ γιορτὴ ποὺ ἀγάπησε πάρα πολύ.

Κάποια ἄλλη ἡμέρα ἡ Χάρις ὠδήγησε τὰ θήματά του σὲ μιὰ μικρὴ, ἀπόμερη ἐκκλησία. Κάθησε στὴν τελευταία σειρά, κάρφωσε τὰ μάτια του στὸν Ἐσταυρωμένο, γονάτισε καὶ προσευχήθηκε: «Κάνε, Κύριε, κάποιος ἱερέυς, κάποιος πιστός σου νὰ μὲ δῆ, νὰ νοιώσῃ τὸν πόνο μου, νὰ ἀκουμπήσῃ τὸ χέρι του στὸν ὦμο μου». Ζητοῦσε σημειό. Ὁ Κύριος ὅμως τότε δὲν ἀπάντησε. Κανένας δὲν τὸν εἶδε, κανένας δὲν τοῦ συμπαράσταθηκε. Ἐφυγε, καὶ στὴν καρδιά του ἄλλοτε τὰ κύματα τῆς ἀμφιβολίας φούντωναν κί' ἄλλοτε ἔπεφταν. Ταλαντευόταν ἀνάμεσα στὸν κόσμο καὶ στὸν Θεό. Πόση ἔντασι πνευματικῶν δυνάμεων ἀπαιτεῖται γιὰ ἕνα τέτοιο ἀγῶνα, αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ τὸ νοιώσουν ἐκεῖνοι ποὺ σὰν βρεθοῦν κάποτε μπροστὰ στὸ πρόβλημα τῆς Πίστεως, θιάζονται νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν μὲ τὸν πιὸ πρόχειρο τρόπο: Μὲ τὴ φυγὴ. Τὸ νοιώθουν μόνο ὅσοι, ὅμοια μὲ τὸν Μωριάκ, αἰσθάνονται αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, σὰν τὸν μόνο ποὺ ἀξίζει νὰ τὸν ἀγωνισθῇ κανεὶς, σὰν τὸν μόνο ποὺ δίνει νόημα στὴν ἀνθρώπινη ὕπαρξι.

«Στὸν πίνακα τοῦ Gustave Dorè, ὁ Κοντορεθυθούλης, λέει ὁ Μωριάκ, χαμένος σὲ σκοτεινὸ δάσος σκαρφαλώνει

στὸ δένδρο, καὶ προσπαθεῖ μὲ ἀγωνία νὰ διακρίνῃ τὸ ἀπόμακρο φωτάκι στὸ σπίτι τοῦ Δράκου. Κάτι παρόμοιο συνέβαινε καὶ μὲ μένα. Δὲν ζητοῦσα τὴν πόρτα τοῦ Δράκου, ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια καὶ μεγαλύτερη ἀγωνία ποθοῦσα νὰ περάσω τὴν πόρτα τοῦ Πανδοχείου, ὅπου ἦταν ὁ θεῖος Διδάσκαλος μὲ τοὺς Μαθητάς Του, στοὺς Ἐμμαούς. Ἐμπαίνα, καθόμουνα στὸ τραπέζι, δὲν ἔμενα ὅμως γιὰ πολύ. Γιὰ νὰ παρέμενα μαζὴ Του, θὰ ἔπρεπε ἡ ζωὴ μου νὰ ἦταν ἀγνή, νὰ μὴν ἔπεφτα στὴν ἀμαρτία, ποὺ τόσο εὐκολὰ κυλοῦσα σὰν νέος. Ἐμπαίνα λοιπὸν καὶ ἔβγαίνα. Μὲ ἔχανε ὁ θεῖος Διδάσκαλος ἕνα διάστημα. Ἀλλὰ πάλι δὲν ἀπομακρυνόμουνα πολὺ ἀπὸ τὸ Πανδοχεῖο Του. Τραβοῦσα μόνον τόσο μακριά, ποὺ μόλις θὰ σκαρφάλωνα σὲ κανένα δένδρο θὰ ξανάθλεπα τὸ φῶς Του».

★

Καὶ ἀνέθηκε στὸ δένδρο μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς μεγάλου πιστοῦ διανοητοῦ, τοῦ Pascal. Ὅπως εἶναι γνωστὸ ἡ ἐπίδρασις του στὸν Φρ. Μωριάκ ἦταν σημαντική. Στάθηκε ὁ μέγας του δάσκαλος καὶ ὁ μέγας του ἐμπειυστής. Πρωτογνώρισε τὰ ἔργα τοῦ Πασκάλ τὶς ὥρες τῆς ἀγωνίας του. Τὸν συνάντησε στὸ σταυροδρόμι τῆς πνευματικῆς του πορείας. Ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ ὁ Κύριος ἔστειλε στὸ διάβα τῆς ζωῆς του. Μᾶς τὸ λέει ὁ ἴδιος καὶ στὰ δυὸ βιβλία, ποὺ περιέχουν πτυχές τῆς πνευματικῆς του πορείας.

«Ὁ Blaise Pascal, γράφει, ἦρθε κοντά μας κρατώντας στὰ χέρια του ἕνα φῶς, τὴν λαμπάδα τῶν φρονίμων παρθένων, μιὰ φωτιὰ ἀναμμένη ἀπ' αὐτὴ τὴν φλόγα ποὺ εἶδε μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια τὴ νύκτα τῆς 23ης Νοεμβρίου 1654, ἀπὸ τὶς 10. 30' ὠς τὶς 12. 30', κί' ἀναψε στὴν καρδιά μας τὴν πίστι στὸν Θεό, ποὺ ἀκόμα κρατᾶμε. Γιὰ μένα ποὺ ἤμουνα 20 ἐτῶν, τὶς ἡμέρες ποὺ ἡ Ἐκκλησία τῆς Γαλλίας πλήρωνε τὰ ἔξοδα τῆς δίκης τοῦ Ντρέφους, ποὺ ἔκλειναν μοναστήρια ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου, πιστοποιῶ σήμερα ὅτι ἦταν ὁ Χριστὸς τοῦ Pascal, ποὺ μοῦ εἶπε τὶς ὥρες ἐκεῖνες:

«Μείνε μαζί μου». Καί συμπληρώνει: «Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς φωτιάς, πού ἀναψε μέσα μου ὁ Pascal δὲν ὑπῆρχε φόβος νὰ ἀποκοιμηθῶ».

Καί δὲν ἀποκοιμήθηκε. Πάλαιψε κρατερὰ στὰ νεανικά του χρόνια μὲ τοὺς Μολῶχ τῆς ἀρνήσεως, πού ἤθελαν νὰ τὸν παρασύρουν. Κράτησε στὰ κατάβραθα τῆ σπίθα, ἐνῶ τὰ κύματα τῆς ἀπιστίας ζητοῦσαν κι' αὐτὴ νὰ τῆ σήσουν. Ὡς τὴν ὥρα πού ὁ Κύριος τὸν κάλεσε ἀπλᾶ, χωρὶς συγκλονιστικά σημεῖα, νὰ μῆ πιδ συνειδητὰ στὴ Μάντρα Του. «Ἦρθε ἡ ὥρα αὐτῆ, μᾶς λέει, ὅταν ξαναπρωτὶ ξαναμπῆκα στὴν ἐκκλησία, ὅπου νόμιζα πῶς εἶχα μάταια προσευχηθῆ τὰ χρόνια τῆς ἀγωνίας μου. Ξαναεἶδα τὴ θέσι πού εἶχα καθίσει, τὸν μεγάλο Χριστὸ πού εἶχα παρακαλέσει. Καί τότε ἔνοιωσα σὰν κάποιος νὰ μοῦ ἔλεγε: «Ἐ, καλά! Βλέπεις πού νόμιζες ὅτι σὲ εἶχα ξεχάσει; Εἶμαι παρών». Ὡ Θεέ μου, ἀπαντοῦσες στὶς ἰκεσίες μου. Αὐτὸ πού αἰσθάνθηκα ἐκεῖνη τὴ στιγμή, δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἐκφράσω... Θυμᾶμαι μόνο ὅτι χαρὰ καὶ τρυφερότης πλημμύρισαν τὰ θάθη τοῦ εἶναι μου».

Μὲ ποικίλους τρόπους καλεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ φωτιά ἢ «φῶς ἐξαστράπτου», ἀλλὰ καὶ σὰν «αὔρα λεπτῆ» ἐπισκέπτεται πολλὰς ἀγνές, μὰ ἀνήσυχες ψυχές. Οἱ πρῶτες «θεοφάνειες» ἐντυπωσιάζουν. Οἱ δευτέρες μένουν συχνὰ ἀσημείωτες καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους καὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον τους. Γιὰ νὰ ἐπισημανθοῦν χρειάζεται νὰ διαθέτῃ κατάλληλη κεραία ἢ καρδιά: Ἀγνότητα αἰσθημάτων, ἀνιδιοτέλεια. Τότε ἀκούει τὴ θεία φωνὴ καὶ νοιώθει τὴ χαρὰ, πού εἶναι καρπὸς τοῦ Πνεύματος.

Ἡ ζωὴ τοῦ Μωριάκ ἀλλάξε ἀπὸ ἐκεῖνη τὴ στιγμή. Ἡ ἀγωνία σιγά-σιγά ἔσβησε. Τὰ κύματα τῆς ἀμφιβολίας κατακάθισαν. Ἐνώθηκε μὲ τοὺς ὁδοιπόρους πρὸς τοὺς Ἐμμαούς καὶ ἔμεινε ἐξῆντα χρόνια στὸ πλευρὸ τοῦ Ἰησοῦ πιστὸς ὑπηρέτης Του μὲ τὸν λόγο καὶ τὴν πέννα. Τὸν κήρυξε ἀπὸ ἐπίσημα θήματα. Τὸν γνώρισε σὲ μυριάδες ἀνθρώπους ἀ-

πὸ τὶς σελίδες τῶν βιβλίων του καὶ ἀπὸ τὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ.

Ἔτσι συμβαίνει τὶς περισσότερες φορές στὶς περιπτώσεις πού ὁ ἄνθρωπος δὲν κάμπτεται, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν πνευματικὸ ἀγῶνα. «Ὅσο κι' ἂν ἀργήσῃ, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἔρθῃ κάποτε ἡ στιγμή, πού τὸ θριαμβευτικὸ «νενικήκαμεν» θ' ἀντηχήσῃ μὲ χαρὰ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ πνευματικοῦ μαραθωνοδρόμου. Κι' ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Μωριάκ θγαίνει ἡ κραυγὴ αὐτὴ τώρα πού θρῖσκεται στὸ τέρμα τῆς διαδρομῆς. Γράφει στὸ «Le Fils del' Homme»: «Νοιώθω ὅτι συμβάδισα ὅλη μου τὴ ζωὴ μὲ τοὺς δυὸ κουρασμένους συνοδοιπόρους πού μῆκαν στοὺς Ἐμμαούς μαζί Του ἐκεῖνο τὸ θράδου. Τώρα καταλαβαίνω τὸ βαθύτερο νόημα τῶν γραμμῶν πού χάραξα, εἴκοσι χρόνια πᾶνε, στὸ βιβλίο μου «Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ»: Σὲ ποιὸν ἀπὸ μᾶς δὲν εἶναι οἰκεῖο τὸ κατάλυμα τῆς Ἐμμαούς; Ποιὸς δὲν ἐβάδισε ἐκεῖνο τὸ δρόμο, κάποιον θράδου πού ὅλα φαίνονταν χαμένα; Ὁ Χριστὸς ἦταν πεθαμένος μέσα μας. Μᾶς τὸν εἶχαν πάρει: Ὁ κόσμος, οἱ φιλόσοφοι, τὰ πάθη μας. Δὲν ὑπῆρχε πιά γιὰ μᾶς Ἰησοῦς πᾶνω στὴ γῆ. Περπατούσαμε σ' ἕνα δρόμο καὶ ὅμως Κάποιος βάδιζε στὸ πλευρὸ μας. Ἡμαστέ μόνοι κι' ὅμως δὲν ἦμαστέ μόνοι. Εἶναι θράδου. Μὰ νὰ μιὰ πόρτα εἶναι ἀνοικτὴ. Σ' ἕνα σκοτεινὸ δωμάτιο ἢ φλόγα τοῦ τζακιοῦ μόλις φωτίζει τὸ χῶμα καὶ φανερῶνει σκιές πού σαλεύουν. Ὡ ψωμί πού κόπηκες! Ὡ κλάσις τοῦ ἄρτου πού ἔγιγες παρὰ τὴν τόση δυστυχία! «Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα...».

Τὸ μεγαλεῖο πού κρύβεται στὴν ὀριστικὴ ὑπερνίκησι τῆς ἀμφιβολίας καὶ στὴ θεληματικὴ κατάταξι στὸ στρατόπεδο τῆς Πίστεως δὲν μπορεῖ νὰ τὸ νοιώσῃ ὅποιος δὲν ἔχει ζήσει τὸ ὑπέρτατο τοῦτο γεγονός. Οὔτε νὰ τὸ καταλάβῃ, οὔτε μερικὲς φορές καὶ νὰ τὸ ἐκτιμήσῃ. Ἴσως μάλιστα καὶ νὰ σταθῇ μὲ δυσπιστία μπροστά του, γιατί θρῖσκεται ὀλότρελα ἀνίκανος νὰ τὸ ἀξιολογήσῃ. «Ὅποιος ὀ-

θενται στην φρικτή γελοιογραφία του Θεού, που οι χριστιανοί κάνανε με τὸ ν' ἀκολουθοῦν τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς εὐλαθείας καὶ νὰ συμβιβάζονται μετὸ κακὸ. Νομίζετε πὼς ὄλο αὐτὸ τὸ πλῆθος που γεμίζει τις ἐκκλησίες εἶναι πραγματικοὶ χριστιανοί; Κάθε ἄλλο. Πολλοὶ χριστιανοὶ ἔχουν χάσει τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας».

Ἔχουν χάσει, ἢ γιὰ νὰ εἴμεθα πιὸ εὐλικρινεῖς, ἔχουμε χάσει τὴ φωτιστικὴ μας δύναμι γιατί δὲν ζοῦμε μιὰ συνεπῆ ζωὴ, μιὰ ἀληθινὰ εὐαγγελικὴ ζωὴ, καὶ ἔχει ὑποθαμισθῆ, καὶ συνεχῶς ὑποθαμιζέται μέσα μας ἡ ἀγωνιστικότης. Γι-νόμεθα συνεχῶς πιὸ ψυχροί, πιὸ ἀδιάφοροι γιὰ τὴν ἠθικὴ πτῶσι τῆς κοινωνίας μας, γιὰ τὸν στραγγαλισμὸ τῆς δικαιοσύνης, μπρὸς στὸν διωγμὸ κάθε ἀθώου.

Μιλώντας γιὰ τὸν Πιλάτο στὸν «Υἱὸ τοῦ Ἀνθρώπου», ὁ Μωριάκ, καυτηριάζει τὴν παρόμοια στάσι πολλῶν σημερι-

νῶν χριστιανῶν καὶ καταλήγει μετὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴ φράσι: «Καὶ ὁ Πιλάτος συνεχίζει νὰ «νίπτῃ τὰς χεῖρας του»—ἀκόμα καὶ ὕστερα ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια».

★

Ὁ ἀνήσυχος σοφὸς μας πάλαιψε, ἔκλαψε, γονάτισε, ἀγωνίσθηκε, μὰ τελικὰ νίκησε. Μπῆκε ὀριστικὰ στὸ πανδοχεῖο τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ, που ἐναγωνία Τὸν ἀναζήτησε καὶ Τὸν βρῆκε. Βρῆκε Ἐκεῖνον που ποθοῦσε ἡ ψυχὴ του. Γαλήνεψε, νοιώθοντας τὴν ἀπειρὴ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, που δίνεται χωρὶς ὄρια καὶ περιορισμοὺς ἀφθονα στὸν καθένα. Καὶ ἔζησε τὴ νέα ζωὴ, τὴν «ἐν Χριστῷ ζωὴ» σὰν ζωὴ ἀγῶνων, θυσίας, μὰ καὶ πλούσιας καρποφορίας, μιὰ ζωὴ ἄξια νὰ τὴ ζῆ καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ 20οῦ αἰ-ῶνος.

I. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΕΝΑ ΜΠΟΥΚΕΤΟ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

Σὰν τότες που παιδί
στο ρημοκλήσι τ' Ἀη-Λια
στή χάρη Σου πρωί-πρωί
ἀπίθωνα λουλούδια
που μάζενα με χέρια κατακόκκινα
ἀπ' τοῦ βουνού τ' ἀγιάζι,
πρωί-πρωί καὶ τώρα
τῆς μεγαλοίπολης περνώντας
δρομάκια λασπερὰ
ἓνα μπουκέτ' ἀπὸ δοξαστικά
ἀπ' τὴν ψυχὴ μου Σοῦ προσφέρω:
σκέψεις ἀγάπης κι' ἀφοσίωσης τραγοῦδια.

ΖΑΚΕΛΙΝΑ Ρ. ΣΑΡΑΝΤΙΔΟΥ

ΠΑΝΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ

Λίγα πνευματικά άναστήματα με ρω-
μαλέα σκέψη, άγιο ήθος, λογοτεχνικό τά-
λαντο, τολμηρές όσον και συντηρητικές,
άλλα φωτισμένες ιδέες έχει να παρουσιά-
ση ή όρθόδοξος έλληνική Έκκλησία του
αίωνα μας. Τόν άριστο αυτό συνδυασμό
τόν συναντούμε στην πληρότητά του σε
μιά άποστολική μορφή, που έμεσουράνησε
μισό περίπου αιώνα στο στερέωμα της
Έκκλησίας μας. Πρόκειται για τόν πρω-
τοπρεσβύτερο Κωνσταντίνο Καλλίνικο
(1870-1940). Ταλαντούχος όσον' όλίγοι
με ζήλο φλογερό και άγάπη άνεξάντλη-
τη για την Έκκλησία του Χριστού, ανά-
λωσε όλόκληρη τή ζωή του ταπεινά και
άθόρυβα για τήν έξύψωση και δόξα τής
Όρθοδοξίας. Τά συγγράμματά του, 27
τό άριθμό, σπάνια στο είδος τους, δέν έξ-
αντλούνται σε μιά εύκολη ώφελιμολογία,
άλλα κατορθώνουν να συνδυάζουν τήν έ-
πιστημονική θαύτητα μαζί με τήν γλα-
φυρότητα, τήν έκκλησιαστική άπλότητα και
τήν γραφική και πατερική πνευματικότη-
τα.

Θαρραλέος και συνετός, ρεαλιστής και
προσγειωμένος δέν διστάζει να λάβη σα-
φή θέση σε πολλά ζωτικά θέματα όρθοδό-
ξου πορείας τής Έκκλησίας. Η μαχητι-
κότης του δέν τροφοδοτείται από μικρότη-
τες και ταπεινές έριστικότητες. Η άγωνι-
στική διάθεσίς του έμπνέεται από τόν πό-
θο τής άληθινής δημιουργίας, από τήν ά-
σθεστη δίψα τής έξυψώσεως τής Έκκλη-
σίας. Θέλει τήν όρθόδοξο Έκκλησία να
άκτινοβολή με τήν παρθενική και άψμυ-
θίωτη όμορφιά τής. Άγωνίζεται να καθα-
ρίση τό χρυσάφι τής όρθοδόξου διδασκα-
λίας και παραδόσεως από τίς σκουριές
και τά ξένα σώματα που έσώρευσαν αιώ-
νες άμαθείας. Τήν Έκκλησία τήν θέλει

ζωντανή, πιό κοινωνική και πιό πρακτική.
Μεταξύ τών επιδιώξεών του είναι και ή
προσπάθεια να άρθή τό μεσότοιχο, που
χωρίζει τόν κληρο από τό λαό, και να
συνειδητοποιήση ό τελευταίος τήν ένεργό
άποστολή του στην όλη ζωή του θεοσυστά-
του αυτού όργανισμού.

Στό λεπτό και έπιμόχθο αυτό έργο ό
Καλλίνικος προχωρεί με σύνεσι πολλή.
Άπέχει έξ ίσου τόσον από τούς «τετα-
ριχευμένους και εύρωτιώντας» συντηρητι-
κούς όσον και από τούς «άνατρεπτικούς
των καθεστώτων» έλευθερόφρονας. Άρχή
του είναι ή χρυσή μεσότης. Πόθος του εί-
ναι να λάμψη ή άλήθεια. Πάθος του είναι
ό άγών. Γραμμή πλεύσεώς του τό άνόθευ-
το δόγμα και τό όρθόδοξο ήθος. Πολικό
άστέρι ή Γραφή και οί Πατέρες. Θαρρε-
τός, εύθύς, ειλικρινής σαλπίζει άφοβα τήν
άλήθεια προς όλες τίς κατευθύνσεις. Δέν
ύποστέλλει τήν σημαία από ύπολογισμούς
και σκοπιμότητες. Μελετημένος και θεο-
φώτιστος δέν προχειρολογεί, άλλα πα-
ρουσιάζει τίς αιώνιες άλήθειες καθαρές
και συγχρονισμένες.

★ ★ ★

Άπό τά βασικά θέματα που πολύ άπη-
σχόλησαν τόν Καλλίνικο είναι και ή λει-
τουργική άναγέννησις τής Έκκλησίας
μας. Τήν λατρευτική ζωή των πιστών τήν
θεωρεί θεμελιώδους σημασίας. Με αυτή
θά επικοινωνήση τό πλάσμα με τόν Πλά-
στη του, ό άδύνατος άνθρωπος με τόν
παντοδύναμο Θεό. Και όχι μόνον ό άνθρω-
πος, ως άτομο μεμονωμένο, άλλα και ως
όμάς, ως σύνολο λατρεύει τόν Θεό με τήν
κοινή λατρεία και προάγει τήν ήθική ισό-
τητα και καλλιέργει τόν άνθρωπισμό και
θερμαίνει τίς ψυχές και έλκύει πλουσία

τὴν ἀγιαστικὴ χάρι τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ. «Διδασκαλεῖον λαλοῦν διὰ τῶν λόγων, διδασκαλεῖον λαλοῦν διὰ τῶν παραστάσεων, διδασκαλεῖον λαλοῦν διὰ τῶν τελουμένων εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ» σημειώνει χαρακτηριστικὰ.

Πῶς ὁμως θὰ ἐπιτευχθῆ ὁ μέγας αὐτὸς σκοπὸς τῆς θείας λατρείας; Ἡ ἀπάντησις του εἶναι ἀπλή καὶ σαφής. Δὲν εἶναι τὸσον νέα σχήματα καὶ τολμηρὰ μεταρρυθμιστικὰ ἀλλαγές. Ἔνα εἶναι τὸ προέχον, νὰ κατανοηθῆ ὁ «πανεκκλησιαστικός» χαρακτήρ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας. Καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ πάρῃ καὶ πάλι ὁ λαὸς τὴν θέσιν του μέσα στὸ ναό. Νὰ ἐπανέλθῃ ἐκεῖ πού τὸν εἶχε τοποθετήσει ἡ πρώτη Ἐκκλησία. Νὰ ῥῆγῃ ἀπὸ τὸ περιθώριον καὶ τὰ παρασκήνια καὶ νὰ ἔλθῃ στὸ προσκήνιον γιὰ νὰ ἀναλάβῃ καὶ πάλι τὸν κύριον ρόλον τοῦ ἀρμόζει. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ συμμετέχῃ ἐνεργῶς στὴ θείαν λατρείαν. Διότι ἡ λειτουργία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα θέαμα ἢ ἓνα ἀκρόαμα. Δὲν εἶναι νοητὸ νὰ παρακολουθῆ τὴν θείαν λειτουργίαν, ὅπως θὰ παρακολουθοῦσε ἓνα θεατρικὸ ἔργον ἢ μιὰ συναυλίαν. Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ὀλόψυχη καὶ ζωντανὴ συμμετοχή του.

Ἄπὸ τὰ πρῶτα λοιπὸν καὶ κύρια ἀναγεννητικὰ σημεῖα πού τονίζει ἰδιαιτέρως ὁ Καλλίνικος εἶναι καὶ ἡ συμμετοχὴ ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ στὴν ἱερὴ ὑμνωδία. Εἶναι ἀπαράδεκτον καὶ ἔνοχον νὰ στέκεται ὁ λαὸς σάν ἀπαθὴς καὶ ἀπλοῦς ἀκροατὴς ἢ θεατὴς στὴν ἱερὴ μυσταγωγίαν. Μὲ πολὺν πόνον κάνει ἔκκλησι πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ συμμετέχῃ ὀλοψύχως στὴν φρικτὴν μυσταγωγίαν τῆς θείας λατρείας. Γιὰ νὰ προσφέρῃ μὲ προσοχὴ καὶ νὰ αἰσθάνεται τὸ βαθύ περικυκλωμένο ὄλων τῶν προσευχῶν, ἀκόμη καὶ τῆς συντομωτέρας εὐχῆς τῆς θείας λειτουργίας, ὅπως εἶναι τὸ Ἄμην: «Τὸ ἄμην... γράφει, εἶναι ἐπιφώνημα ἐγκαρδίου πόθου· εἶναι ἡ σφραγίς, ἡ συγκατάθεσις καὶ τὸ χάραγμα τῶν ὑπογραφῶν ὀλοκλήρου τοῦ ἐκκλησιασματοῦ εἰς τὰς διὰ τοῦ ἱερουργοῦντος ἐπιδομένους τῷ Θεῷ αἰτήσεις· εἶναι τὸ πεσοκώλων περὰ εἰς τὰς ἰκεσίας μας καὶ ἐξαποστέλλον αὐτὰς εἰς

τὰ μετάρσια, καθ' ὃν τρόπον ἐσκοφενδονίζει τὸ θέλος πρὸς τὰ ἄνω ἢ ταυσοθεῖσαν νευρὰ τοῦ τόξου». Καὶ προχωρεῖ στὴν ἔκκλησίν του: «ᾧ χριστεπώνυμον πλήρωμα! Μὴ παρίστασαι ὡς ξένος ἐν τῇ μεγάλῃ φρουκτωρίᾳ, τῇ ὑπὲρ σοῦ τελουμένη. Ἐξερεύου εἰς τὸν πρέποντα χρόνον τὰ ἀμῆν σου καὶ ἐξερεύου τὰ μὲ πίστιν ἀκράδαντον πρὸς Ἐκείνον, ὃν αἱ Γραφαὶ ὠνόμασαν «Ὁ ΑΜΗΝ», ὁ Μάρτυς, ὁ Πιστὸς καὶ Ἀληθινός». Δυστυχῶς ἡ ἀρχαία αὐτὴ παράδοσις τῆς συμμετοχῆς καὶ τοῦ λαοῦ στὴν ἱερὴ ὑμνωδία λησμονήθηκε. Καὶ ἡ ἀποξένωσις αὐτὴ ἔφερε καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα καὶ εἶχε σοβαρὰς ἐπιπτώσεις στὴν ὅλη ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ. «Ἐπὶ αἰῶνας καὶ αἰῶνας ὁ λαὸς μας συνέπαλλεν εἰς τὰς ἱεράς ἀκολουθίας καὶ ἔπαιζε καὶ αὐτὸς τὸν ρόλον του. Μόνον σήμερον κατεδικάσθη νὰ παρίσταται ὡς πρόσωπον βωθόν. Διὸ καὶ αὐτὸς ἀντεκδικούμενος χασμᾶται, κουράζεται, συνομιλεῖ καὶ ἀτακτεῖ ἐν τῇ λειτουργίᾳ».

Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ ὀρθόδοξος γραμμὴ καὶ παράδοσις στὸ θέμα αὐτό; Σαφὴς, ἐκαθαρισμένη. Πλήθος οἱ μαρτυρίες. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας—Ἀποστολικά Διαταγαί, ἔκκλησιαστικοὶ ἱστορικοί, μεγάλοι Πατέρες κ. ἄ.—θέλει τὸν λαὸν νὰ συμπάλλῃ. Νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, ὀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐνωμένο στὴ θείαν λατρείαν μὲ μιὰ ψυχὴ καὶ ἓνα στόμα θὰ ὑμνῆ καὶ δοξάζῃ τὸν Θεόν. «Οἱ...ψάλλοντες ἦσαν ἄρα γε, ἐρωτᾷ ὁ Καλλίνικος, ἀνεκάθεν ὠρισμένη τάξις κανονικῶν ψαλτῶν, εἰς τῆς ὁποίας τὰς ἐντέχνους φωνὰς δὲν ἐδικαιοῦτο τὸ ἐκκλησιαστικὸν νὰ συμμείξῃ καὶ αὐτὸ τὸ ἰδικὰς του;» Καὶ ἡ ἀπάντησις: «Ὅχι, βέβαια. Ἡ κοινὴ καὶ ἐκ τοῦ στόματος πάντων ψαλμωδία ἐχαρακτήριζε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πρώτης δημοσίας λατρείας... Ὁ λαὸς δὲν ἴστατο ἐν τῷ ὑπερφυεῖ δράματι, ὡς πρόσωπον βωθόν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ! ἀλλὰ μετεῖχε τῶν ψαλλομένων καὶ αὐτὸς, πῆ μὲν ὀλοκλήρον τὸ ἄσμα ἀναμέλπων, πῆ δὲ ὑπηχῶν καὶ ὑποψάλλον φωνῆ ταπεινοτέρᾳ, πῆ δὲ «ὑπακούων καὶ τὰ ἀκρόστοιχα ἐπά-

«Δὲν εἶναι, συνεχίζει ὁ Καλλίνικος, ἡ λειτουργία μας μυστικός μονόλογος τοῦ ἱερέως, μόνου πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ὑποτονθορίζοντος πρὸ τοῦ ἁλταρίου του χωρὶς οὐδαμῶς νὰ συμμετέχη καὶ ὁ λαός, ὡς συμβαίνει παρὰ τῷ ρωμαϊκῷ ἱεροκρατισμῷ. Ἄλλ' εἶναι πλήρες καὶ πολυπρόσωπον δράμα μὲ τοὺς πρωταγωνιστάς του, δευτεραγωνιστάς καὶ τριταγωνιστάς του, ὅπου πάντες ἀναλόγως τῆς θέσεώς των ἱερατεῦσαι τῷ Θεῷ καὶ συνεισφέρουσι τὰς ἐσωτερικάς καὶ ἐξωτερικάς των προσπάθειάς πρὸς συνάντησιν τῶν ὑπερκοσμίων. Ἄρχεται ὁ διάκονος μὲ τὸ Ἐὐλόγησον δέσποτα. Ἀπαντᾷ ὁ τελεταρχὼν ἱερεὺς μὲ τὸ Ἐὐλογημένη ἡ θεία λεία. Συμπληροῖ ὁ λαός μὲ τὸ Ἀμήν. Συνεχίζει ὁ διάκονος μὲ τὰ εἰρηνικά του. Παραμυγνύει εἰς πᾶσαν αἴτησιν τῶν εἰρηνικῶν ὁ λαὸς τὸ Κύριε ἐλέησον... Διότι τοῦ λαοῦ μέρη καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα...εἶναι ἀληθῶς».

Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὰ ἀπλᾶ καὶ σύντομα Ἀμήν καὶ Κύριε ἐλέησον «ἀναπαλλοτριώτα κτήματα» τοῦ λαοῦ. Ὅπως μαρτυρεῖ ἡ ἀρχαία παράδοσις, σὲ ὅλα τὰ ψάλλματα συμμετεῖχε ἐνεργῶς ὁ λαός. Δυστυχῶς ὁμως μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ ἰδίως κατὰ τὸν μακροῦς χρόνους τῆς δουλείας παρεμερίσθη ὁ λαὸς γιὰ νὰ πάρῃ τὴν θέσιν τοῦ «ὁ μονοπρόσωπος χορός».

Ἄλλὰ ὁ Καλλίνικος δὲν περιορίζεται σὲ γενικότητες. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀποφαίνεται μὲ ἀφοριστικούς δογματισμούς. Βαθὺς μελετητῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως προχωρεῖ σὲ μιὰ ἱστορικὴ καὶ συγκεκριμένη ἀνασκόπησιν καὶ παρουσιάζει μὲ τρόπο ἀποδεικτικὸ τὴν μακραίωνα συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ σ' ἓνα ἕκαστο τῶν ψαλλμάτων τῆς θείας λειτουργίας.

«Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, γράφει, γιὰ τοὺς ψαλλμούς τῶν ἀντιφώνων, εἰς τὰς... λέξεις τοῦ πατρὸς (Μ. Βασιλείου): «Εἰς ἑνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμολόγουσα», διὰ νὰ ἐξάρω καὶ πάλιν τὴν λησμονηθεῖσαν ἀλήθειαν, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς θ. λατρείας ἦτο προνόμιον τοῦ λαοῦ, τοῦ τὰ ἀντίφωνα ὑπηχοῦντος καὶ ὑποψάλλοντος ἀνέκα-

θεν μετὰ τῶν τελετουργούντων, ἀφοῦ, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα, «μεγάλῃ τῆς εὐχῆς ἢ δύναιμι, «τῆς ἐν ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ δήμου συμφώνως ἀναφερομένης».

Στὴ συνέχεια παραθέτει πλῆθος καὶ ἄλλων μαρτυριῶν γιὰ νὰ καταλήξῃ σ' ἓνα ἀδιαφιλονίκητο συμπέρασμα:

«Μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ 14ου αἰῶνος, ἐὰν μὴ καὶ μέχρι τῶν τῆς ἀλώσεως χρόνων, τὰ ἀντίφωνα ἐψάλλοντο, κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων παραδοθεῖσαν τάξιν, ὑπὸ συμπάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀλομελείας, προεξαρχόντων τῶν ἱερέων ἢ τῶν ψαλτῶν. Ἄλλ' ἀκολούθως, ὡς φαίνεται, θεωρηθείσης τῆς τέχνης ὡς πολὺ ἀνωτέρας τοῦ ἡθους, καὶ τῶν κεκλασμένων ναυμασιῶν καὶ θαυτολογημάτων ὡς πολὺ σπουδαιότερων ἀπὸ τοὺς θεοπνεύστους φθόγγους τοῦ Δαβὶδ, ἰδιοποιήθησαν οἱ μουσικοδιδασκαλοὶ μονομερῶς τὰ ἀντίφωνα, ἐπιτροχάδην ὑπ' αὐτῶν καὶ μόνων ψαλλόμενα, διὰ νὰ οἰκονομηθῇ χρόνος διὰ τοὺς ἀμανέδες τοῦ χερουθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ των!»

Ἡ ἴδια τάξις ἴσχυε, παρατηρεῖ ὁ Καλλίνικος, τῆς ἐνεργοῦς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ καὶ στὸν χερουθικὸ ὕμνον καὶ στὰ ψάλλματα τῆς ἀγίας Ἀναφορᾶς. Κατὰ τὴν μεγάλη Εἴσοδο, τὴν θριαμβευτικὴν δηλαδὴ μεταφορὰ τῶν τιμίων δώρων στὴν ἀγία Τράπεζα, τότε «ψάλλται ὁμοῦ καὶ λαὸς ἀνέμελλον τὸν Χερουθικὸν ὕμνον». Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο προσθέτει: «Ὁ λαὸς ἅπας τοῦτον τὸν ὕμνον (Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ...), τὸν θριαμβευτικὸν ἢ ἐπινίκιον ἢ «πανάγιον» ὑπὸ Χρυσσοστόμου καλούμενον ἀναμέλπει, συνενώνων αὐτὸν καὶ μὲ τὰ Ὁσαννά τῶν ἀκάκων παιδῶν, διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι ἡ ἀνώτης τῆς γῆς καὶ ἡ ἀγιότης τῶν Οὐρανῶν σμίγουσι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὰ στόματα, ἐνῶ δὲ «ἄνω τὰ Σεραφεῖμ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναθοᾶ, κάτω τὸν αὐτὸν ὕμνον ἢ τῶν ἀνθρώπων ἀναπέμπει πληθὺς, κοινὴ τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων συγκροτεῖται πανήγυρις, μία εὐχαριστία, ἐν ἀγαλλίαμα, μία εὐφρόσυνος χοροστασία».

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ δὲν περιορίζεται μόνον στὰ ψάλλματα. Ὅλος ὁ λαὸς συμμετεῖχε ἐνεργῶς καὶ στὸ σύμβολο τῆς πίστεως καὶ στὴν Κυριακὴ προσευχῇ. «Ἐν

τοῖς μακαριστοῖς ἐκεῖνοις χρόνοις τῶν ἀρχῶν τοῦ βου αἰῶνος... γράφει, ὅχι ὕφ' ἐνὸς ὡς σήμερον ἀπηγγέλλετο τὸ Πιστεύω, ἀλλ' ὑπὸ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, τῆς τε ἱερουργούσης καὶ ἀπλῶς ἱερουργουμένης, ἐμμούσως καὶ ὁμοφώνως ἐψάλλετο». Καὶ ὅχι μόνον τότε. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται καὶ στοὺς κατόπιν χρόνους, ὅπως τονίζει καὶ ὁ Καθάσιλας ὕστερα ἀπὸ 800 περίπου χρόνια σημειώνει ὁ Καλλίνικος. Προσθέτει ἀκόμη ὅτι καὶ ἡ Κυριακὴ προσευχή, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ὁ πάπας Γρηγόριος Διάλογος, ἀπηγγέλλετο ὑπὸ «παντός τοῦ λαοῦ».

Πολὺ παραστατικὴ καὶ μὲ θαθὺ πνευματικὸ περιεχόμενον εἶναι καὶ ἡ παρατήρησις του σχετικῶς μὲ τὸν τρόπον ποῦ ἐψάλλετο τὸ κοινωικὸ ἀπὸ τούς χρόνους ἀκόμη τοῦ Χρυσσοτόμου. Ἐφορμὴ παίρνει ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ πατρὸς, ποῦ ἔγραφε χαρακτηριστικὰ: «Τὰ ρήματα ἅπερ οἱ μεμνημένοι συνεχῶς ὑποψάλλουσι». Καὶ ἐπεξηγεῖ ὁ Καλλίνικος: «Πρόκειται περὶ τοῦ κοινωικῶν, τὸ ὁποῖον οἱ μεμνημένοι ὑπέψαλλον πρὸς τὴν θ. Κοινωνίαν προβαίνοντες. Πῶς δὲ τὸ ὑπέψαλλον; Συνεχῶς, λέγει ὁ πατήρ. Ὅχι ἰδρῶντες νὰ μεταποιήσωσι διὰ προκρουστῶν μουσικῶν μεθόδων τὰς ὀλίγας λέξεις εἰς ἑκατοντατηχυσίον ἀκατανόητον μουσούργημα, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνοντες, τὸν στίχον καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνοντες, μέχρις οἷ εἰς τὴν καρδίαν των καλῶς χαραχθῆ. Ὁραῖον καὶ κατανοητικὸν θέαμα, τὸ θέαμα τῶν πιστῶν προσερχομένων πρὸς τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν μὲ τὸ ἱερὸν μελῶδημα στὸ στόμα!».

Καὶ καταλήγει μὲ μιὰ ἀριστουργηματικὴ καὶ ἱστορικὰ κατωχυρωμένη ἀνακεφαλαίωσι ἀπὸ τὴν μακραίωνα ἐκκλησιαστικὴν πράξι:

«Ἄς ἐπαναλάβω καὶ πάλιν ὅτι ὄλαι αἱ ἀνωτέρω ψαλμωδίαί: ὕμνος θριαμβευτικὸς, Ἄμην καὶ Σὲ ὕμνουμεν, (ἐνδεικτικῶς ἀναφέρει μερικὰς), εἶναι κτήματα ἀναπαλλοτριώτα τοῦ λαοῦ, ὡς δεικνύουν

ἡλίου φαεινότερον ἢ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου, ἢ τοῦ Κλήμεντος, ἢ τοῦ Μάρκου, αἱ ἐν τῷ Βαρθερινῷ Εὐχολογίῳ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ Χρυσσοτόμου... κ.λ.π. κ.λ.π. ὅπου πανταχοῦ φέρεται ὁ «λαός», «πᾶς ὁ λαός ἅμα εἰπάτω», «ἢ τῶν ἀνθρώπων ἀναπέμπει πληθούς». Πῶς κατορθώθη καὶ ὁ μονοπρόσωπος χορὸς ἐξετόπισε τὴν μυριοπρόσωπον Ἐκκλησίαν οὐ μόνον ἐν τῇ χωλινοῦσῃ πράξει, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λειτουργικὰς φυλλάδας μας, αἱ ὁποῖαι ὄφειλον νὰ μένουν ἀνεπαφοὶ διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζουσαν τὸ πρέπον, τοῦτο εἶναι ἀκατανόητον».

★ ★ ★

Αὐτὲς εἶναι μερικὲς ἀπὸ τῆς προτάσεως γιὰ μιὰ ἀπαρχὴ λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ σοφοῦ καὶ ἁγίου ἐκεῖνου ἀνδρός, τοῦ Κωνσταντίνου Καλλίνικου. Προτάσεις σαφεῖς, συγκεκριμέναι, ποῦ φέρουν καθαρὴ καὶ ἀνεξίτηλη τὴ σφραγίδα τοῦ εὐαγγελικοῦ πνεύματος, τῆς ἀρχαίας παραδόσεως καὶ τῆς κατόπιν ἐκκλησιαστικῆς πράξεως πολλῶν αἰώνων. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν σπουδαιότητά των, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην νὰ τεθοῦν εἰς ἐφαρμογὴ γιὰ νὰ ἀνέβῃ ἡ λατρευτικὴ καὶ πνευματικὴ στάθμη τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος. Ἦμποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν ὄλα αὐτὰ σήμερα; Φυσικὰ, εὐκόλα δὲν εἶναι, οὔτε ὅμως καὶ ἀκατόρθωτα. Ἄρκει νὰ θεθοῦν μερικοὶ ποῦ θὰ τὰ ἐγκολπωθοῦν καὶ θὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ νὰ τὰ ἐφαρμόσωσαν. Μερικοὶ ποῦ ποιοῦν γι' αὐτὸ τὸ λαὸ καὶ λαχταροῦν νὰ ἀνατελοῦν καλύτερες ἡμέρες λατρευτικῆς καὶ γενικωτέρας ἐκκλησιαστικῆς ἀνόδου στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ κάποτε ἢ κοιτὶς τῆς ὀρθοδοξίας ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὄνομα καὶ τοὺς ὕψηλους τίτλους καὶ ἀληθινὴ πνευματικὴ ζωὴ.

Γ. ΜΕΛΕΤΗΣ

Ἡ ἄσκησης τῆς ἰατρικῆς στὴν Γαλλία καὶ ἡ ἰατρικὴ τῆς προσωπικότητος

Τὸ ἄρθρον τοῦ Rouyenne ἦτο πολὺ ἐπικαιρον ἰδιαίτερα διὰ τοὺς Ὀλλανδοὺς τοῦ Amstredam. Διότι ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην—ἦτο τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1961—ἔνα συνέδριον συνεκέντρωσε στὸ Amstredam τοὺς ἰθύνοντας τῶν συνδικαλιστικῶν ἰατρικῶν κινήσεων 6 χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν συνθήκην τῆς Ρώμης. Σκοπὸς τοῦ συνεδρίου ἦτο ἡ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀσκήσεως τῆς ἰατρικῆς στὶς διάφορας χώρες, καθότι πιστεύεται ὅτι στὸ μέλλον θὰ ὑπάρχη μιὰ ἐλευθέρη κυκλοφορία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπομένως καὶ τῶν ἰατρῶν καὶ θὰ δύναται ὁ ἰατρός πού πῆρε τὸ δίπλωμά του στὴν Ὀλλανδία, ἂν θέλῃ, νὰ ἀσκήσῃ ἰατρικὴν στὴν Ἱταλία ἢ Γαλλία. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ συνήθειες τῆς ἰατρικῆς στὶς διάφορας χώρες εἶναι διαφορετικαί, ἐνῶ ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἐνιαία, τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔχει ἐνδιαφέρον, διότι μᾶς ἐκθέτει πῶς ἤσκειτο ἡ ἰατρικὴ στὸ παρελθόν στὴν Γαλλία, πῶς τώρα, πῶς στὸ μέλλον. Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἰατρικῆς τείνει σ' ὅλες τὶς χώρες νὰ πάρῃ τὴν εἰκόνα τῆς συλλογικῆς ἰατρικῆς καὶ νὰ χάσῃ πλέον τὴν φόρμα τῆς προσωπικῆς ὑπηρεσίας, πρᾶγμα πολὺ δυσάρεστον, διότι ἂν δα-νεισθοῦμε τὶς λέξεις ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Portes, τὸν ἰδρυτὴ ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ «ἰατρικοῦ κώδικος», ἡ ἄσκησης τῆς ἰατρικῆς εἶναι ἡ «συνάντησις μιᾶς ἐμπιστοσύνης μετὰ μιᾶς συνειδήσεως».

Ἄλλὰ ἄς δοῦμε τὶς συνθήκας τῆς ἀσκήσεως τῆς ἰατρικῆς στὴν Γαλλία. Θὰ διακρίνομε 3 περιόδους: Τὸ παρελθόν, τὸ παρόν, τὸ μέλλον.

Στὸ παρελθόν ὁ κύριος χαρα-

κτῆρ τῆς ἰατρικῆς στὴ Γαλλία εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ ἀναρχία, ὅχι ὀλοτελής ἐν τούτοις. Διὰ νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἰατρικὴν πρέπει νὰ πάρῃς ἕνα δίπλωμα δοσμένο ἀπὸ τὸ κράτος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅ,τι συμβαίνει σ' ἄλλα κράτη. Ἄλλὰ ἀπὸ τὴν στιγμήν πού πῆρε κανεὶς τὸ δίπλωμά του, στὸ παρελθόν, εἶναι ἀνεξάρτητος, ἐλεύθερος καὶ στηρίζει αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν εἰς αὐτὸ πού ὀνομάζομε τὶς τέσσερες βᾶσεις τοῦ ἰατρικοῦ χάρτου ἦτοι:

1) Ἐλευθέρη ἐκλογή τοῦ ἰατροῦ ἀπὸ τὸν ἄρρωστο.

2) Τὸ ἀπόλυτον ἐπαγγελματικὸ ἰατρικὸ μυστικόν.

3) Καθολικὴ ἐλευθερία τοῦ ἰατροῦ στὶς ὑποδείξεις του.

4) Ἄμεσος συνεννόησις τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἰατροῦ ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἰατροῦ.

Οἱ ἀρχαὶ αὐτὲς ἦσαν σεβαστὰς ὡς τὸ 1898 διότι ἀπὸ τότε χρονολογεῖται ὁ πρῶτος νόμος τῆς κοινωνίας, ἀφορῶν τὰ ἀτυχήματα ἐν ὑπηρεσίᾳ. Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμήν αὕτη παρευρισκόμεθα στὸ κοινωνικὸ φαινόμενον πού ἔρχεται νὰ κόψῃ τὸν προσωπικὸν χαρακτήρα τῆς ἰατρικῆς.

Βλέπομε τὴν κοινωνίαν, τὸ κράτος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐπιβάλλῃ τοὺς νόμους του καὶ ἀσυναίσθητα νὰ γκρεμίσῃ τὸ οἰκοδόμημα αὐτοῦ τοῦ χάρτου τῆς ὀλικῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἰατρικὴ θεβαίωσις πού δίδεται εἰς τὸν παθόντα ἐν ὑπηρεσίᾳ εἶναι μία παραβίασις τοῦ ἰατρικοῦ ἀπορρήτου, διότι αὕτη ἡ θεβαίωσις θὰ κυκλοφορήσῃ μέσῳ διαφόρων ὑπηρεσιῶν ἀσχέτων μετὰ τὴν ἰατρικὴν καὶ οἱ ὁ-

ποιες θα γνωρίσουν την φύσι της αναπηρίας. Ἐπίσης μὲ τὸ νὰ κανονίζεται ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἱατροῦ ἀπὸ τὴν ἀσφαλιστικὴ ἑταιρεία παραβιάζεται ὁ ἱατρικὸς κῶδιξ. Δὲν κατακρίνω, ἀπλῶς ἐκθέτω τὰ πράγματα. Δὲν λέω οὔτε ὅτι ὁ ἱατρικὸς κῶδιξ ἦτο περιφνημὸς οὔτε πάλιν κάτι τὸ τερατῶδες, ἀπλῶς ἐκθέτω πῶς ἦτο ἕως τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος, τὴν χρυσοῦ ἐποχὴ τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος, ἐποχὴ ὅπου ὑπῆρχε μὴ ἀπόλυτος ἐμπιστοσύνη καὶ φιλία μεταξὺ μιᾶς σταθερᾶς πελατείας καὶ τοῦ ἱατροῦ τῆς οἰκογενείας, πολλὰς φορὲς γενεῶν τῆς οἰκογενείας, ἱατροῦ ἐμπιστου, γνώστου ὄλου τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου καὶ ὁ ὁποῖος ἔκανε—χωρὶς νὰ τὸ προσδιορίζῃ—μιὰ ἀληθινὴ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος.

Ὁ Γάλλος ἱατρός τοῦ περασμένου αἰῶνος εἶχε μιὰ μὲν φωνὴν πολὺ θαθεῖα καὶ φιλοσοφικὴ, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκη τῆς μοντέρνας ψυχανάλυσεως. Καταλάβαινε τὰ μυστικὰ ἐλατήρια πολλῶν παθολογικῶν καταστάσεων πού δυσκολεύουν προσφάτως τόσο τοὺς ψυχιάτρους ὅσον καὶ τοὺς ψυχαναλυτὰς. Γνώριζε ὅτι κά- τω π.χ. ἀπὸ ἕνα ἔλκος στομάχου ἢ μιὰ ὑπερχλωρυδρία ἐκρῦβετο μιὰ ψυχολογικὴ ἢ ἠθικὴ κατάστασις. Δυσπιστοῦσε πρὸς τὴν τεχνικὴν, ἐπίστευε ὅτι μιὰ ἀπλὴ ματιὰ σ' ἕνα πύελο ἢ μιὰ ἀπλὴ ἐπίκρουσις ἑνὸς θώρακος ἄξιζε τόσο ὅσο καὶ ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις καὶ ὁ ἀκτινολογικὸς ἔλεγχος. Βεβαίως εἶχε ἄδικο, ἀν καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀσκοῦσε τὴν ἱατρικὴν περιφνημὰ, ἀν λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσιν νὰ κἀνῃ τὸν ὀφθαλμίατρον, ὠτορινολαρυγγολόγον ἢ καὶ τὸν χειρουργόν.

★

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τοῦ «πρακτικοῦ» διαδέχεται ἡ σύγχρονος ἐποχὴ, ἡ ἐποχὴ τοῦ «εἰδικοῦ» μπορούμε νὰ ποῦμε.

Σ ἡμέρας τὸ ἀναστᾶται μὰ πού ἔγινε στὴν ἐξάσκησιν τῆς ἱατρικῆς προέρχεται ἐκ διαφόρων αἰτιῶν πού ἀφ' ἑνὸς ξεπερνοῦν τὴν δική μου ἀρμοδιότητα καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶναι γνωστές. Θὰ ἀρκεσθῶ

ν' ἀριθμῆσω μερικέες:

1) Ἡ ἐξάρθρωσις τῶν κοινωνικῶν πλαισίων.

2) Δύο φρικτοὶ πόλεμοι.

3) Ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις.

4) Ἡ θιομηχανικὴ ἐξέλιξις.

5) Αἱ μεταθέσεις τοῦ πληθυσμοῦ αἱ ὁποῖαι ἐξήρθρωσαν τὴν οἰκογένειαν, τὴν ἐπαρχίαν, ὅλες τὶς κοινότητες. Αὐτὴ ἡ ἀστάθεια, αὐτὲς οἱ ἀποδημίαι περιώρισαν τὴν διαρκῆ ἐπαφὴν τοῦ ἱατροῦ μὲ τὴν οἰκογένειαν, μὲ τὸν ἄρρωστο.

Ἄλλη ἐπίσης αἰτία τῆς ἀναταραχῆς στὴν ἱατρικὴ ἦσαν αἱ τεράστιαι πρόοδοι τῆς τεχνικῆς, αἱ ὁποῖαι ἐπέφερον τὴν εἰδίκευσιν καὶ τὸν τεμαχισμόν τῆς ἱατρικῆς καὶ τὸν ἐξανασκαμμόν οὕτω τοῦ ἀσθενοῦς νὰ προστρέχῃ ὄχι σ' ἕνα ἱατρὸν ἀλλὰ σὲ μιὰ σειρά δλόκληρη ἱατρῶν χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Ἐπειτα μιὰ πιὸ σοβαρὴ καὶ τραγικὴ αἰτία εἶναι ὁ συναγωνισμὸς ὁ ἱατρικὸς, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὶς μεγάλας πόλεις, ὅπου ὑπάρχει μιὰ πληθώρα ἱατρῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἕνας κακοήθης συναγωνισμὸς μεταξὺ ἀνθρώπων ὀλίγον εὐσυνειδήτων, πού ὀδηγεῖ πρὸς τὸν ἐξευτελισμόν. Δὲν ὑπάρχει ἐπάγγελμα ὅπου ὁ κίνδυνος αὐτῆς τῆς παρεκκλίσεως νὰ εἶναι τόσοσὺν μεγάλος ὅσο στὸ ἐπάγγελμα τὸ ἱατρικὸ ὅπου καὶ δὲν εἶναι δυνατὸς κανεὶς ἔλεγχος. Ἡ διχοτόμησις, τὸ κρυφὸ μοίρασμα τῶν ἀμοιβῶν, ἡ κατάχρησις τῆς θεραπευτικῆς, ὅλα αὐτὰ καλλιεργοῦνται ἰδιαίτερα εἰς περιοχὰς ὅπου ὁ ἀγὼν εἶναι δύσκολος, ὅπου ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι πιὸ σκληρὸς.

Ὁ Jules Romain ἔγραψε μιὰ σάτιραν τῆς ἱατρικῆς πού κατέστη ἔνδοξος διότι εἶναι ἀληθινὴ. Εἶναι ἱστορία τοῦ Dr Knoek. Ὁ Dr Knoek νέος ἱατρός, γεμάτος ζωντάνια καὶ δυναμισμόν, ἀρκετὰ ἀσυνείδητος, ἐγκαθίσταται σὲ μιὰ περιοχὴ τῆς Γαλλίας στὴν θέσιν ἑνὸς γέρου ἱατροῦ μὲ παράδοσιν. Καὶ ἀμέσως ἀναποδογύρισαν ὅλα. Ποιὸς ἦτο ὁ κανὼν του; Ὁ κανὼν του εἶναι ὅτι κάθε ἄνθρωπος ὑγιής εἶναι ἕνας ἄρρωστος πού δὲν τὸ ξέρει, ἀρκεῖ νὰ τοῦ τὸ ἀποκαλύψῃς, νὰ τοῦ ἐξηγήσῃς ὅτι δὲν εἶναι πρά-

γματι υγιής, ν' άφυπνίσης την άρρώστεια που κοιμάται σ' αυτόν όποτε δέν θά είναι δύσκολο νά την βρῆ. Θά είναι ή κολίτις όπως μέσα στο βιβλίο του Axel Munthe («Τό χρονικό του San Michele»). 'Ο Axel Munthe, Σουηδός ιατρός έγκατεστημένος στην 'Ιταλία, ήτο ένα περιεργό μίγμα άγνότητος και πονηρίας. "Έδειξε πώς εύκολα μπορούμε νά καλλιεργήσουμε την ιδέα τῆς άρρώστειας στον άνθρωπο άρκει νά του πῆτε π.χ. «ξέρετε, ή άκτινογραφία σας μ' άνησυχεί λίγο, βλέπω έδῶ μιá κηλίδα». 'Αμέσως ξυπνάτε την άγωνία, και όταν ξυπνήσετε την άγωνία σ' έναν άρρωστο δημιουργείτε την άρρώστεια.

'Ο Jules Romain μ' αυτή την σάτιρα, που είχε έξέ άλλου μιá τεραστία έπιτυχία και έπαίζετο επί έτη στο Παρίσι, φέρει σέ φῶς τὸ μηχανισμό αυτής τῆς καλλιέργειας τῆς Ιατρικῆς από μερικούς πρακτικούς λίγο εύσυνειδητους. Θά έπρεπε νά προσθέσουμε άκόμα τὸ άναποδογύρισμα και την τροποποίηση στην έξάσκηση τῆς Ιατρικῆς, που έφεραν στο τέλος του 19ου αιώνος οί νόμοι οί κοινωνικοί. 'Από τὸ 1945 ὁ νόμος τῆς κοινωνικῆς άσφαλίσεως ρυθμίζει τὸ πρόβλημα τῆς άσκήσεως τῆς Ιατρικῆς. Καί άκόμη μέσα στις έξαρθρώσεις και στις παρεκκλίσεις που έφεραν στον χάρτη τὸν Ιατρικό, μεγάλον ρόλον έπαιξε ὁ γαλλικός τύπος ὁ ὁποῖος, για νά έντυπωσιάση με τις πληροφορίες στα Ιατρικά θέματα, στέφει πρὸς λανθασμένες κατευθύνσεις τὸ μάτι του λαοῦ και καθιστᾶ πιὸ δύσκολη την έξάσκηση μιᾶς υγιούς Ιατρικῆς.

Μέσα σ' αυτήν την παγκόσμιο εξέλιξι τῆς Ιατρικῆς μερικοί Ιατροί πολεμοῦν για νά σωθῆ άκόμη ή Ιατρική τῆς προσωπικότητος. Μέσα σ' αυτή την περίοδο του «ειδικου» προτοῦ άκόμη άρχίσουν νά μιλοῦν δια την ψυχосоωματικῆ Ιατρική, ήρθαν σέ φῶς αἱ έργασιαί του Paul Tournier. Οί προσπάθειες για νά σωθῆ αυτή ή Ιατρική τῆς προσωπικότητος, είναι κατ' άρχήν φύσεως πνευματικῆς. Στην Γαλλία προσφάτως γίνεται μεγάλη προσπάθεια για νά έξανθρωπι-

σουν τὰ νοσοκομεία, ὥστε οἱ προσερχόμενοι νά ἔχουν μιὰ καλὴ ὑποδοχὴ. Αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος ὁ ἀμερικανικὸς τῶν σχέσεων τοῦ λαοῦ. Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι παράλληλα πρὸς τὴν προσπάθειαν μερικῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων οἱ ἐπίσημες ἀρχές τοῦ κράτους φροντίζουν διὰ τὸ πρόβλημα.

*

Καί για νά τελειώνουμε, ἄς δοῦμε λίγο τὸ μέλλον. Εἶδαμε τὸ παρεθλὸν ὡς ἐποχὴ τοῦ πρακτικοῦ, τὸ παρὸν ὡς ἐποχὴ τοῦ ειδικοῦ, με προοδευτικὴ ἀπώλεια τῆς ἐπαφῆς μεταξὺ Ιατροῦ και άρρώστου. Ποιὸ θά εἶναι τὸ μέλλον; Νομίζω ὅτι ή ἐποχὴ τοῦ μέλλοντος θά εἶναι τῆς «ὀμάδος» περιμένοντας τὴν «ἐποχὴ τῆς μηχανῆς».

'Η ἀστροναυτικὴ δέν εἶναι τίποτε μπροστά σ' αὐτὸ που θά μπορῆ νά εἶναι ή Ιατρικὴ μηχανοποίησης. 'Εμεῖς οἱ διδάσκαλοι φθειρόμεθα νά μάθουμε στοὺς φοιτητάς μιὰ Ιατρικὴ που δέν θά τὴν ἀσκήσουν ποτέ, διότι ἤδη θά εἶναι ξεπερασμένη.

Ζοῦμε στην Γαλλία μιὰ περίοδο θαθειῶν ἀναστατώσεων τῶν ἠθῶν. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἰσχύος ἔχουν μιὰ ιδέα μεταρρυθμιστικὴ αρκετὰ καθαρὴ. Εἰδικὰ για τὴν Ιατρικὴ, ὁ πατὴρ τῆς μεταρρυθμίσεως εἶναι ὁ Robert Dehré καθηγητῆς τῆς παιδιατρικῆς, σήμερα συνταξιούχος, τῆς Ιατρικῆς σχολῆς Παρισίων.

Δέν ὑπάρχει «Ιατρικὸν ἀπόρρητον» ἔναντι μιᾶς διοικητικῆς Ιατρικῆς, που για νά ὑποστηρίξη ἕναν άρρωστο πρέπει νά τὰ ξέρη ὅλα.

Δέν ὑπάρχει «ἐλευθέρα ἐκλογή» τοῦ Ιατροῦ ἔναντι μιᾶς Ιατρικῆς που γίνεται έξέ άλλου ὀλονέν και ἀνώνυμος.

Δέν ὑπάρχει πλέον «ἄμεσος ἐπαφή» μέσα σέ μιὰ Ιατρικὴ διατιμημένη που κάθε έξέτασις ἔχει τὴν τιμὴ τῆς σέ ἕνα πίνακα ἀμοιβῶν φτιαγμένον ἀπὸ τις ἐπίσημες ἀρχές. Παρευρισκόμεθα στην ἀνάπτυξι αὐτοῦ που ὀνομάζουμε Ιατρικὴ τῆς ὀμάδος.

'Η διάγνωσις και θεραπεία θά τεθῆ με τὴν βοήθειαν περισσοτέρων τοῦ ἑνός

ιατρῶν. "Επειτα αὐτὴ ἡ ὁμαδοποίησις εἶναι ἀναγκαῖα ἀκόμη καὶ διὰ λόγους τεχνικούς. Π. χ. γιὰ μιὰ ἐγχείρησι τῆς καρδιάς συμμετέχουν μιὰ δωδεκάδα ἀνθρώπων. Σ' αὐτὴν τὴν ὁμάδα τῶν ἱατρῶν ὅλοι ἔχουν ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα ρόλον: Ὁ χειρουργός, ὁ ἀναισθησιολόγος, ὁ ἐργαστηριακὸς κτλ. Μὲ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἐνὸς ὅλα ἔχουν λείπει καὶ ἡ ἐγχείρησις ἀπέτυχε. "Ετσι ἡ ἱατρικὴ πράξις παίρνει ἓνα ἀνώνυμο χαρακτηρισμὸν ποῦ μετατρέπει ὀλότελα τοὺς κανόνας τῆς ἐπαγγελματικῆς δραστηριότητος.

Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀκόμη ὁμάδες, εἶναι ἀκόμη ὁμάδες ἀνθρώπινες, μέσα στίς ὁποῖες μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῆ ἓνα κάποιο πνεῦμα ἀνθρώπινο καὶ πνευματικόν. Αὐριο θὰ εἶναι ἡ μηχανή. Ξέρετε ὅτι ὑπάρχουν σὲ ἀμερικανικὰ πανεπιστήμια χρονόμετρα, ἠλεκτρονικὲς μηχανές, ἐγκέφαλοι ἠλεκτρονικοί, ὅπως λένε στὴν Γαλλία, στοὺς ὁποίους ἀρκεῖ νὰ δώσετε μιὰ ἐρώτησι γιὰ νὰ ἔχετε μιὰ ἀπάντησι. Εἶδαμε στὴν ἔκθεσι τῶν Βρυξελλῶν τέτοιες μηχανές. Ἦδη ἔχουν πραγματοποιήσει μιὰ τέτοια μηχανή ὅπου ὅλες οἱ ἐρωτήσεις, ποῦ θὰ ἦταν δυνατόν νὰ τεθοῦν εἰς ἓνα ἄρρωστο σὲ μιὰ καθωρισμένη περίπτωσι, ἔχουν ἐγκατασταθῆ καὶ θὰ ἀρκοῦσε νὰ φέρουμε τὸν ἀσθενῆ παρουσίᾳ αὐτῆς τῆς μηχανῆς, λέγοντάς του νὰ κτυπᾷ κόκκινο κουμπὶ ὅταν εἶναι «ναί» καὶ μαῦρο ὅταν εἶναι «ὄχι» καὶ μετὰ ὠρισμένο ἀριθμὸ κτυπημάτων τῶν κουμπιῶν κτυπᾶτε ἓνα τελευταῖο καὶ ἔχετε ἓνα φύλλο χαρτιοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται ἡ διάγνωσις

π.χ. ἀρτηριακὴ ὑπέρτασις. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἴσως δοῦμε κι' ἄλλες μηχανές ἀκόμη. Ὑπάρχουν ἤδη μηχανές γιὰ τὶς ραφές τῶν ἀρτηριῶν.

Ἀπ' τὴν στιγμὴ λοιπὸν ὅπου ἡ πράξις ἡ ἱατρικὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μιὰ μηχανή καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, διότι μπορεῖ ὁ ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος νὰ κτυπᾷ τὸ κουμπὶ, καταλαβαίνουμε ἂν εἶναι πλεον δυνατὴ ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος.

Δὲν μπορῶ, λέει ὁ συγγραφεύς, νὰ τελειώσω τὴν ἔκθεσί μου μὲ μιὰ νότα πεσιμιστικῆ. Πιστεύω μ' ὅλη μου τὴν ψυχὴ, μ' ὅλη μου τὴν πεποίθησι, ὅτι αὐτὸ τὸ στάδιο δὲν θὰ φθάσῃ ποτὲ καὶ ὅτι μπροστὰ στὸν ἄρρωστο, στὸν ἄνθρωπο, ποῦ ὑποφέρει, ὁ ἱατρός, ὁποιαδήποτε εἰδικότητα καὶ ἂν ἔχη, θὰ ἔχη πάντα τὴν δυνατότητα—ἂν τὸ θέλη—νὰ μείνῃ ἄνθρωπος, νὰ παρακολουθήσῃ τὸν ἄρρωστο μὲ προσοχὴ καὶ ἀγάπη διὰ ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη του. Πράγματι μετὰ τὴν ἱατροῦ καὶ ἄρρώστου πρέπει νὰ ὑπάρχη ἡ «ἀνθρώπινη» ἐπικοινωνία, καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ἐπικοινωνία σπάσῃ, εἴτε ἀπὸ τὴν μηχανή, εἴτε ἀπ' ἄλλη αἰτία, δὲν ὑπάρχει ἀληθῶς ἱατρικὴ. Καὶ ἂν μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς τεχνικῆς χαθῆ αὐτὴ ἡ δυνατότης τῆς ἐπαφῆς τότε θὰ μποροῦμε νὰ μιλάμε γιὰ ὅ,τι ἄλλο θέμα ἄλλ' ὄχι γιὰ ἱατρικὴ.

L. POUYANNE

Καθηγητὴς τῆς Χειρουργικῆς
εἰς τὴν Ἱατρικὴν Σχολὴν τῆς Bordeaux

Ἀπόδοσις: Καλλιόπης Νικολακάκη,
ἱατροῦ.

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΓΑΛΙΛΑΙΟΥ

Τὰ τετρακόσια χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησι τοῦ Γαλιλαίου, (1564 - 1642), ἔδωσαν ἀφορμὴ σὲ ἱστορικοὺς καὶ ἀστρονόμους νὰ ἐμφανίσουν καὶ πάλιν αὐτὴ τὴν μεγάλην ἐπιστημονικὴ μορφή ἀπὸ ἐπισήμων θημάτων καὶ ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ τύπου ὄλου τοῦ κόσμου καὶ νὰ ἐξετάσουν τὶς συνθήκες ὑπὸ τὶς ὁποῖες ἔγινε ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη δίκη, πού κατέληξε στὴν καταδίκη του. Ἐπὶ πλῆθον, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς τετρακοσιαετηρίδος, συνήλθε στὴν Πάδοβον διεθνὲς συνέδριον Κοσμολογίας.

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διαβάζει τὰ περιστατικά τῆς ζωῆς τοῦ Γαλιλαίου, θαυμάζει τὸ ἔργον του καὶ προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ τὰ κίνητρα τῆς δράσεώς του, κάνει μερικὰς ἐνδιαφέρουσας διαπιστώσεις.

Ὁ Γαλιλαῖος ἀνατράφηκε σὲ ἕνα περιβάλλον πνευματικὸ καὶ καλλιεργημένο, τὸ ὁποῖο δὲν εἶχε ἐκ πρώτης ὄψεως μεγάλην σχέσιν μὲ τὴν ἐπιστήμην. Ὁ πατέρας του Vincenzio, ξεπεσμένος εὐγενής, πού ζοῦσε ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, ἦταν ἕνας καλλιεργημένος ἄνθρωπος, γνωστός στὸν καιρὸ του ὡς ἐκτελεστής καὶ μουσικοσυνθέτης. Γι' αὐτὸ ὁ νεαρὸς Γαλιλαῖος ἔμαθε πολὺ γρήγορα νὰ παίζη λαοῦτο, καλλίτερα ἴσως ἀπὸ τὸν πατέρα του.

Ἡ ἐκπαίδευσις πού πήρε ὁ Γαλιλαῖος εἰς τὸ μοναστήρι τῶν Ἰησοῦϊτῶν εἰς Vallombrosa ἦταν τελείως κλασσικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ. Ἐκεῖ διδάχθηκε λατινικά, ἑλληνικά, λογικὴ καὶ φιλοσοφία καὶ μερικὰ στοιχεῖα ἐπιστήμης βασισμένα στὸν Ἀριστοτέλη. Ἐκεῖ ἄρχισε νὰ παρασκευάζεται γιὰ νὰ μῆ στὶς τάξεις τῶν Ἰησοῦϊτῶν ὡς δόκιμος. Ἡ ἔλξις πού ἔνοιωθε γιὰ τὴ θρησκείαν ἦταν ἕνα σπουδαῖον συστατικὸ τῆς προσωπικότη-

τός του. Ἀλλὰ ὁ πατέρας του εἶχε διαφορητικὴ γνώμη.

Οἱ συνθήκες ὑπὸ τὶς ὁποῖες ἀπὸ ἔμπορος, πού τὸν προώριζε ὁ πατέρας του ἔγινε φυσικομαθηματικὸς, μετὰ ἀπὸ σπουδὰς ἀρχικῶς στὴν ἰατρικὴ, εἶναι ἐπαρκῶς γνωστὰς.

★ ★ ★

Εἶναι ἐνδιαφέροντα τὰ χαρακτηριστικά τῆς προσωπικότητος τοῦ Γαλιλαίου. Ἄνθρωπος καλλιεργημένος, μὲ ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς, θρησκευτικὰς τάσεις καὶ ἐφέσεις, κλίσις στὴ μουσικὴ καὶ καταπληκτικὴ ἐπιστημονικὴ διαίθεσις. Ἐπιστήμων μὲ τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὄρου, γνώστης τῶν μαθηματικῶν, ἱκανώτατος πειραματιστῆς καὶ κατασκευαστῆς ὀργάνων καὶ ἄνθρωπος μὲ εὐρυτάτη ἀντιλήψιν.

Τὸν συνέδεε προσωπικὴ φιλία μὲ τὸν Πάπα Οὐρβανὸν δον, τὸν ἄλλοτε Φλωρεντῖνον Καρδινάλιον Maffeo Barberini, πού ἀνῆλθε στὸν Παπικὸν θρόνον στὶς 8 Αὐγούστου τοῦ 1623, καὶ πρὸς μεγάλη εὐχαρίστησιν τοῦ Πάπα, τοῦ ἀφιέρωσε τὸ βιβλίον του Il Saggiatore, πού ἐπραγματεύετο γιὰ τὴ φύσιν τῶν κομητῶν. Εἶχε γνωριμίας μὲ πολλοὺς Καρδινάλιους, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶδαν μὲ κατάπληξι τὰ ὅσα θαυμαστὰ ἀπεκάλυψε τὸ τηλεσκοπίον του, ὅταν τὸ ἔστρεψε πρὸς τὸ στερέωμα, εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Φλωρεντίνου καρδινάλιου Ottavio Bandini στὴ Ρώμην τὸ 1611, παρουσίασιν καὶ τοῦ καρδινάλιου Lorenzo Bianchetti καὶ ἄλλων. Εἶχε φιλίας μὲ πολλοὺς ἐκκλησιαστικὸς κύκλους καὶ μεταξὺ τῶν μαθητῶν του συγκαταλέγεται ὁ Βενεδικτῖνος μοναχὸς Benedetto Castelli εἰς τὸν ὁποῖον, συνεχίζοντας τοὺς ἀγῶνες του γιὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Κο-

περνίκου, γράφει τὸ 1613 πὼς τὰ ἐπίμαχα χωρία τῆς Βίβλου, συμβιβάζονται ἀπολύτως μὲ τις ἰδέες τοῦ Κοπερνίκου. "Ἐνα ἀπὸ τὰ ἐπίμαχα χωρία εἶναι τὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ Κεφ. Α' «...ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης... γενεὰ πορεύεται καὶ γενεὰ ἔρχεται, καὶ ἡ γῆ εἰς τὸν αἰῶνα ἔσθηκε, καὶ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ δύνει ὁ ἥλιος καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἔλκει...». Λέγεται μάλιστα, ὅτι τὸ βασικόν του ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ Βίβλος ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους πὼς νὰ κερδίσουν τὸν Οὐρανὸν καὶ ὄχι πὼς κινουῖνται τὰ οὐράνια σώματα, τὸ ἄκουσε ἀπὸ γνωστὸν τὸν καρδινάλιο (τὸν Βαροπιο). Εἶναι γνωστὴ ἐξ ἄλλου ἢ φιλία του μὲ τὸν Ἰησοῦιτην μοναχὸ Χριστόφορο Clavius, τὸν συνεργάτην τοῦ πάπα Γρηγορίου 13ου διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου καὶ γνωστὸν μαθηματικὸν τοῦ 16ου αἰῶνος, μὲ τὸν ὁποῖον ἀλληλογραφοῦσε ἐπὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων.

Ταυτοχρόνως ὁμως ἄρχισε νὰ κἀνῃ καὶ ἔχθρους μεταξὺ τῶν κληρικῶν. "Ὅσες φορὲς κάποιος ἄλλος ὑπεστήριζε μιὰ ἐπιστημονικὴ ἀποψιν διαφορητικὴ ἀπὸ τὴ δική του ἢ ἀντεπίθεσιν τοῦ ἐξεδηλώνετο κατὰ τρόπο ἔντονον καὶ ὀξύ. "Ἐνα τέτοιο περιστατικὸ συνέβη ὅταν εἰς τὸ Ingolstadt, 40 μίλια βορείως τοῦ Μονάχου, ὁ Ἰησοῦιτης ἀστρονόμος Χριστόφορος Scheiner ἄρχισε νὰ κἀνῃ παρατηρήσεις τῶν ἡλιακῶν κηλίδων διὰ τοῦ τηλεσκοπίου καὶ ὄχι μόνον διεκδικοῦσε προτεραιότητα ἔναντι τοῦ Γαλιλαίου γιὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν κηλίδων, ἀλλὰ καὶ ἐπίστευε ὅτι οἱ κηλίδες ἦταν πλανῆτες κοντὰ στὸν ἥλιο καὶ συνεπῶς ἡ μετάθεσις των δὲν ἀποδεικνύει τὴν περιστροφή τοῦ ἡλίου, ὅπως ὑπεστήριζε ὁ Γαλιλαῖος. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ Γαλιλαίου ἦταν ἄμεση καὶ ἔντονη.

"Ἄλλη διαμάχη τὸν ὠδήγησε σὲ προσωπικὴ ἀντιδικίαν μὲ τὸν Ἰησοῦιτη Horatio Grassi γιὰ τὸ θέμα τῶν κομητῶν. Οἱ κομηῆται ἔχουν ἀτμοσφαιρικὴ προέλευσιν κατὰ τὸν Γαλιλαῖο, εἶναι σπῆλεις ἀτμοῦ, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ γῆ καὶ

κινουῖνται στὸ χῶρον πέραν τῆς σελήνης καὶ εἶναι ὄρατοί ἐξ αἰτίας τῆς διαθλάσεως καὶ σκεδάσεως τοῦ φωτός. Κατὰ τὴν ἀποψιν τοῦ Grassi εἶναι οὐράνια σώματα μὲ κινήσεις ἀνάλογες πρὸς τοὺς πλανῆτες. Ὁ Γαλιλαῖος, ἴσως γιὰτὶ ἐνόμισε ἐσφαλμένως, ὅτι αὐτὲς οἱ ἀπόψεις ἦταν ἀντίθετες πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Κοπερνίκου, ἐπολέμησε τὶς ἰδέες τοῦ Grassi κατὰ τρόπο ἔντονον.

Αὐτὰ τὰ περιστατικὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη ἐδημιούργησαν προσωπικὰς ἀντιπάθειες, ποὺ ἐκδηλώθηκαν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν περιφήμων διαλόγων: «Dialogo sopra i due massimi sistemi del mondo (Tolemaico e Copernicano)» (Γιὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ὁ Γαλιλαῖος ἀφοῦ δέχθηκε μερικὰς μικροτροποποιήσεις ἐπέτυχεν τὸ 1632 τὸ Imprimatur μὲ τὴν ἐπίσημην συγκατάθεσιν δύο ἐιδικῶν καὶ δύο λογοκριτῶν).

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐθεμελίωσε ὡς γνωστὸ τὴν κατηγορίαν, ὅτι ὁ Γαλιλαῖος, παρὰ τὶς ὑποσχέσεις του, καὶ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ 1616 ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκη καὶ νὰ προπαγανδίζῃ ὑπὲρ τῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Κοπερνίκου⁽¹⁾.

(1) Τὸ ἔγγραφο τῆς ἀπαγορεύσεως δὲν δημοσιεύθηκε κατὰ τὴν πρώτην πλήρη ἔκδοσιν τῶν πρακτικῶν τῆς δικῆς, ἀλλ' ἀργότερα. Πολλοὶ ἱστορικοὶ ἠμφεσῆθησαν τὴν ὑπαρξίν του. Ὁ ἴδιος ὁ Γαλιλαῖος κατὰ τὴν δικὴν του (1633), εἶπε ὅτι δὲν ἔχει γνῶσιν τέτοιας διαταγῆς, ἐδέχθηκε ὅτι πιθανῶς δὲν θυμᾶται καὶ ὑπῆρξε κατηγορηματικὸς στὸ ὅτι πάντως ἡ διαταγή, ἂν ἐστάλη δὲν τοῦ ἐδόθηκε ἀπὸ ἄλλον παρὰ πιθανῶς ἀπὸ τὸν καρδινάλιον Bellarmine. Αὐτὸ ἔρχεται σὲ ἀντίφασιν κατὰ τὴν γνώμην μερικῶν ἱστορικῶν πρὸς τὸ ἀμφισβητήσιμο ἔγγραφο, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι τὴν ἀπαγορευτικὴν διαταγὴν τὴν ἐπέδωκε ὁ Κομισάριος τοῦ Ἱεροῦ Γραφείου. Οἱ πρῶτες σοβαρὰς ἀντιρρήσεις στὸ θέμα αὐτὸ διατυπώθηκαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς Ἱστορικοὺς, Emil Wohlwill καὶ Kurt Gebler. Κατ' αὐτοὺς ἡ περίφημη διαταγὴ δὲν ἔφθασε ποτὲ στὰ χεῖρα τοῦ Γαλιλαίου καὶ εἶναι ἀμφίβολο ἂν ὑπῆρξε. Ὁ σπουδαιότερος μάρτυς, ὁ καρδινάλιος Bellarmine εἶχε πεθάνει πολὺ πρὸ τῆς δικῆς καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς μάρτυρας, ποὺ ἀναφέρει ἡ ἀνυπόγραφη «διαταγὴ-πρωτόκολλον» δὲν παρουσιάσθηκε κατὰ τὴν δικήν.

Στο βιβλίο αυτό τρεις άνθρωποι ο Sa-
gredo, τύπος του λαού με τον κοινό νοῦ,
ὁ Simplicio, πού ὑποστηρίζει τις πα-
ληές ἀντιλήψεις τοῦ Πτολεμαίου καὶ ὁ
Salviati, συνήγορος τῶν ἰδεῶν τοῦ Κο-
περνίκου, συζητοῦν κατὰ τρόπο, πού νά
διαφαίνεται ἡ προσπάθεια τοῦ Γαλιλαί-
ου, νά διαδόσῃ τις ἰδέες τοῦ τελευταίου.

Ἄλλὰ νά ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά οἱ ἐκ-
κλησιαστικοὶ κύκλοι τῆς Ρώμης. Ζυμω-
μένοι μετὰ τὴν πεποίθησι, ὅτι ἡ Ἁγία Γρα-
φή, πέραν τοῦ ὅτι μᾶς ὁμιλεῖ γιὰ τις ἀ-
ρετές, πού πρέπει νά μᾶς κοσμοῦν γιὰ
νά θροῦμε τὴ σωτηρία, πέραν τοῦ ὅτι
μᾶς ὁμιλεῖ γιὰ τὸν Θεό, τὴν λύτρωσι καὶ
τὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἐπὶ πλέον καὶ ἐπι-
στημονικὸ ἐγχειρίδιον ἀστρονομίας, ὅ-
που οἱ εἰκόνες πού χρησιμοποιοῦν γιὰ
νά φέρῃ κοντὰ στοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους
τοῦ λαοῦ τὸ μήνυμα τῆς λυτρώσεως πρέ-
πει νά ἐκκληφθοῦν κατὰ γράμμα, ὡς ἐ-
πιστημονικαὶ προτάσεις. Ἐδῶ εἶναι ἡ
πλάνη καὶ ἡ παρανόησις. Ἐπὶ πλέον καὶ
ἡ αὐθεντία τοῦ Ἀριστοτέλη ἐνομιζέτο,
ὅτι ἔχει τὸ κύρος Ἁγίας Γραφῆς. Καὶ
ἀσφαλῶς αὐτὸ ἀποτελεῖ παρανόησι. Ἡ
ἐπιστημονικὴ μέθοδος τοῦ Γαλιλαίου ἦ-
ταν κατὰ θέσιν ἢ ἐπιστημονικὴ μέθο-
δος τοῦ Ἀριστοτέλη ἀσχετῶς, ὅτι ὠδή-
γησε πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Ἀριστάρχου
τοῦ Σαμίου. Ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις
εἶχε διατυπώσῃ μερικὲς καὶ ὁ μεγάλος
Σταγειρίτης, πού εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ με-
γαλύτερα πνεύματα ὄλων τῶν αἰώνων,
ἐσφαλμένες ἐρμηνεῖες ἔδωκε ἀρκετὲς
καὶ ὁ Γαλιλαῖος (θεωρία παλιρροίων,
κομητῶν κ.τ.λ.).

***

Ἄλλὰ αἱ πλάνα δὲν σταματοῦν ὡς
ἐδῶ. Ἀσφαλῶς ἡ Ἐκκλησία ἔχει καθή-
κον νά ἐνημερώνῃ, νά διαφωτίζῃ, νά κα-
θοδηγῇ καὶ νά προφυλάσῃ τοὺς πι-
στοὺς ἀπὸ τις αἰρέσεις καὶ τις ἐπιθλα-
θεῖς δοξασίες, πού προσβάλλουν τὸ δό-
γμα. Αὐτὸ ὅμως δὲν μπορεῖ νά γίνῃ με-
ἀστυνομικὰ μέτρα, μετὰ δίκας, καὶ κα-
ταδίκας. Γιατὶ ὁ Χριστὸς ἐκάλεσε τοὺς
ὁπαδοὺς τοῦ «ἐν ἐλευθερίᾳ» καὶ εἶπε τὸ
«ὅστις θέλει...». Διότι ἐκήρυξε ἀντὶ τῆς
σκληρότητος τὴν ἀγάπην καὶ, ἀντὶ τοῦ

odium theologicum τὸ ama et fac quod
vis κατὰ τὴν διατύπωση τοῦ Αὐγου-
στίνου.

Καὶ ἡ μὲν Ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησία
ἔχει διανύσει ἤδη τὴν ἀπόστασι, πού χω-
ρίζει τὴν ἐποχὴ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἀ-
πὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Συνόδου τοῦ Βατικα-
νοῦ καὶ τὸν Οὐρβανὸν ὄν(2) ἀπὸ τὸν Ἰ-
ωάννη 23ον. Καὶ ἀπὸ τὸ Index librorum
prohibitorum ἔχουν πλέον πρὸ πολλοῦ
διαγραφῆ ὄχι μόνον τὸ De Revolutionibus
Orbium Coelestium τοῦ Κοπερνί-
κου καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γαλιλαίου, ἀλλὰ
καὶ πλεῖστα ἄλλα. Καὶ πλεῖστοι ἱερωμέ-
νοι τῆς Δύσεως καλλιεργοῦν γόνιμα καὶ
μετὰ ἐπιτυχία τις θετικὲς ἐπιστῆμες(3).
Τὰ σύγχρονα οἰκογενειακά, ἐργατικά,
κοινωνικά προβλήματα μελετῶνται με-
ἐπιτυχία ἀπὸ ρωμαιοκαθολικοὺς ἐπιστή-
μονες κύρους μετὰ πνεῦμα ἐπιστήμης καὶ
ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ μελέτες
ἐκδίδονται καὶ συνέδρια γίνονται καὶ
περιοδικὰ δυτικῶν συγγραφέων ἀσχο-
λοῦνται συχνὰ χωρὶς προκατάληψη, με-

(2) Μία εἰκόνα τοῦ χαρακτήρος τοῦ
εὐφυοῦς Πάπα Οὐρβανοῦ 8ου δίνουν ἐπι-
στολὲς πρεσβευτῶν τῆς Βενετίας στὴ Ρώ-
μη, πού ἔχουν διασωθῆ. Τὸν ἐμφανίζουν
διπρόσωπον. Ἡ στάσις του κατὰ τὴν δίκην
δικαιολογεῖ τὸν χαρακτηρισμόν. Ἐθεθαίω-
νε τὸν πρέσβη τῆς Τοσκάνης Niccolini, ὅτι
θὰ κάμῃ, ὅ,τι περνᾷ ἀπὸ τὸ χεῖρ του γιὰ
νά ἐλαφρώσῃ τὴν ποινή, ἀλλὰ τὰ γεγονό-
τα ὡδήγησαν στὸ ἀντίθετο συμπέρασμα. Τὸ
γεγονὸς εἶναι, ὅτι ποτὲ πρὶν ἢ μετὰ τὴν
περίπτωσι τοῦ Γαλιλαίου δὲν ἔδειξε, ὅτι
θεωρεῖ τὴν κοσμολογίαν τοῦ Κοπερνίκου
τόσον μεγάλο κίνδυνον γιὰ τὴν πίστι. Πολ-
λοὶ ἱστορικοὶ ἐτόνισαν τὴ ματαιοδοξία τοῦ
εὐφυοῦς καὶ μορφωμένου αὐτοῦ Πάπα καὶ
ἀπέδωσαν τὴν καταδίκη τοῦ Γαλιλαίου
στὴν ὀργή του, διότι τὸ κύριο ἐπιχείρημα
τοῦ Πάπα ὑπὲρ τοῦ συστήματος τοῦ Πτο-
λεμαίου, τὸ ἔβαλε στὸ στόμα τοῦ Simplicio
κατὰ τρόπο πού τὸ ἐγελοιοποιοῦσε. Ἄλ-
λοι ἔφθασαν μέχρι τοῦ νά ὑποστηρίζουν
ὅτι ἡ ἐκδοσις τοῦ Imprimatur ἦταν μίαν «πα-
γίδα». Τὸ τελευταῖον φαίνεται μᾶλλον ἀπί-
θανον.

(3) Ὅσο γιὰ τὴν νεωτέρα Ἑλλάδα, οἱ
εἰσηγηταὶ τῶν νεωτέρων θετικῶν ἐπιστη-
μῶν στὴν πατρίδα μας ἦταν δύο κληρι-
κοί, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις καὶ ὁ Νικηφό-
ρος Θεοτόκης.

σεβασμό και ενδιαφέρον και καταπληκτική επιστημονική ενημερότητα με τη Χριστιανική Ἀνατολή. Και μᾶς παρουσιάζουν τούς θησαυρούς τῆς Ὁρθοδόξου πνευματικότητας ἐκ παραλλήλου με μερικούς Ρώσους τῆς διασπορᾶς (καὶ θὰ ἐπερίμενε κανεὶς περισσότερα στὸν τομέα αὐτὸν ἀπὸ μᾶς τούς Ἑλληνορθόδοξους). Καὶ ἡ μισαλλοδοξία φαίνεται νὰ ὑποχωρῇ καὶ νὰ δίδῃ τῇ θέσει τῆς εἰς τὴν κατανόησι καὶ τῇ συνεργασίᾳ.

Ἐχει συντελεσθεῖ κάποια σημαντικὴ πρόοδος, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Πολλὰ θὰ ἐπερίμενε κανεὶς νὰ γίνουν καὶ ἀπὸ πλευρᾶς Ὁρθοδόξου καὶ πολλὰ νὰ γίνουν (καὶ ἄλλα νὰ σταματήσουν) ἀπὸ πλευρᾶς Ρωμαιοκαθολικῆς γιὰ νὰ πεισθῇ κανεὶς, ὅτι ἔχουμε βγάλει τὰ ἀναγκαῖα διδάγματα ἀπὸ τὸ δρᾶμα τοῦ Γαλιλαίου.

Τριακόσια τόσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὴ δίκη τοῦ Γαλιλαίου, καὶ ἡ ἐπιστῆμη ἐξακολούθησε τὴν πορεία τῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ σώζουσα πίστις στὴ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου ἐξακολουθεῖ νὰ θερμαίνῃ τὶς καρδιὰς τῶν πιστῶν. Καὶ συνευρησθησὶν ἦθηκε πᾶς ἡ ἀλήθεια, ὅτι ἡ πίστις δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβηθῇ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐπιστημονικὴ θεωρία καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει τούς ἀνθρώπους ἐλευθέρους. Ἡ ἀρνησις χάνει θεβαίως ἔδαφος. Καὶ ἡ ἐπιστράτευσις ἱστορικῶν ἀνακριθειῶν, ὅπως ὁ θόρυβος γιὰ τὴν ἀνύπαρκτη πυρὰ, δὲν τὴν ὠφέλησε. Γιατί εἶναι ἱστορικῶς ἐξακριβωμένη ἡ ἀλήθεια, ὅτι ὁ Γαλιλαῖος ἀπέθανε ἀπὸ φυσιολογικὸ θάνατο. Χάνει ἔδαφος ἡ ἀρνησις, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Γιατί ἐκεῖνο πού εἶναι ἀμφίβολο, εἶναι ἂν τὸ ἔδαφος αὐτὸ τὸ κερδίζουν οἱ ὁπαδοὶ κάποιου ἄλλου Γαλιλαίου. Καὶ γιὰ νὰ τὸ κερδίσουν χρειάζονται πολλὴ εἰλικρίνεια, πολὺ θάρρος, πολλὴ αὐτοκριτικὴ.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβηθῇ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Ἀπ' τὴν ἀποσιώπησι τῆς πικρῆς συχνὰ ἀλήθειας γιὰ λόγους «σκοπιμότητος» ἔχει νὰ φοβηθῇ.

Ὁ Γαλιλαῖος φέρθηκε φυσικὰ καὶ ἀνθρώπινα. Φοβήθηκε τὴν Ἱερά Ἐξέτασι,

ἐδήλωσε ὅτι ἀπαρνείται τὶς ἰδέες του καὶ δὲν ἔγινε μάρτυς. Ἀρνήθηκε ὅμως μὲ πόνο ψυχῆς. Ὅταν ὅμως τόσοι καὶ τόσοι ὁπαδοὶ τοῦ Θεανθρώπου Γαλιλαίου ἔχυσαν τὸ αἷμα τους γιὰ τὴν ἀλήθεια εἰς τὰ ἀμφιθέατρα καὶ τὰ Κολοσσαῖα, δὲν εἶναι κρίμα, πού ἄλλοι γιὰ λόγους δῆθεν σκοπιμότητος ἀποσιωποῦμε «ἐλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ» τὴν ἀλήθεια, παρ' ὅλον πού ἡ ὁμολογία δὲν θὰ ὀδηγοῦσε εἰς τὸ μαρτύριο;

Καὶ ἡ μὲν πυρὰ εἶναι ἀνύπαρκτη, ὁ δὲ Γαλιλαῖος δὲν εἶπε τὸ «καὶ ὅμως κινεῖται». Ἄν ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ χριστιανοὶ δὲν ὁμολογήσουμε ὅτι «καὶ ὅμως ἑπταίσαμε», εἶναι ἀμφίβολο ἂν μᾶς ἐδίδαξαν τίποτε τὰ πυρὰ τῆς ἀρνήσεως καὶ ὁ θόρυβος γιὰ τὴν ἀνύπαρκτη πυρὰ.

Βλέπει θεβαία κανεὶς μὲ κατανόησι τὴν δυσκολία τῶν ἀνθρώπων μιᾶς τέτοιας ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τοῦ «αὐτὸς ἔφα», νὰ ἀντιληφθοῦν ὠρισμένα πράγματα, πού γιὰ τὴν ἐποχὴ μας φαίνονται τόσο αὐτονόητα. Καὶ σκέπτεται πόσο διαφορετικὰ ἴσως θὰ εἶχαν φερθῇ στὸ Γαλιλαῖο οἱ Λατῖνοι, ἂν εἶχαν δώσει τότε μιὰ ματιὰ στὴν ἱστορία τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Ἄν εἶχαν δώσει μιὰ ματιὰ τότε στὶς μορφές τοῦ Μεθοδίου καὶ τοῦ Κυρίλλου πού, ὅπως τονίζει ὁ Τσέχος καθηγητῆς Dvořák, «τοὺς ἐνέπνεε τὸ ἑλληνικὸ τους πνεῦμα, τὸ δημοκρατικὸ καὶ φιλελεύθερο, πού σέβεται τὴν ὀντότητα ἀτόμων καὶ ἐθνῶν». Καὶ μαζί μὲ τὸ εὐαγγέλιο ἔφεραν σὲ βαρβάρους λαοὺς (ὄκτῳ αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὴ δίκη τοῦ Γαλιλαίου) τὴν ἰδέα τοῦ κράτους, τὶς μορφές τῆς διοικήσεως, ἕνα νέο δίκαιο πού θὰ ρυθμίσει τὶς κοινωνικὲς σχέσεις, τὴν ἐκπαίδευσιν, τὸ κυρίλλειο ἀλφάθητο, τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἄν εἶχαν μελετήσῃ τότε κάπως ἀντικειμενικὰ ὅπως τὸ κάνουν μὲ τόσο ζῆλο καὶ τόση ἐπιμέλεια τώρα, τῇ μορφῇ τοῦ μεγάλου Φωτίου, τοῦ πανεπιστήμονα ἐκεῖνου συγγραφέα τῆς «Μυριοβίβλου», τοῦ ἐργάτη πολιτισμοῦ πού ἐργάστηκε γιὰ τὸν ἐκχριστιανισμὸ τῶν Βουλγάρων, πού καθὼς ὁμολογεῖ ὁ Dvořák, μέσα σὲ δύο-τρεῖς γενεές «πῆραν θέσι ἀνάμεσα στὰ

ΔΥΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑΙ ΒΥΘΟΜΕΤΡΗΣΕΙΣ

Τὸ λήγον ἔτος, μαζῇ μὲ τὰς ἄλλας του ἐκπλήξεις, εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, ἔδωσε καὶ δύο πού ἀναφέρονται, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ ἐγγύτερον πρὸς τὸν πλανήτην μας οὐράνιον σῶμα, τὴν Σελήνην, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ πλέον μεμακρυσμένα, τοὺς γαλαξίας καὶ τὰ σμήνη τῶν γαλαξιδῶν.

Ὀλίγα στοιχεῖα σχετικῶς μὲ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς τῆς ἐπιστήμης θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίνων», οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ κάμουν καὶ μερικὰς γενικωτέρας σκέψεις καὶ κρίσεις ἐπ' αὐτῶν.

Οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ Ρῶσοι ἐνδιαφέρονται διὰ νὰ κάμουν τὸ ταξίδι εἰς τὴν Σελήνην καὶ εἶναι γνωστὰ αἱ μέχρι τοῦδε ἀπόπειραι καὶ ἐπιτυχίαι ἀμφοτέρων. Ἐνδιαφέρει ὅμως νὰ γνωρίζουν τὴν ἀκριβῆ σύστασιν καὶ κατάστασιν τοῦ σεληνιακοῦ

ἔδαφους, προκειμένου νὰ ἐπιχειρηθῇ προσεδάφισις εἰς τὸν δορυφόρον τῆς Γῆς μας. Τὸ περασμένο καλοκαίρι οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπέστειλαν ἐκεῖ τὸν Ranger 7 (Ἰχνηλάτην 7) διὰ νὰ διερευνήσῃ τὸ ἔδαφός της. Ἐξ ἀποστάσεως 40 χλμ ἀπὸ τῆς Σελήνης ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ φωτογραφίας της καὶ νὰ τὰς ἀποστέλλῃ ἐδῶ. Ἔλαβε χιλιάδες φωτογραφιῶν.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ τελευταία φωτογραφία ἐλήφθη ἐκεῖ ἐξ ἀποστάσεως μόνον 300 μέτρων ἀπὸ τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας καὶ ἐστάλη εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὸν πλανήτην μας. Δύο ἀντικείμενα, πού εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ δορυφόρου μας εἰς ἀπόστασιν μετὰξὺ τῶν 25 ἑκατοστομέτρων, διακρίνονται εἰς τὴν φωτογραφίαν. Ἐπίσης ἐπιτυχία ἐσημειώθη καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπεικόνισιν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἔδαφους, πρᾶγμα δύσκολον. Μετὰξὺ ἀποστάσεως 10 μ. διεκρίνοντο ἀ-

πολιτισμένα ἔθνη χάρις στις ἐκπολιτιστικὰς συνέπειες τοῦ ἑλληνοβυζαντινοῦ πολιτισμοῦ».

Ἄν εἶχαν ἐρευνηθῆι τότε πῶς ἦρθε ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ πολιτισμὸς στὴν Ἀγγλία μὲ τοὺς δύο Ἑλληνας μοναχοὺς τὸν Αὐγουστῖνο καὶ τὸν Θεόδωρο τὸν Ταρσέα, πού μετέφεραν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα στοὺς προγόνους τῶν πρωτεργατῶν τῶν ἀθλιοτήτων τοῦ Κυπριακοῦ.

Κανεὶς ἀπὸ ὄλους αὐτοὺς τοὺς ταπεινοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς σοφοὺς πατριάρχες δὲν ἐπέβαλε τὸν Χριστιανισμό. Ὅλοι προσπάθησαν νὰ ἐμπνεύσουν, νὰ πείσουν, νὰ διαφωτίσουν. Καὶ ὠδήγησαν ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς. Ἀγωνίστηκαν κατὰ τῶν αἰρέσεων καὶ οἱ πατέρες τῆς

Ἀνατολῆς. Κατήγγειλαν καὶ ἐμαστίγωσαν τὴν φαυλότητα, ἐπολέμησαν τὴν πλάνη καὶ ἴσως καὶ οἱ ἴδιοι ὡς ἄνθρωποι κάποτε ἐπλανήθηκαν, στὴν ἐκτίμησι γεγονότων καὶ καταστάσεων. Ἔβαλαν ὁμῶς πάνω ἀπὸ τὸ μυαλό, τὴν καρδιά. Ἐπρόσεξαν τὸν ἄνθρωπο, ἀγάπησαν τὸν ἄνθρωπο καὶ συνεσσώρευσαν τὸν τεράστιο ἀνθρωπιστικὸ πλοῦτο τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως.

Γι' αὐτὸ σήμερα, 400 χρόνια μετὰ τὴ γέννησι τοῦ Γαλιλαίου καὶ τριακόσια τόσα χρόνια ἀπὸ τὴν καταδίκη του, ἡ Δύσις στρέφει μὲ δίψα πρὸς τὴ θρυσομάναν, τὴν ἀνθρωπιστικὴ παράδοσι τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς.

Α. ΔΩΡΙΚΟΣ

νωμαλίας του εδάφους παρουσιάζουσα ύψομετρική διαφοράν 3 μ. Η τελευταία φωτογραφία του Ranger 7 απεικόνισε κρατήρα διαμέτρου ενός μέτρου και βάθους 30 εκατοστομέτρων. Είς την φωτογραφηθείσαν περιοχὴν ἢ ἐπιφάνεια του δορυφόρου μας καλύπτεται ἀπὸ ρηχούς κρατήρας, ἢ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπόστασις εἶναι μικρότερα τῶν 3 μέτρων. Ἐπίσης ἔχει πολλούς βράχους ἢ μετεωρίτας.

Ἦτο πραγματικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ ἐξαιρετικὰ θεαματικὴ ἢ σχετικὴ ἀνακοίνωσις τῶν ἐιδικῶν ἐρευνητῶν καὶ τεχνικῶν εἰς τὴν γενικὴν συγκέντρωσιν τῆς 31ης Αὐγούστου λήγ. ἔτους, κατὰ τὴν Συνέλευσιν τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἐνώσεως ἐν Ἀμβούργῳ, ἐνώπιον ὑπερχιλίων ἀστρονόμων.

Μία ἄλλη ἐκπληξίς, ἢ ὁποία ἔχει θέσει εἰς ἀμηχανίαν τοὺς ἐιδικούς καὶ τοὺς γενεῶν πλείστα, ἀναπάντητα ἐρωτήματα, εἶναι ἢ ἀνακάλυψις μερικῶν περιέργων καὶ παραδόξων οὐρανίων ἀντικειμένων. Εὐρίσκονται εἰς τὰς ἐσχάτιας του σύμπαντος ἢ τοῦλάχιστον ἐκεῖ ὅπου τοποθετοῦν προσωρινῶς τὰ ὄρια αὐτοῦ οἱ ἐιδικοί. Κινουῦνται μὲ ἀφαντάστως μεγάλας ταχύτητας, ἀπομακρυνόμενα ἐκ τοῦ ἰδικοῦ μας Γαλαξίου. Φαίνεται ὅτι ἀπομακρύνονται μὲ ταχύτητα 110.000 χλμ., 127.000 χλμ. καὶ 138.000 χλμ. ἀνὰ δευτερόλεπτον! Ταχύτητες ἐκπληκτικαί. Προσεγγίζουν τὸ ἡμῶν τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός, τὸ ὁποῖον τρέχει μὲ ταχύτητα 300.000 χλμ. ἀνὰ δευτερόλεπτον.

Ἀλλὰ τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ παράδοξον δὲν εἶναι μόνον αὐτό. Εἶναι κυρίως ἄλλο. Ὅτι τὰ οὐράνια αὐτὰ σώματα ἔχουν ὄγκους μεγάλους. Διαστάσεις τεραστίας. Ἀκτινοβολοῦν ἀφάνταστα ποσὰ ἐνεργείας. Οἱ ἀστρονόμοι τὰ ἐφωτογράφησαν, ἀλλὰ προηγουμένως οἱ ραδιαστρονόμοι ἐσημείωσαν ὅτι ἐκπέμπουν ἐξαιρετικῶς μεγάλα ποσὰ ραδιοηλεκτρικῆς ἐνεργείας. Δὲν ὁμοιάζουν μὲ ἀστέρας, οὔτε μὲ γαλαξίας καὶ δι' αὐτὸ τοὺς ἔδωσαν ἓνα ἄλλο ὄνομα. Τὰ ὀνόμασαν «οἰονεὶ ἀστρικός ραδιοπηγὰς» (quasi-stellar radio sources). Δηλαδή φαίνονται «ὡσάν ἀστέρες»!

Εὐρίσκονται εἰς ἀποστάσεις δισεκατομμυρίων ἐτῶν φωτός (καὶ 1 ἔτος φωτός ἴσουςται 9,5 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα). Ἡ φωτιστικὴ τῶν δυνάμεις εἶναι ἀφάνταστος. Διότι αὐτοὶ οἱ «οἰονεὶ ἀστέρες» εἶναι κατὰ 100 φορές λαμπρότεροι του Γαλαξίου μας! Καὶ νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ὁ Γαλαξίας μας ἔχει περὶ τὰ 100 δισεκατομμύρια ἀστέρας-ἡλίους, ἐκτὸς τῶν νεφελωμάτων καὶ τῆς ἄλλης μεσοαστρικῆς του ὕλης. Ποῦ εὐρίσκεται ἢ ἀφάνταστος αὐτὴ ποσότης τῆς ἀκτινοβολουμένης ἐνεργείας;

Καὶ κάτι ἀκόμη περισσότερο περιοργον. Τὰ «οἰονεὶ ἀστρικός οὐράνια σώματα» παρουσιάζονται παλλόμενα. Παρατηρήσεις αὐτῶν ἐπὶ σειρὰν νυκτῶν ἔδειξαν ὅτι τὸ ὄρατόν φῶς ποῦ μᾶς στέλλουν (διότι στέλλουν καὶ ποικίλας ἄλλας ἀόρατους ἀκτινοβολίας) ὑφίσταται μίαν κύμανσιν, ἢ ὁποία δεικνύει ὅτι τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ πάλονται. Συστέλλονται καὶ διαστέλλονται. Πῶς συμβαίνει αὐτό; Τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ τόσον ταχέως διακυμαίνεται; Δὲν γνωρίζουν.

Οἱ διατρεπεῖς ἐρευνηταὶ M. Schmidt καὶ Th. Mathews τῶν ἀστεροσκοπειῶν Οὐίλσον καὶ Παλομάρ ἔκαμαν ἐιδικὰς μελέτας ἐπὶ τῶν «ἀστέρων» αὐτῶν. Ὁ καθηγητὴς Schmidt—ὅστις ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονικὴν τὸ παρελθόν θέρος καὶ ἔδωκεν ἐιδικὰς ὁμιλίαις εἰς δύο ἀστρονομικὰ συνέδρια—ὑπολογίζει, ὅτι τὸ ἐν τέταρτον τῶν χιλιάδων ραδιοπηγῶν τοῦ σύμπαντος ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν «οἰονεὶ ἀστέρων»! Ὡς γνωστὸν δὲ μέγα μέρος τῶν ραδιαστέρων καὶ ραδιογαλαξιῶν δὲν ταυτίζονται μὲ ὄρατους ἀστέρας ἢ γαλαξίας. Εἶναι ἀόρατα διὰ τῶν ὀπτικῶν τηλεσκοπίων οὐράνια σώματα.

Ἐίπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι θὰ δώσωμεν ὀρισμένας πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὰς δύο αὐτὰς ἀνακαλύψεις μέσα εἰς τὸν χῶρον. Οἱ ἀναγνώσται ἤμποροῦν νὰ κάμουν καὶ μερικὰς γενικωτέρας σκέψεις καὶ κρίσεις ἐπ' αὐτῶν.

Κ. ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΣ

Ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον

Ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν μέσα εἰς ἔνα ἐν ἐξελίξει κόσμον ἐξητάσθη ἀπὸ τὴν διεθνή Διάσκεψιν τῆς Διεθνοῦς Ὁργανώσεως Ἐργασίας.

Οὐδεις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀμφισβήτησῃ σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Πράγματι, ἐπὶ ἑκατὸν γυναικῶν αἱ εἴκοσι ἑπτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν ἐργαζόμενον πληθυσμὸν καὶ περίπου τὸ ἕνα τρίτον τοῦ συνόλου τοῦ δυναμικοῦ τῶν ἐργατικῶν χειρῶν συντίθεται ἐκ γυναικῶν.

Ὑπὸ τὴν συνδυαζομένην ἐπήρειαν τοῦ τεχνικοῦ προγράμματος, τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐξελιξεως, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τρόπου τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, νέαι ἀνάγκαι καὶ νέαι δυνατότητες παρουσιάζονται εἰς τὰς γυναῖκας, τόσο εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας ὅσον καὶ εἰς τὰς προηγμένας.

Διὰ νὰ μελετήσῃ αὐτὰς τὰς ἀνάγκας καὶ αὐτὰς τὰς δυνατότητας ἡ Διεθνῆς Διάσκεψις τῆς Ἐργασίας, τῆς ὁποίας ἡ 48η σύνοδος ἔλαθε χώραν τὴν 17ην Ἰουνίου, ἔχει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἕνα ζήτημα μὲ τίτλον: «Ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν εἰς ἕνα ἐν ἐξελίξει κόσμον». Μία ἔκθεσις τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας ὑποβαλλομένη εἰς τὴν Διάσκεψιν ὑπεθυμίζει ὅτι, ἀπὸ τῆς δημιουργίας της, ἡ Διεθνῆς Ὁργάνωσις Ἐργασίας εἶναι προωρισμένη νὰ διδῇ μίαν λύσιν εἰς τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει μιά γυναῖκα ὡς ἐργαζομένη, ἀλλὰ τὸ κύριον θέμα αὐτῶν τῶν ἀπασχολήσεων ὄφειλε νὰ ἀλλάξῃ, παραλλήλως πρὸς τὰς ἀνάγκας. Κατ' ἀρχήν, ἐπρόκειτο πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ προστατεύσῃ τὰς γυναῖκας ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν, νὰ φρονίσῃ διὰ τὴν ὑγίαν των, κυρίως εἰς περιπτώσιν μητρότητος. Διεθνεῖς κανόνες ἔχουν θεσπισθῆ διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν αὐτὴν τὴν προστασίαν.

Ἐν συνεχείᾳ, ἐγένετο αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη

ὅπως βελτιωθοῦν αἱ προσφερόμεναι προοπτικαὶ εἰς τὴν γυναῖκα μέσα εἰς τὸν κόσμον τῆς ἐργασίας καὶ νὰ παρασχεθῇ ἐγγύησις διὰ μίαν ἰσότητα εὐκαιριῶν καὶ μεταχειρίσεως. Οὕτως, εἰς μίαν σειρὰν διεθνῶν κειμένων υἱοθετημένων ὅλως προσφάτως, ἡ Δ. Ο. Ε. ἐκφράζει τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ διακρίσεως εἰς τὴν ἀπασχόλησιν καὶ τὸ ἐπάγγελμα καὶ δηλοῖ σαφῶς ὅτι τὸ φύλον δὲν εἶναι αἰτία διακρίσεως εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν, τὴν ἀπασχόλησιν, τὴν προαγωγὴν, τὴν ἀμοιβὴν καὶ ἄλλας ἀκόμη ὅψεις τῆς πολιτικῆς τῆς ἀπασχολήσεως.

Ἐξετάζουσα τὰς παρούσας συνθήκας καὶ τάσεις ἢ ἔκθεσις τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας δεικνύει ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἀπασχολήσεως τῶν γυναικῶν ἀπέκτησε μεγαλύτεραν σημασίαν ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς θαθείας ἐξελιξεως ἢ ὁποῖα ἐδημιουργήθη τόσο ἐκ τοῦ πλάτους καὶ τοῦ χαρακτήρος τῆς συμμετοχῆς τῶν γυναικῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ὅσον ἐκ τοῦ ρόλου των ἐντὸς τῆς κοινωνίας.

Ἡ ἔκθεσις ὀρίζει ἐπακριβῶς ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν διαφέρει σημαντικῶς ἀπὸ μίαν περιοχὴν εἰς ἄλλην, λόγῳ τῆς τεραστίας πεικιλίας τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ μορφωτικῶν συνθηκῶν. Τὸ ποσοστὸν τῆς γυναικείας ἐνεργητικότητος ἀνέρχεται εἰς 40% εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσην, ὅπου αἱ γυναῖκες ἀποτελοῦν περισσότερον τῶν 2/5 τοῦ συνόλου τοῦ δυναμικοῦ τῶν ἐργατικῶν χειρῶν, ἀλλὰ κατέρχεται τὸ ποσοστὸν εἰς ὀλιγώτερον τῶν 15% εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν, ὅπου αἱ γυναῖκες ἀντιπροσωπεύουν ὀλιγώτερον τοῦ 1/5 αὐτοῦ τοῦ δυναμικοῦ. Ἐχει ἀνυψωθῆ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην: Ἐνα τρίτον τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ εἶναι συντεθειμένον ἐκ γυναικῶν καὶ ἐπὶ ἑκατὸν (100) γυναικῶν αἱ 29 ἔχουν μίαν ἀπασχόλησιν ἀμειβομένην. Ὅσον ἀφορᾷ

την Βόρειον Ἀμερικὴν, ἡ ἀναλογία αὐτῶν εἶναι ἢ αὐτὴ μὲ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἢ τοὶ ἀνέρχεται εἰς ἓν τρίτον τοῦ συνόλου.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆν, σημαντικὰ προβλήματα ἐμφανίζονται συνεχῶς διὰ τὰς γυναῖκας. Ἡ ἔκθεσις τοῦ Δ. Γ. Ε. παρατηρεῖ ὅτι ἐὰν μεγάλοι πρόοδοι εἶχον πραγματοποιηθῆ εἰς ἀριθμὸν χωρῶν, ἵνα ἀσφαλισθῆ εἰς τὰς γυναῖκας ἡ ἰσότης εὐκαιριῶν καὶ μεταχειρίσεως, ὑπολείπονται ἐν τούτοις πολλὰ νὰ γίνων διὰ τὰς καταργηθῶν ὅλα τὰ μέτρα διακρίσεως, τῶν ὁποίων αἱ γυναῖκες εἶναι συνηθέστατα τὸ ἀντικείμενον, μάλιστα εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἰσότητα τῆς ἀμοιβῆς, τὴν προαγωγὴν εἰς τὴν ἐργασίαν, ὡς ἐπίσης τὴν γενικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν προπαρασκευήν.

Ἐν σχέσει πρὸς αὐτὰς ἡ ἔκθεσις αὐτὴ τονίζει ὅτι, εἰς πολυαριθμούς βιομηχανικὰς χώρας, θὰ εἶναι ἀναγκαῖον, πρὶν δοθῆ εἰς τὰς γυναῖκας ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκμεταλλεῦθον τὰς πλείστας ὄσας παρουσιαζομένας ἐπαγγελματικὰς δυνατότητας τὰς ὁποίας προσφέρει ἡ οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ πρόοδος, νὰ προβοῦν εἰς μίαν θαθεῖαν ἀναθεώρησιν τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν μεθόδων μορφώσεως τῶν νεανίδων, ὡς ἐπίσης εἰς μίαν ἐνσωμάτωσιν περισσότερον πραγματικὴν αὐτῆς τῆς μορφώσεως εἰς τὸ ὅλον σύστημα τῆς ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως.

Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸν τῆς προσφάτου ἐξελίξεως εἶναι ἡ σημαντικὴ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγγάμων ἐργαζομένων γυναικῶν ἐν πληρεῖ ἀπασχολήσῃ ἢ ἡμισπασχολήσῃ. Εἰς ὠρισμένας χώρας, ἔνα τρίτον τῶν ἐγγάμων γυναικῶν μετέχει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ αἱ ὑπανδροὶ γυναῖκες ἀντιπροσωπεύουν πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν.

Ἡ προσοχὴ στρέφεται σήμερον εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέτρεπον εἰς τὰς ἐγγάμους γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ὤφειλον ἢ ἐπεθύμουν νὰ ἐργασθῶν ἔξω τοῦ οἴκου των, διὰ τὰ προσφέρουν περισσότερα εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας των καὶ νὰ συνδυάσων ἀρμονικῶς τὰς φροντίδας τοῦ οἴκου των καὶ τῆς ἐργα-

σίας των. Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς σταδιακῆς ἀναλήψεως τοιαύτης πολιτικῆς καὶ θεσπίσεως τοιούτων μέτρων, ἡ Διάσκεψις ἐξετάζει τὴν δυνατότητα ὅπως υιοθετήσῃ κανόνες διεθνεῖς ἀναφερομένους εἰς τὰ προβλήματα τῶν ἐργαζομένων ἐγγάμων γυναικῶν.

Διὰ τὰς προετοιμασθῆ ἢ ἐξετάσις αὐτοῦ τοῦ θέματος ὑπὸ τῆς Διασκέψεως, συνετάχθη ἕνα ἐρωτηματολόγιον καὶ ἐστάλη εἰς τὰς κυβερνήσεις. Μία δευτέρα ἔκθεσις συνταχθεῖσα θάσῃ τῶν ληφθεισῶν ἐρωτήσεων, περιέχει μίαν σειρὰν προτεινομένων συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα, ἐὰν υιοθετηθῶν ὑπὸ τῆς Διασκέψεως, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐνσωματωθῶν εἰς ἕνα διεθνὲς κείμενον, ὅταν τὸ ζήτημα θὰ συζητηθῆ διὰ δευτέραν φοράν τὸ προσεχὲς ἔτος ὑπὸ τῆς Διασκέψεως.

Τὰ προτεινόμενα συμπεράσματα ἀφοροῦν εἰς τὰ ἀκόλουθα θέματα:

—Ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ διακρίσεως ὡς πρὸς τὴν ἀπασχόλησιν τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν οἰκογενειακὰς εὐθύνας.

—Μόρφωσις καὶ ἀγωγή τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῶν γυναικῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν οἰκογενειακὰς εὐθύνας.

—Ἀνάπτυξις καὶ ὀργάνωσις ὑπηρεσιῶν καὶ σταθμῶν διὰ τὴν φροντίδα τῶν παιδιῶν.

—Δυνατότητες καὶ διευθετήσεις ἀφορῶσαι τὴν ἀπασχόλησιν τῶν γυναικῶν.

—Κατάλληλα μέτρα πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀναλήψεως ἀπασχολήσεως ἐκ μέρους τῶν γυναικῶν αἱ ὁποῖαι δὲν εἰργάσθησαν ἐπὶ μίαν μακρὰν περίοδον λόγῳ οἰκογενειακῶν εὐθυνῶν.

—Ἄλλα μέτρα ἀποβλέποντα ὅπως βοηθήσων τὰς γυναῖκας εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς καὶ οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις.

Ἡ Διάσκεψις θὰ ἐξετάσῃ παραλλήλως τὰς διοικητικὰς διευκολύνσεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὰ προγράμματα καὶ τὰ μέτρα τὰ σχετικὰ πρὸς τὰ προβλήματα τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν. Θὰ ἐξετάσῃ ὡσαύτως τὰ εἰδικὰ προβλήματα τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας.

Α. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΑΚΕΡΑΙΟΣ, Ο ΦΛΟΓΕΡΟΣ. Ο ΜΕΙΛΙΧΙΟΣ

Κατά τὸ ἔτος αὐτὸ ἔφυγαν ἀπὸ τὸν κόσμον τρεῖς διακεκριμένοι φίλοι τοῦ περιοδικοῦ μας, ὁ Κ. Στυλιανόπουλος, ὁ Α. Ραπτᾶκος καὶ ὁ Δ. Μαρής. Ἀξίζει νὰ τοὺς ἐνθυμηθούμε ἢ καὶ νὰ τοὺς γνωρίσωμεν.

Ὁ Κ. Στυλιανόπουλος ἀφοῦ ἐσπούδασε παιδαγωγικά, φιλοσοφίαν καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας εἰς Ἀθήνας καὶ δυτικὴν Εὐρώπην, ἐργάσθηκε ὡς ἐκπαιδευτικὸς εἰς τὴν Σμύρνην καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ πέρασμά του ἀπὸ τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἀπὸ τὴν Χάλκην, ἀφῆσε ἐποχὴν. Τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Τουρκίας τοῦ χρεωστοῦν πολλά. Ἐπόνεσε ἰδιαιτέρως τὸν ἀλύτρωτον Ἑλληνισμόν καὶ ἐμόχησε διὰ τὴν παιδείαν του. Κατερχόμενος κατόπιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς διευθυντῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Νεότητος, τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας καὶ ἀργότερα τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, εἰσήγαγε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν θεσμόν τῶν παιδικῶν κατασκηνώσεων.

Ἐπὶ κατοχῆς ἔσωσε χιλιάδας ἑλληνοπαίδων μὲ τὰ εἰδικὰ συσσίτια, τὰ ὁποῖα ὠργάνωσε. Πάντοτε ἐμπνευσμένος ἀγωνιστής, ἀλλὰ καὶ σεμνὸς πρωτοπόρος ἀγωνίσθηκε διὰ νὰ ἀνεβάσῃ τὸ Ἑλληνόπουλο στὴν σφαῖραν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου. Τὰ τελευταῖα του χρόνια τὰ κατηνάλωσε ὁ παλαίμαχος σκαπανεὺς καὶ πάλιν διὰ τοὺς ἀλυτρώτους Ἑλληνας, διὰ τὰς μειονότητας τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἰδιαίτερα διὰ τὰ ὀρθόδοξα Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς. Μέχρι τῆς τελευταίας του στιγμῆς τὸ κανδήλι τῆς πίστεώς του καὶ τῆς ἐλπίδος του ἔκαie διὰ τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν. Ὁ Στυλιανόπουλος δὲν ἦτο μόνον ὁ ἀκούρατος Ἕλληνας καὶ ὁ εἰλικρινῆς χριστιανός. Ἦτο συγχρόνως ὁ εὐσυνείδητος ἐπιστήμων καὶ ὁ ὑπέροχος οἰκογενειάρχης. Μέσα εἰς τὸ γραφεῖον του

καὶ μέσα εἰς τὸ σπίτι του ἐφήρμοζε ἀνὰ πᾶσαν ὥραν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ζωὴ του, ἡ ἐργασία του, ἡ οἰκογένειά του ἦσαν μία καθημερινὴ ἐπαλήθευσις τοῦ Εὐαγγελίου. Κωνσταντῖνος Στυλιανόπουλος ἐσήμαινε ἀκεραιότης καὶ ἦθος. Δύο σπάνια προϊόντα διὰ τὴν ἐποχὴν μας.

★

Ἐνα ἰδιότυπον φαινόμενον τῆς ἐποχῆς μας ὑπῆρξε ὁ Ἀπόστολος Ραπτᾶκος. Φαρμακοποιὸς ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἴδρυσε μεγάλην βιομηχανίαν φαρμάκων εἰς τὴν Βομβάνην. Παραλλήλως πρὸς τὴν μεγάλην του ἐπιχείρησιν καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιτυχίας του ἀνέλαβε ἕνα ἔργον πνευματικὸν καὶ κοινωνικόν. Αἱ φιλοσοφοκοινωνικαὶ ὁμιλίαι του μέσα εἰς τὸ ἐργοστάσιόν του ἀπετέλεσαν ἕνα γεγονός εἰς τὴν ἰνδικὴν μεγαλοῦπολιν. Ἄλλ' ὁ Ραπτᾶκος δὲν ἦτο ἀπλῶς ἕνας δυναμικὸς βιομήχανος καὶ κοινωνικὸς ἐργάτης. Ἦτο μία ἀνήσυχη ψυχὴ, ποὺ ἐζητοῦσε τὸν ζῶντα Θεόν. Ἐξεκίνησε ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀποκάλυψιν.

Οἱ σταθμοὶ τοῦ ὁδοιπορικοῦ του, ὅπως ὠμολογοῦσε ὁ ἴδιος, ἦσαν κατὰ σειρὰν ὁ Πλάτων, ὁ Σεραφεῖμ Παπακώστας, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμελέτησε μὲ πάθος τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους, ἀλλὰ δὲν ἐχόρτασε. Ἀργότερα ἀνεκάλυψε τὴν «Μετάνοιαν» καὶ τέλος τὴν «Φιλοκαλίαν». Ἡ ἀκόρεστη ψυχὴ του ἐξεδίψασε καὶ εὐφράνθηκε γνωρίζοντας τὸν Θεόν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μὲ δάκρυα στὰ μάτια διηγεῖτο ὁ φλογερὸς καὶ θαλερὸς γέρον τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐπιστροφῆς του, τὶς ἀλλεπάλληλες κρούσεις τῆς χάριτος εἰς τὴν θύραν τῆς ψυχῆς του. «Καὶ τώρα εἶμαι

δώδεκα χρονών!» επανελάμβανε με τὸ ἀπέραντο πλατὺ γέλιο του καὶ με τὴν ἀνεξάντλητη ἀπλότητά του. Ἄλλὰ καὶ κάθε πρωί, στὴν ὠριαίαν περισυλλογὴν καὶ μελέτην του, δὲν ἔπαυε νὰ εὐγνωμονῇ τὸν Κύριόν του, διότι τοῦ ἐφάνερωσε τὸ φῶς καὶ τοῦ ἔδειξε τὸν δρόμον. Στὶς ὄρες αὐτὲς ὁ δυναμικώτατος businessman ἐγένετο ὁ θαυὸς στοχαστής, ὁ αὐστηρὸς κριτὴς τοῦ ἑαυτοῦ του, ὁ ὄραματιστὴς τοῦ Θεοῦ. Ἄπο τίς ὄρες αὐτὲς ἀντλοῦσε δυνάμεις διὰ τὸ πολυποίκιλο ἔργον του. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ σημαντικὴ ἐπίδρασις τῆς ψυχῆς του καὶ σὲ Ἰνδοὺς καὶ σὲ Εὐρωπαίους. Πολλοὺς εἶχε συγκινήσει κατὰ τὰ ταξείδια του στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ ἡ φλογερά πίστις του καὶ ἡ πηγαία ἀγάπη του. Ἀκόμη καὶ ὁ ἀλλόθρησκος σωφέρτου εἶχε θάλει πρόγραμμα τὴν καθημερινὴν περισυλλογὴν. Τέλος δι' ἐκεῖνους ποὺ θὰ ἤθελαν κάτι πιὸ συγκεκριμένον διὰ νὰ γνωρίσουν, ἔστω καὶ μετὰ θάνατον, τὸ ἰδιότυπον φαινόμενον Ραπτᾶκος, ἀναφέρομεν δύο χαρακτηριστικὰ κατάλοιπα τῆς δραστηριότητός του: Τὴν αἰθουσαν Ραπτᾶκου εἰς τὸ Χημεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχορήγησε πλήρη ἐργαστηριακὸν ὀπλισμὸν, καὶ τὸ βιβλίον «The Mirror of Man», (1960), τὸ ὁποῖον περιέχει μερικὰς ἀπὸ τὰς ὁμιλίαις του εἰς τὸ ἐργοστάσιον τῆς Βομβᾶης.

★

Ὁ Δημήτριος Μαρής ἀνετράφη καὶ ἐσπούδασε στὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ τοὺς Ρώσους, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιμελημένην καλλιέργειαν τῆς μουσικῆς, ἀπεκόμισε καὶ τὴν λεπτὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸ θεῖον. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα, πρὸ 40ετίας, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐκδημίας

του δὲν ἔπαυσε νὰ καλλιερῆ καὶ τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν σεμνότητα τοῦ ἤθους. Ὡς καθηγητὴς τοῦ πιάνου μετέδιδε μαζῆ με τὴν ὑψηλὴν τεχνικὴν τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν. Ἦτο ὄντως καλλιτέχνης. Εἰδικῶς με τὸ μάθημα τῆς παιδαγωγίας τοῦ πιάνου, τὸ ὁποῖον αὐτὸς εἰσήγαγε στὴν Ἑλλάδα, ἐξεπαίδευε τοὺς μαθητὰς του ὄχι μόνον εἰς τὴν εἰδικὴν διδακτικὴν τοῦ ὄργανου, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τοὺς εἰσήγε εἰς μίαν ἀνωτέραν αἰσθητικὴν καὶ πνευματικὴν ἀτμόσφαιραν. Γενικῶς τὸ πέρασμα τοῦ Δ. Μαρή ἀπὸ τὰ Ὁδεῖα Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ ἀπὸ τίς διάφορες συναυλίαις ἦταν μίαν παρουσίαν ὄχι ἀπλῶς ἑνὸς δασκάλου καὶ ἑνὸς δεξιότηνου, ἀλλὰ ἑνὸς ἀνθρώπου, μιᾶς ψυχῆς. Εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον ἔδωσε ἀρμονίαν, ἡ ὁποία ἀρκετὲς φορὲς λείπει. Ἔδωσε μίαν λεπτὴν ἐσωτερικότητα καὶ μίαν εὐγένειαν ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐστάλαζε σὰν μίαν οὐρανίαν δρόσος εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ τῶν γηίνων ἐπιδιώξεων. Διότι ὁ Μαρή δὲν ἦτο μόνον πιανίστας. Ἦτο συγχρόνως ὁ ἄνθρωπος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς οἰκογενείας. Ὁ φιλοκάγαθος πιστὸς καὶ ὁ πιστὸς οἰκογενειάρχης.

★

Πάντως δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ ὅτι μέχρι προχθὲς ἐζοῦσαν εἰς τὴν κοινωνίαν μας τρεῖς ἄνθρωποι, ἕνας κοινωνικὸς ἐργάτης, ἕνας φαρμακοποιός-βιομήχανος, ἕνας μουσικὸς, οἱ ὁποῖοι στὶς ἡμέρας αὐτὲς τοῦ 1964 ἐξακολουθοῦσαν νὰ πιστεύουν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, νὰ ἐφαρμόζουν τίς ἐπιταγὰς του καὶ νὰ προσεύχονται εἰς τὸν Ἰησοῦν...

Β. Ἔρ.

ARTICLE DE LUXE

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὸ ὄρεινὸ χειρουργεῖο ἦταν στὰ πόδια τοῦ θουνοῦ. Μιά γυμνὴ στενόμακρη μπάραγκα, χωρισμένη στὰ τρία: τὸ χειρουργεῖο, τὸ θάλαμο, καὶ τὸ κατάλυμα. Σχεδὸν θαμμένη στὸ ρέμα, νὰ εἶναι ἀθέατη ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Πέντε δρασκελιές πιὸ πέρα κύλαγε τὸ νερὸ κάτω ἀπ' τὸ χιόνι. Ἡ ὑγρασία ἦταν κάτι τὸ ἀβάσταχτο. "Ἄς εἶναι! Ἐκεῖνο πού εἶχε σημασία ἦταν τὸ χειρουργεῖο νὰ μὴν ἀθέατο ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Καὶ ἔμεινε! Ἡ ἀεροπορία δὲν κατάρφερνε νὰ τὸ ξετρυπώση.

Τὸ προσωπικὸ τοῦ χειρουργεῖου εἶμαστε ὅλοι κι' ὅλοι πέντε ἄνθρωποι: Ὁ γιατρός, ὁ βοηθός του, ἕνας νοσοκόμος, ὁ μάγειρος κι' ἐγώ. Εἶχαμε πολλὴ δουλειὰ καὶ ποτὲ δὲν προφτάναμε νὰ σκεφθοῦμε τὴν ὑγρασία καὶ τὴν κούραση. Πέντε ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ φροντίζουμε τοῦλάχιστο δεκαπέντε τραυματίες κάθε μέρα. Ὁ καθένας στὸ «πόστο» του χωρὶς ἀντικατάσταση. Κι' ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ «ἐπιφορτισμένοι» μὲ «πολλαπλὲς ιδιότητες»!

Ἡ πολλὴ κούραση μᾶς εἶχε σπάσει τὰ νεύρα. Μᾶς εἶχε κάμει ἰδιότροπους. Κι' ὁ θάνατος πού περιφερόταν ἀνενόχλητος ἀνάμεσά μας, αὔξανε τὴ νευρική μας εὐαισθησία. Ὅμως ὁ πιὸ ἰδιόρρυθμος ἀπ' ὅλους ἦταν ὁ μάγειρος, πού ἔκανε καὶ χρέη νεκροθάφτη. Κάθε φορὰ πού ἔθαβε καὶ κάποιον, ἔμεινε πάνω ἀπὸ τὸ μνήμα ἀρκετὴ ὥρα, ἀκίνητος. Στὸ τέλος ἔκανε τὸ σταυρὸ του, κι' ἔφευγε. Ὅσες φορὲς τὸν ρώτησα, ποτὲ δὲν μοῦ ἀπάντησε γι' αὐτό του τὸ φέρισμα.

"Ἐνα Σάββατο βράδυ—κόντευαν μεσάνυχτα—ἔφτασε φοβισμένος στὴ σκοπιὰ μου.

—"Ἄλτ! πρόσταξα. Καὶ πρότεινα τὸ ὄπλο.

—Ἐγώ, κύρ-Λοχία, φώναξε μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή.

—Τί γυρεύεις τέτοιαν ὥρα, τὸν ἀγρίεψα.

—Θέλω νὰ σοῦ μιλήσω, μοῦ εἶπε μὲ φωνὴ γεμάτη ἱκεσία. Δὲν ἔχω ὕπνο. Σὲ παρακαλῶ ἄκουσέ με.

—Τρελλάθηκε! συλλογίστηκα. "Ἐμεινα λίγα δευτερόλεπτα, δίχως νὰ ξέρω τί ἔπρεπε νὰ κάμω. Κι' ὕστερα πρόσταξα.

—Προχώρα.

Ἐκεῖνος ἀκολούθησε πειθήνια τὸ παράγγελμα. Ἐφτασε ὡς ἐμένα μὲ σκυμένον κεφάλι. Χαιρέτησε καὶ στάθηκε προσοχῇ. Τὸν γάζωσα μὲ τὸ βλέμμα ἀπ' τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια. Προσπάθησα νὰ διαβάσω τὴ σκέψη του. Τὸ πρόσωπό του ἦταν ὠχρό. Καὶ καθὼς φωτιζόταν ἀπ' τὴν ἀναύγεια τοῦ χιονιοῦ, ἔμοιαζε μὲ κέρινη μάσκα.

—Κατέβασε τὸ χέρι καὶ μίλα, τοῦ εἶπα σὲ τόνο φιλικό.

Ἐκεῖνος ἔπαιξε τὰ ματόκλαδα. Κάτι πῆγε νὰ πῆ. Δὲ ἀκούστηκε τίποτα. Ἡ φωνὴ δὲν ἔβγαине ἀπὸ τὸ στόμα του. Κάρφωσα ἐπίμονα τὴ ματιὰ μου πάνω του. Εἶδα τὸ πρόσωπό του νὰ συσπάται ἀπὸ φόβο. Ἡ κέρινη μάσκα ἔπαιρνε μιὰ ἀλλόκοτη ὄψη. Τὰ μάτια του γιάλυζαν. "Ἐνοιώσα ἕνα παράξενο αἶσθημα. Ἐτριξα τὰ δόντια.

—Τί στὸ διάβολο μὲ κοιτᾶς ἔτσι; Θὰ μιλήσης;....

"Ἐκαμα δυὸ βήματα πρὸς τὸ μέρος του. Μοῦ ἦρθε νὰ τὸν ἀρπάξω ἀπ' τὸ γιακά. Νὰ τὸν χαστουκίσω.

Ἐκεῖνος μὲ κοίταζε μὲ παράπονο. Κατάλαθα!

—Μὴ φοβᾶσαι! Μίλα λεύτερα, τοῦ εἶπα σὲ φιλικὸ τόνο.

—Εὐχαριστῶ, κύρ-Λοχία, εἶπε μὲ παγωμένη φωνή.

Τὰ μάτια του ἀρχισαν νὰ ζωντανεύουν. Σχεδὸν νὰ γελᾶνε.

Τὸν χτύπησα φιλικὰ στὴν πλάτη.

—Ἔλα, μίλησέ μου σὰν ἀδελφός σου...

—Θέλω νὰ μὲ καταλάβης κύρ-λοχία...

—Θὰ σὲ καταλάβω, ἀφοῦ μοῦ πῆς τί θέλεις.

Χαμογέλασε! Ὑστερα πῆρε πάλι τὸ θλιμμένο του ὕφος.

—Στὸ διάβολο! μουρμούρισα μέσα μου.

Ἄρχισα νὰ χάνω τὴν ὑπομονή μου.

—Θέλω νὰ πάω στὰ Γιάννενα, μοῦ εἶπε, ξαφνικά. μὲ μακρόσυρτη φωνή.

—Τί; Στὰ Γιάννενα; Ρώτησα ξαφνιασμένος.

—Ναί! δὲν ἀντέχω ἄλλο. Δὲν ἀντέχω τὸ χιόνι. Δὲν ἀντέχω τὸ χειρουργεῖο. Ὅχι δὲν ἀντέχω...

Ἡ φωνή του εἶχε γίνει λυγμός διαμαρτυρίας!

—Ὅχι δὲν ἀντέχω... Ἄν μὲ βοηθήσης νὰ πάω στὰ Γιάννενα, θὰ...

Ἐκοψε τὴν κουθέντα καὶ μὲ κύτταξε κατάματα.

Ἐνίωσα μιὰ ἀπότομη ἀναστάτωση μέσα μου. Τίναξα, σχεδὸν ἀσυναίσθητα, τὸ κεφάλι.

—Πρόταση δωροδοκίας, ἔ; φώναξα ὀργισμένα. Ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ τρέμη.

—Θὰ τὰ ποῦμε σὰν ξημερώση!...

—Ὅχι! ὄχι! ψιθύρισε. Δὲν θὰ τὸ κάμης! Δὲ θὰ μ' ἀφήσης. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Ἡ ματιά του ἔγινε θολή.

—Ὅχι!... Ὅχι!...

—Τί θέλεις νὰ πῆς; τὸν ρώτησα ψυχρά.

—Θὰ μὲ βοηθήσης! Πρέπει νὰ πάω στὰ Γιάννενα... Θὰ πάω στὰ Γιάννενα!...

—Καλά, εἶπα σχεδὸν ἀδιάφορα. Πήγαινε τώρα γιὰ ὕπνο καὶ θὰ σκεφθῶ.

Ἐκεῖνος ἔφυγε πισωπατώντας. Τὸν ἀκολούθησε ἡ σκιά του, βῆμα πρὸς βῆμα, πάνω στὸ χιόνι.

Τὸ κεφάλι μου ἄρχισε νὰ θαραίνει. Δὲν ἤξερα τί ἔπρεπε νὰ κάμω. Ὅλη τὴν νύχτα ἔμεινα ἀγρυπνος. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ ἀνάφερα στὸ γιατρό.

—Τί λοιπόν, θὰ κάνετε, τώρα, ποῦ τὰ

μάθατε ὄλα; τὸν ρώτησα. Θὰ τὸν στείλετε στρατοδικεῖο;

Ἐκεῖνος ἔμεινε νὰ σκέφτεται!

—Στείλε μου τὸ στρατιῶτη, εἶπε σὲ λίγο.

—Σὰς ἱκετεύω, κύριε Λοχαγέ!...

Τὸ βλέμμα του καρφώθηκε αὐστηρὸ πάνω μου.

—Μὲ συγχωρεῖτε, εἶπα.

Χαιρέτησα κι' ἔφυγα.

Τὴν ἄλλη μέρα ἔλαθα διαταγή γιὰ τὴν ἀποστολή του στὸ παρατηρητήριο-φυλάκιο II.

Ὅταν τὴν διάβασα, μοῦ κόπηκε ἡ ἀνάσα.

Τὸ παρατηρητήριο θρискόταν στὸν ἀντίπερα λόφο. Ἦταν ὁ καθημερινὸς στόχος τοῦ ἔχθρου. Ἀμέτρητα θλήματα σκόζανε πάνω του. Μιά πραγματικὴ κόλαση!...

Τὸν κάλεσα καὶ τοῦ διάβασα τὴν διαταγή.

—Φτηνά τὴν γλύτωσες, τοῦ εἶπα. Κι' ἄλλοτε νὰ μὴν θασίζεσαι στὰ λεφτά!...

—Μὲ παραξήγησες κύρ-λοχία, μοῦ εἶπε μὲ φωνὴ ποῦ πρόδιδε ἐσωτερικὴ γαλήνη. Δὲν ἤθελα νὰ πάω στὰ Γιάννενα γιὰ νὰ ἀποφύγω τὸν πόλεμο. Δὲν ἄντεχα νὰ θάβω ἀδιάβαστους τοὺς στρατιῶτες. Γι' αὐτό!

—Δὲ σὲ καταλαβαίνω.

—Ἦθελα ν' ἀγοράσω μιὰ Σύνοψη, νὰ τοὺς διαθάζω πρὶν τοὺς θάψω! Κατάλαβες;

Τὸν κύτταξα στὰ μάτια. Ἡ μορφὴ του ἦταν γαλήνια.

—Καὶ γιατί δὲν μοῦ τὸ εἶπες;

—Δὲν ἤξερα πῶς θὰ τὸ πάρης. Κάτι τέτοια, στὸν πόλεμο, θεωροῦνται «εἶδος πολυτελείας»!...

Ἐσφιξε τὰ χεῖλη καὶ κάρφωσε τὸ βλέμμα του, διεισδυτικὸ πάνω μου.

Δὲν ἄντεχα. Ἀναταράχτηκα ἄθελά μου. Ἐνίωσα κάτι νὰ μὲ λογχίζει μέσα μου. Κατέβασα ἀσυναίσθητα τὸ κεφάλι. Δὲν ξέρω ἂν ἦταν ἀπὸ ντροπὴ ἢ ἀπὸ τίς σκέψεις ποῦ τὸ θάρανα.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἀ Π Ο Ψ Ε Ι Σ

ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΙΣ

Μία μεγίστη προσφορά πρὸς τὴν νέαν γενεάν εἶναι νὰ τῆς προσφέρωμεν μίαν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, ὥστε νὰ μὴ γίνεται εὐκόλον θῦμα τῆς οἰασδήποτε πλάνης καὶ παραποιήσεως τῆς ἀληθείας.

Ἄλλ' εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπισημάνωμεν ἓνα κίνδυνον ποῦ ὅλον ἐν γίνεται μεγαλύτερος. Μὲ τὸν κατακλυσμὸν τῶν ἐντύπων, εἰς τὰ ὁποῖα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χάριν ἐμπορικῆς προπαγάνδας, δημοσιεύονται ἄρθρα, εἰκόνες, φωτογραφία, ἀνταποκρίσεις, γίνεται συνηθέστατα μία παραποίησης τῆς ἀληθινῆς ζωῆς. Πεπαιτωμένοι ἀντιλήψεις μὲ ἐντυπωσιακοῦς τίτλους, πληροφορία συχνὰ ἐσφαλμένα, ξεχώρισμα τοῦ προκλητικοῦ καὶ ἐρεθιστικῆς εἰκονογράφου διαλεγμένη διὰ τὴν ἐντύπωσιν, εἶναι τὸ ὑλικόν, ποῦ προσφέρεται ἀφθονώτατον εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Αἱ ἐξαιρέσεις δυστυχῶς εἶναι ἐλάχιστα. Καὶ τὸ ὑλικόν, ποῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθινὴ τροφοδοσία ἐπίσης ἐλάχιστον. Ἄλλὰ καὶ οἱ γονεῖς, ποῦ δείχνουν ἐνδιαφέρον καὶ πονοῦν διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν των, δυστυχῶς—καὶ αὐτὸ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον ἀτύχημα—εἶναι ὀλίγοι.

ΝΕΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τὸ νέον μορφωτικόν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἡ Πολιτεία θέλει νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ ἰδίως διὰ τὰ μεγαλύτερα παιδιά, εἶναι ἓνα ὑλικόν, τὸ ὁποῖον καὶ χρησιμώτατον εἶναι καὶ ἀπαραίτητον εἰς τοὺς καιροὺς μας.

Ἡ ψυχολογία καὶ ἡ φιλοσοφία, ἡ κοινωνιολογία, ἡ αἰσθητικὴ, εἶναι μαθήματα, ποῦ πρέπει νὰ διδάσκων-

ται εἰς τὰ παιδιά μὲ ἀξιώσεις συστηματικῆς μορφώσεως. Εἰς τὴν Πατρίδα τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας π.χ. ἡ διδασκαλία τῶν ἀντιστοίχων κλάδων εἰς τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν θὰ ὁμολογηθῆ ὅτι εἶναι ὑποτιμώδης, ἂν μὴ καὶ ἀνύπαρκτος. Ἄλλ' εἶναι μαθήματα, τὰ ὁποῖα, ὅταν διδάσκωνται ὅπως πρέπει, θὰ δώσουν μίαν οὐσιαστικὴν βοήθειαν εἰς τὰ παιδιά διὰ τὴν πνευματικὴν των πρόοδον.

Τὸ πρόβλημα ἔγκειται εἰς τὸ νὰ διαμορφωθῆ ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων αὐτῶν κατὰ τρόπον, ποῦ θὰ ἀποφεύγῃ τὴν ὑλιστικὴν καὶ ἀρνητικὴν προπαγάνδαν καὶ θὰ σέβεται τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ γένους. Κατὰ τρόπον, ποῦ θὰ παρουσιάζῃ ἠλεγμένον καὶ παραδεδεγμένον ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καὶ τέχνης ὑλικόν καὶ ὄχι μονομερεῖς καὶ ἀνεξελέγκτους ἀντιλήψεις.

Τότε ἡ μορφωτικὴ ἐπίδρασις τῶν μαθημάτων αὐτῶν θὰ εἶναι βεβαία.

Ο ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΝΕΑΣ

Ἐνα ἔργον, τὸ ὁποῖον γίνεται κοινὴ συνείδησις πλέον εἰς πλείστας ὅσας χώρας καὶ τελευταίως καὶ εἰς τὴν Πατρίδα μας εὐτυχῶς, εἶναι τὸ ἔργον διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς νέας γενεᾶς εἰς τὸν γάμον καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν.

Ἐχομεν εἰς χεῖράς μας τὰ πρῶτα τεύχη τῆς νέας ἐλβετικῆς ἐπιθεωρήσεως μὲ τὸν τίτλον «Ehe» (Γάμος) τὴν ὁποῖαν ἐκδίδει εἰς τὸ Basel ὁ γνωστὸς Ἐλβετὸς ψυχίατρος Theo Bonet. Μελέται καὶ ἄρθρα ἀπὸ ὅλον σχεδὸν τὸν κόσμον ὡς καὶ ἐμφάνισις τῆς διεθνοῦς θιβλιογραφίας, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ μάλιστα ἓνα χριστιανικὸν γάμον, πληροῦν τὰς σελίδας τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ἐπιθεωρήσεως.

Εἰς τὸ τελευταῖον μάλιστα τεῦχος παρατίθεται καὶ ἓνα συνοπτικὸν διάγραμμα δι' ἓνα σχετικὸν σεμινάρι-

ον:Βιολογία τοῦ ἀνδρός. Βιολογία τῆς γυναικός. Ψυχολογία τοῦ ἀνδρός—Ψυχολογία τῆς γυναικός. Τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ γάμου. Τὰ μετέπειτα. Αἱ συγκρούσεις τῆς ἐγγάμου ζωῆς. Ἡ ὑγιεινὴ τοῦ γάμου. Ἡ πληρότης τοῦ γάμου. Ἡ ἀποστολὴ τῆς οἰκογενείας εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἴδου θέματα μεγάλα τὰ ὅποια θὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐχὴν νὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τὴν Πατρίδα μας ἀναπτυσσόμενα ἀπὸ ὑπευθύνους ἀνθρώπους.

ΟΡΙΟΝ ΗΛΙΚΙΑΣ

Μὲ τὴν τεραστίαν κίνησιν τῶν αὐτοκινήτων Ι. Χ. δημιουργεῖται καὶ ἕνα ἄλλο πρόβλημα πού ἀφορᾷ αὐτὴν τὴν φορὰν τοὺς νεαροὺς ὁδηγοὺς ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ἐμπιστευόμεθα τὸ αὐτοκίνητον εἰς τὰ χέρια παιδιῶν σχεδὸν καὶ κατόπιν ἐκπλητόμεθα διὰ τὰς συνεπείας. Δὲν εἶναι μόνον αἱ συνέπειαι τῆς ἐπικινδύνου ὁδηγήσεως μὲ τὴν μῆαν τῆς ταχύτητος, ἀλλὰ καὶ αἱ συνέπειαι, πού ἀφοροῦν τὴν ἠθικὴν ζωὴν τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ πλέον τοῦ ὄρου. Καὶ εἶναι μὲν ἡ εὐθύνη τῶν γονέων μεγάλη εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ ἀδιαμφισβήτητος. Εὐθύνη καὶ διὰ τὴν γενικωτέραν διαπαιδαγώγησιν καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ αὐτοκινήτου.

Ἄλλ' ἐξ ἄλλου δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ τηρῆται αὐστηρῶς ἕνα ὄριον ἡλικίας διὰ τὸ δίπλωμα ὁδηγοῦ παραλλήλως πρὸς μίαν ἀρτίαν ἰατρικὴν ἐξέτασιν;

ΑΘΛΗΤΙΚΑ

Εἶναι κοινοτοπία πλέον νὰ ἐπαναλαμβάνεται, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ ἀθλητικὰ πράγματα δὲν πηγαίνουν καλά. Ἐχει διαμορφωθῆ εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους ἕνα πνεῦμα ποικίλης ἐμπορικότητος, ἀντεκδικήσεων, θαρβαρισμῶν. Καὶ δὲν βλέπομεν τὴν ἀνάληψιν ὑπευθύνου καὶ συστηματικῆς ἐργασίας διὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ

ἀθλητικοῦ ἤθους, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος τύποις μόνον, ὡσάκις πρόκειται νὰ ἀνάψωμεν τὴν ὀλυμπιακὴν φλόγαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ παιδιὰ καὶ οἱ νέοι μας διαπαιδαγωγοῦνται ἀπὸ τὰ ποδοσφαιρικὰ γήπεδα καὶ τοὺς ποικίλους τύπους ἄσων τοῦ ποδοσφαίρου, μερικοὺς τῶν ὁποίων βλέπουν κατόπιν καὶ εἰς τὰ ἐδῶλια τοῦ κατηγορουμένου.

Τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι μόνον, ὅταν δίδονται κραυγάζουσαι εὐκαιρίαι, κάμνομεν λόγον περὶ τῆς ἀνάγκης διορθώσεως κ.λ.π. Καὶ κατόπιν ἐπαφιέμεθα καὶ πάλιν εἰς τὰ... πόδια τῶν γηπέδων διὰ νὰ δώσουν μαθήματα ἀθλητικοῦ ἤθους.

Πολλὰ βέβαια ἀπὸ ἐπισήμους καὶ μὴ ἤμποροὺν νὰ γίνουν διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ μεταξὺ τῶν νέων μας ἕνα γνήσιον ἀθλητικὸν πνεῦμα τιμιότητος, εὐθύτητος, ἀληθοῦς ἀγωνιστικότητος εἰς τὴν χώραν τῶν ἀπογόνων τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας. Καὶ πρέπει νὰ ὑπάρξουν ὑπεύθυνοι ἄνθρωποι μὲ γνώσιν τῶν προβλημάτων καὶ ἐπίγνωσιν τῆς ἐπείγουσας ἀνάγκης ἐξυγιάνσεως τοῦ ἀθλητισμοῦ. Διότι ἡ πείρα καὶ αἱ σύγχρονοι ἐπιστημονικαὶ ἀντιλήψεις μᾶς διδάσκουν, ὅτι χωρὶς τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἡ υἰγεία τοῦ σώματος κατανατᾷ μῦθος.

ΟΙ ΓΥΜΝΑΣΤΑΙ ΜΑΣ

Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ δοθῇ κατάλληλος εὐκαιρία εἰς τοὺς γυμναστάς μας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι μόνον οἱ τεχνικοὶ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ παιδαγωγοί, πού γνωρίζουν τὰς ἠθικὰς ἀνάγκας τῆς νεότητος. Διαθέτομεν μίαν ἀρίστην ἀκαδημίαν σωματικῆς ἀγωγῆς καὶ γυμναστάς, πού ἤμποροῦν νὰ βοηθήσουν διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ἀθλητικῶν μας πραγματῶν. Ἀρκεῖ νὰ τοὺς δοθοῦν αἱ εὐκαιρίαι καὶ αἱ δυνατότητες τῆς ἐφαρμογῆς ἑνὸς σχετικοῦ προγράμματος μελετημένου καὶ προοριζομένου.

Τὰ παιδικὰ καὶ νεανικὰ γυμναστήρια πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰς κάθε συνοικίαν τῶν μεγάλων πόλεων καὶ εἰς κάθε περιοχὴν τῆς χώρας πού συγκεντρώνει ὠρισμένον ἀριθμὸν παιδιῶν καὶ νέων. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν γυμναστῶν μας, εἰς τὰς ἐλευθέρους ὥρας τῶν μαθητῶν, ἤμπορεῖ νὰ γίνεται ἕνα πλήρες παιδαγωγικὸν ἔργον. Καὶ νὰ μὴ εἶναι μόνον τὸ ποδόσφαιρον καὶ οἱ συναφείς θεντετισμοὶ τὸ κέντρον τοῦ ἀθλητικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἄλλα παιγνίδια μὲ τὴν μπάλαν, ὡς τὸ βόλεϋ, τὸ μπάσκετ-μπῶλ, τὸ μπάντλ-τέννις καὶ πλείσται ὅσαι ποικιλίαι ἐβοηθοῦσαν τὰ παιδιὰ καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸ πνεῦμα.

Ἀκόμη θαυμασία ἀθλητικὰ παιγνίδια, ἐπαφὴ μὲ τὴν φύσιν, ἀπογευματινοὶ περίπατοι, κωπηλασία, ἐν-ὄργανος γυμναστικὴ καὶ τόσα ἄλλα, πού γνωρίζουν σὶ γυμνασταὶ μας, θὰ ἀπετέλουν μίαν ἀληθῆ τροφοδοσίαν καὶ μίαν ἐνίσχυσιν τῆς νέας γενεᾶς.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ πρέπει νὰ βοηθήσουν καὶ ὁ τύπος καὶ τὸ ραδιόφωνον, ὥστε τὸ «μάτς» μὲ τὰ γνωστὰ πλέον ἐπακόλουθά του, νὰ μὴ ἀποτελῇ τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀθλητισμοῦ!

Η ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

Αἱ συζητήσεις, πού γίνονται τὸν τελευταῖον καιρὸν, διὰ τὴν ἀνάγκην βελτιώσεως τῆς λειτουργίας τῶν νοσοκομείων, καταλήγουν, εὐτυχῶς, πάντοτε εἰς ἕνα κεντρικὸν σημεῖον: τὴν προσοχὴν πού πρέπει νὰ καταβάλλεται διὰ τὴν περίθαλψιν τοῦ ἀνθρώπου-ἄρρώστου.

Ἄλλ' ἂν θελήσωμεν νὰ ξεκινήσωμεν ἀπὸ αὐτὸ τὸ κεντρικὸν θέμα, τότε θὰ ἴδωμεν ἀμέσως τὴν ἀνάγκην νὰ ἀλλάξη ἄρδην μία νοοτροπία, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐκκληροδότησεν ἡ νατουραλιστικὴ καὶ ὕλιστικὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι μία νοοτροπία πού ἔχασε τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀναγκῶν του.

Σήμερον, μαζὶ μὲ ἄλλους θεσμοὺς, καὶ τὸ νοσοκομεῖον διατρέχει τὴν κρίσιν του καὶ εὐρίσκεται ἐν ἐξελίξει ἢ διαμόρφωσις τοῦ καινούργιου θεραπευτηρίου.

Ἀλλὰ θὰ συντελεσθῇ ἡ διαμόρφωσις αὐτὴ κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ γενικώτερον, εἰς τοὺς καιροὺς μας;

Ἄν συμφωνήσωμεν, ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἐπιγούσαν ἀνάγκην, τότε πρωτίστως πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς ἕνα κεντρικὸν σκοπὸν: εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς προσωπικότητος τοῦ νέου ἰατροῦ, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ἐξωπλισμένος τεχνικῶς καὶ πνευματικῶς διὰ τὴν θεραπευτικὴν του ἀποστολὴν.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς ἄλλους θεραπευτικοὺς παράγοντας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ διπλωματοῦχος ἀδελφή, τῆς ὁποίας τὸ πολυτιμότεον ἔργον πρέπει νὰ προσέξωμεν καὶ νὰ ὑποβοηθήσωμεν.

Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΡΡΩΣΤΟΝ

Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀρρώστου, τοῦ οἰουδήποτε ἀρρώστου, εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ὅταν μάλιστα εὐρίσκεται κατ' ἀνάγκην ἀποκεκλεισμένος ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, θὰ χρειασθῇ νὰ ὑπάρξουν οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι, μὲ εἰδικὴν μόρφωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐβοηθῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἀρρώστου, πού, ὡς εἶναι φυσικόν, εἶναι *locus minoris resistentiae*.

Καὶ οἱ μὲν ἰατροὶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ ἀναλίσκονται πολλάκις εἰς τὸ ἔργον αὐτό, διότι ἐκ πείρας γνωρίζουν τὴν ἀξίαν του. Ἄλλὰ φυσικὰ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ πάντοτε ὁ χρόνος, τὸν ὁποῖον διαθέτουν, ὅταν τοὺς ζητῆται νὰ κάμουν τόσα πολλὰ ταύτοχρόνως. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον πολὺ-

Ἐπιστολαί

ΑΜΟΚ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΣΤΑΔΙΟΝ

Κύριε Διευθυντά,

Πρό τινος καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὰς ἡμερομηνίας 18, 19 καὶ 20ῆν Σεπτεμβρίου διετέθη τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον διὰ παραστάσεις Μπήτλς. Ἡ θραεὶα αὕτη ἀπρέπεια νομιζόμεν ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητος.

Ἴδου ἐν συντόμῳ περὶ τίνος πρόκειται.

Οἱ Μπήτλς τῆς Γερμανίας περιοδεύοντες καὶ ἐμφανίζοντες, ὡς συγκρότημα, μίαν ἄνευ προηγουμένου, ἠθικὴν ἐκτροπὴν καὶ κατάπτωσιν—πλὴν τῆς τῶν ὁμοίων τῶν τῆς Ἀγγλίας—ἔλαβον ἀδειαν τῶν ἀρμοδίων Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν καὶ ἔδωσαν ἐξ παραστάσεις κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἡμερομηνίας, ἀνά δύο καθ' ἑκάστην, εἰς τὸ Στάδιον.

Ἡ ἔξαλλος ἐμφάνισις τῶν—κόμμωσις, ἔνδυσις καὶ μουσικὴ—κατὰ τὰς παραστάσεις αὐτάς, μὲ ἀνάρθρους καὶ πρωτογόνους φωνάς, κινήσεις καὶ χειρονομίας ἀναλόγους, συνοδεία μουσικῆς πρωτογόνου, ἢ ὅποια θὰ εἶχε τὴν θέσιν τῆς μεταξὺ ἀγρίων τῆς ζούγκλας, ἔτεινεν ἐκδήλωσις εἰς ἕναν σκοπὸν: πῶς οἱ θεαταὶ νὰ χάσουν καὶ τὸν πλέον στοιχειώδη ἔλεγχον τοῦ ἑαυτοῦ τῶν, διὰ νὰ περιέλθουν ὑπὸ τὸ κράτος ἐνὸς εἴδους Ἀμοκ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκτραποῦν εἰς ἀλογίστους πράξεις καὶ θιασιοπρα-

γίας. Πράγματι δὲ κατὰ τὰς παραστάσεις αὐτάς, ἴδια κατὰ τὴν πρώτην, οἱ νεαροὶ θεαταὶ κατελήφθησαν ὑπὸ τοιαύτης καταστροφικῆς μαλίας, ὥστε ἐστράφησαν κατ' ἐμψύχων καὶ ἀψύχων καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ὀργάνων τῆς Ἀστυνομίας, δι' ἀσυναρτήτων κραυγῶν, χειρονομιῶν καὶ λιθοβολισμῶν, δίκην ἀγρίων.

Ἐν μέσῳ τῆς ἐφιαλτικῆς αὐτῆς ἀτμοσφαιρας, τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα καὶ οἱ ἐπι κεφαλῆς ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀστυνομίας, περιήλθον εἰς δύσκολον θέσιν, μετὰ μεγάλης δὲ δυσχερείας κατάρθωσαν νὰ προλάβουν τὴν διάπραξιν τραυματισμῶν ἢ ἄλλων ἀδικημάτων, ὑπὸ τῶν ὀλίγων εὐτυχῶς θεατῶν, διότι πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ Ἀθηναϊκὸν κοινόν—πρὸς τιμὴν τοῦ—ἠγνόησε τὰς ἐν λόγῳ οἰκτρὰς παραστάσεις τῶν Μπήτλς, μὴ προσελθὼν ἀθρόως, ὡς ὑπελόγιζον ἀσφαλῶς οἱ ὀργανωταὶ τῶν.

Ἀλλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα: διὰ ποῖον ἄραγε ὕψηλόν καλλιτεχνικὸν σκοπόν, καὶ παρὰ τίνων ἀρμοδίων ἐπετράπη ἡ ἀχαρακτήριστος αὕτη ἀπρέπεια, ἢ ἐμφάνισις δηλαδὴ τῶν Μπήτλς, εἰς τὸ Παναθ. Στάδιον, χῶρον ἐπίσημων ἐθνικῶν ἑορτῶν καὶ εὐγενῶν ἑλληνικῶν ἀγῶνων;

Ἐπιβάλλεται, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, νὰ ὑπάρξῃ μία ἀπάντησις καὶ ἀκόμη ἢ ἐπιβολὴ κυρώσεων, διὰ τὴν ὅλως ἀπαράδεκτον καὶ ἀνεπίτρεπτον αὐτὴν πράξιν εἰς βᾶρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
«ΘΕΑΜΑ ΚΑΙ ΝΕΟΤΗΣ»**

Ι. ΠΑΠΑΖΑΧΑΡΙΟΥ
Καθηγητῆς

τιμος καὶ σπουδαία ἐπίκουρος ἔρχεται ἢ κοινωνικὴ λειτουργός, μία νέα μορφή τῆς προνοίας καὶ τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, ἢ ὅποια καλεῖται νὰ παίξῃ σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν καθόλου κοινωνικὴν πρόοδον. Αὕτη θὰ ἴδῃ, ὅταν ὑπηρετῇ εἰς τὸ νοσοκομεῖον, τὰ κοινωνικὰ θέματα τοῦ ἀρρώστου, θὰ καθησυχάσῃ τὴν ἀνησυχίαν του, θὰ τοῦ προμηθεύσῃ ἀκόμη καὶ στοιχειώδη ὕλικά μέσα καὶ θεραπευτικὰ βοηθήματα, ὅταν εὐρίσκεται ἐν ἀπορίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ λειτουργός, παρὰ τὰς εὐγενεῖς προσπαθείας τῆς, δὲν ἐπαρκεῖ πάντοτε. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸ προσκῆνιον ἢ ἐθελόντρια κοινωνικὴ παραστάτις καὶ συν-

εργάτις τοῦ νοσοκομείου, ἢ ὅποια μὲ τὴν κοινωνικὴν τῆς πείραν καὶ πρὸ παντὸς τὴν χριστιανικὴν τῆς ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸν πάσχοντα πλησίον, γίνεται ὁ καλὸς Σαμαρείτης. Καὶ εἶναι γνωστόν, ὅτι πλεῖστα ὅσοι ἐθελόντριαι κυρίαι καὶ δεσποινίδες σήμερον βοηθοῦν ἀποτελεσματικῶς τὸν ἀρρώστον εἰς τὰ νοσοκομεῖα. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ θὰ χρειασθῇ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κοινωνικῶν ἐργατιδῶν καὶ κατάλληλος προπαρασκευὴ τῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἱερὸν ἔργον τῶν. Διότι καὶ αἱ ἀνάγκαι εἶναι πολλαὶ καὶ τὰ προβλήματα ὄχι πάντοτε εὐκόλα.

Ἡ μεγάλη λειτουργία σέ σι τοῦ Μπάχ

Τὰ «Πάθη» καί ἡ «Μεγάλη Λειτουργία σέ σι ἐλάσσονα» ἀποτελοῦν τίς ὑψηλότερες καί πιό δυσπρόσιτες κορυφές τῆς γιγάντιας Χορωδιακῆς Δημιουργίας τοῦ Ἱω. Σεβαστιανοῦ Μπάχ.

Ἡ περίπλοκη ἀρχιτεκτονική διάρθρωση, ὁ λαβύρινθος τῶν δομικῶν λεπτομερειῶν καί γενικά ἡ τεχνική τῶν τεράστιων αὐτῶν ἡχητικῶν κατασκευῶν, καθιστοῦν τὰ ἔργα ὄχι μόνον δυσπρόσιτα στίς παρουσιάζεις τους, ἀλλά ἀκόμη καί στήν κατανόησίν τους ἀπό τό μεγάλο κοινό. Ἡ περίπλοκη τεχνική τῆς πολυφωνίας τοῦ Μπάχ, ὅπως ἐμφανίζεται στή «Μεγάλη Λειτουργία» καί σέ πολλά ἄλλα ἀκόμη ἀξιολογώμενα ἔργα του, κατορθώνει νά ἐντυπωσιάσῃ τό κοινόν μέ τήν ὑποβλητική κίνηση τῶν τεράστιων ἡχητικῶν ὄγκων τῆς ὀρχήστρας καί τῆς Χορωδίας, ἀλλά ἡ μεγάλη χρῆσι τῆς στρυφνῆς αὐτῆς τεχνικῆς, ἐπιφέρει τακτικώτατα μιὰ σκοτεινή ἢ μάλλον μιὰ δυσδιάκριτη μουσική ὑφή στά ἔργα, ἡ ὁποία περιπλέκει, κουράζει καί τελικῶς μειώνει τήν προσοχή καί τό ἐνδιαφέρον.

Στό γεγονός αὐτό ὀφείλεται καί ἡ ἀποξένωση ἐνός μεγάλου ποσοστοῦ φιλομούσων (ἰδίως τῶν φίλων τοῦ Λυρικοῦ Θεάτρου), ἀπό τήν λυρωτική καί ἔνθετη μουσική τοῦ Μπάχ. Ἡ «Λειτουργία σέ σι» μπορεῖ νά εἶναι τό στρυφνότερο καί τό σκοτεινότερο ἴσως ἀπό τὰ μέγαρα χορωδιακά ἔργα τοῦ Κάντορος τῆς Λειψίας, ἀλλά δέν ὑπολείπεται κανενός σέ δύναμη καί μεγαλοπρέπεια.

Τεράστια ἡχητική κατασκευή, ἀντιπροσωπευτική τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Μουσικοῦ Μπαρόκ, καταπλήσσει μέ τήν δύναμη τοῦ τεράστιου, τόν πλοῦτο, τήν κίνηση, τόν ὄγκο, ἀλλά καί ὑποτάσσει μέ τόν μεγαλειώδη τρόπο τῆς ἐκφράσεως. Γιά κείμενο τῆς «Λειτουργίας» χρησιμοποιοῦνται ἐδῶ οἱ Λατινικοὶ ὕμνοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, δαυεισμοὶ στοὺς ὁποίους κατέφυγε πολὺ λίγο ὁ πιστός Μπάχ. Ὁ αἶθεο. Αἰμίλ Μαρτέν, τόν ὁποῖον ἡ ἱερωσύνη δέν ἐμποδίζει σέ τίποτε νά ἐπιτελῇ τό ἔργο τοῦ Θεοῦ καί στό Πόντιουμ τοῦ ἀρχιμουσικοῦ, ἔδωσε στήν «Λειτουργία» μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἐρμηνεία ἀρκετά «πειστική» ἀλλά ὄχι καί αὐθεντική.

Δέν πιστεύω ὅτι οἱ ἐκφραστικές ἐλευθερίες σέ ἔργα «ἐποχῆς» μποροῦν νά ἐντείνουν τό συναισθηματικόν «δυναμικόν» τῶν ἔργων. Μπορεῖ νά προσοδίδουν κάποια λάμψη, κάποια—ἀς πῶ—φαντασμαγορία, ἡ ὁποία νά ἐκπλήσσει. νά «πέιθη» ἀκουστικῶς τόν ἀκροατή, ἀλλά οἱ ἐλευθερίες αὐτές ἀ-

πομακρύνουν τήν ἐκτέλεση ἀπό τήν αἰσθητική ἀλήθεια, τήν αὐθεντικότητα. Αὐτήν ἄλλωστε τήν διδασκαλία περιμένει νά γνωρίσει καί νά χαρῆ ἓνα σύγχρονο κοινό.

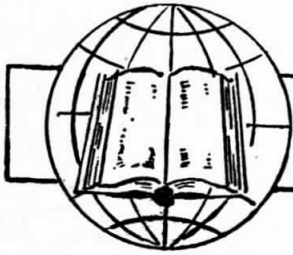
Πέρα ὅμως ἀπό τίς αἰσθητικές ἀντιρρήσεις, πρέπει νά ἐξαρθῶν οἱ ὥρατες στιγμές τῆς ἐκτελέσεως ἰδίως τῶν φράσεων «ἐτ ἰνκαρνάτους» «Κρουκιφίζους» «Μπενεντίκτους» κλπ. οἱ ὁποῖες ὁμολογουμένως ἦσαν ὑποβλητικώτατες.

Ἡ χορωδία τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου ἀντιμετώπισε ἐπαξίως τίς μεγάλες τεχνικές δυσκολίες τοῦ ἔργου. Τό «Χοζάνα» τό «Γκλόρια» καί ἡ φούγκα τοῦ «Κύριε» ἦσαν κατακτήσεις οἱ ὁποῖες πρέπει νά κοσμοῦν ἰδιαίτερα τίς καλλιτεχνικές ἐπιτεύξεις τοῦ συγκροτήματος. Ἄπό τούς σολίστ, ἡ ὑψίφωνος Ναντίν Σατερῶ, ὁ τενόρος Μισ. Σενεσάλ καί ὁ βαθύφωνος Ἄντρ. Βασσιέρ ἐπαρουσίασαν ἀρκετά φωνητικά κενά τὰ ὁποῖα ἐπῆρσαν ἐμφανέστατα τίς ἐκφραστικές τους προθέσεις. Ἀντιθέτως ἡ μεσόφωνος Γενεδιέθ Μακκῶ ἐξεχώρισε μέ τήν ὥραια τῆς φωνῆ καί τήν ἀπολύτως μελετημένη καί ὀρθή ἀπόδοση τοῦ ρόλου τῆς.

Ἡ ἐνάτη τοῦ Μπετόβεν

Παρηκολούθησα τήν ἐπανάληψη τῆς συναυλίας τήν Κυριακή 23 Αὐγούστου. Μετέβην ἡ ὀρχήστρα τῆς Βαμβέργης καί ἡ Μικτή χορωδία τοῦ Φεστιβάλ Ἁθηνῶν. Μετά ἀπό τήν εὐπρεπέστατη ἀπόδοση τοῦ «Κοριολανοῦ» ἀκολούθησε ἡ ὑποβλητικώτατη ἐκτέλεση τῆς «Ἐνάτης» ἀπό τήν διεύθυνση τοῦ κ. Γιόζεφ Κάιλμπερτ. Στόν ἐκλεκτό αὐτό ἀρχιμουσικό χρεωστοῦμε μιὰ ἀπό τίς ἰσχυρότερες συγκινήσεις τοῦ ἐφεταινοῦ Φεστιβάλ.

Ὁλόκληρος ὁ παραγμένος κόσμος ὁ ὁποῖος ζῆ ἔγκλειστος μέσα στά ἡχητικά πλέγματα τῆς συνταρακτικῆς καί ὑπεράνθρωπης αὐτῆς δημιουργίας ἐκινεῖτο μέσα σέ μιὰ ἀτμόσφαιρα αὐτοπειθαρχίας, ὑποταγῆς, χωρίς ποτέ οἱ κοχλάζουσες αὐτές δυνάμεις νά ἐκκραγοῦν ἢ νά μετατραποῦν σέ κραυγές ἢ θιαϊότητες. Ὁλόκληρος ὁ μυστικός κόσμος τῆς ἀγωνίας, τοῦ ἀλλοῦς καί τοῦ ψυχικοῦ σπαραγμοῦ, ὑποταγμένος στίς ἀόρατες θελήσεις μιᾶς δυνατῆς σκέψεως, ἐνέτειναν μέ τόν ἐκμυστηρευτικό τόνο τῆς ἐκτελέσεως τήν ἐσωτερική δραματική ὑφή τοῦ ἔργου, ἡ ὁποία θύμιζε τίς συγκλονιστικές ἐναγωνίες στιγμές τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν ἔργων τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἡ ρυθμική τελειότητα τῆς ὀρχήστρας, ἡ τεχνική ἐπιδεξιότητα τῶν ἐκτελεστῶν καί ὁ ἐξαιρετικῶς συντονισμός τῶν ὁμάδων καί τῶν μεμονωμένων ὁργάνων προσέδωσαν στήν ἐκτέλεση ὅλα ἐκεῖνα τὰ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΡΙΚΚΗΣ ΚΑΙ
ΣΤΑΓΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ: «Τὰ Μετέω-
ρα», Ἀθήναι 1964.

Μὲ τὸ καλλιτεχνικὸ αὐτὸ τεύχος ὁ Σεβ. Τρίκκης ἀφ' ἑνὸς μὲν συγκεντρώνει τὰ δημοσιευθέντα εἰς ἰδιαίτερα τευχίδια περὶ τῶν τριῶν κυριωτέρων μονῶν τῶν Μετεώρων (Μονὴ Βαρλαάμ, Ἁγίου Στεφάνου καὶ Μετεώρου, βλ. «Ἀκτίνες», Ἰανουάριος 1964), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁλοκληρώνει τὴν ἐργασία περὶ τῶν ὑπολοίπων μονῶν καὶ κτισμάτων (Μοναὶ Ἁγ. Τριάδος καὶ Ρουσάνου, ἄλλαι ἑπτὰ μικρότεραι Μοναὶ καὶ σκῆται, κλεισταὶ σήμερον καὶ στοιχεῖα περὶ δέκα εἰσέτι μονῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπάρχουν πλέον ἢ σώζονται τούτων μικρὰ μόνον ὑπολείμματα, μάρτυρες τῆς ἀκμῆς τοῦ παρελθόντος).

Ἡ παρούσα ἐργασία ἀποτελεῖ μίαν σημαντικὴν προσφορὰν πρὸς τὸ δεύτερον, μετὰ τὸ «Ἅγιον Ὄρος, συγκρότημα ἀσκήσεως πνευματικῆς ζωῆς τῆς χώρας μας, διὰ τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν σχετικῶν στοιχείων, ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν. Ἀλλὰ ἀκόμα εἶναι καὶ μία προσφορὰ πρὸς αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἀναζητοῦν πνευματικὰς ἀνατάξεις. Τοῦς ἐπισκέπτας τῶν ἱερῶν αὐτῶν τόπων, οἱ ὅποιοι δὲν ξεκίπων ἀπλῶς μόνον ἀπὸ μίαν νοσηρὰν τουριστικὴν μόδον, ἀλλὰ ἐνδιαφέρονται νὰ πλησιάσουν τὸ παρελθόν, νὰ ζήσουν τὰς σημερινὰς προεκτάσεις του καὶ νὰ καρπωθῶν.

Ἡ ἐργασία τοῦ Σεβ. δὲν εἶναι τουριστικὸς ὁδηγός, εἶναι ἕνας πνευματικὸς σύντροφος ὀλιγόλογος, καλλιπῆς καὶ ἀριστικός, ὁ ὁποῖος δίδει πνοὴν εἰς τὰ ἀψυχα

καὶ ἀνιστᾷ ἀγίας μορφάς, αἱ ὁποῖαι θὰ διδάξουν, ὄχι μόνον αὐτόν, ὅστις θὰ ἐγγίση τοπικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ μελετήσῃ ἀπὸ μακρὰν, ἀλλὰ θὰ αἰσθανθῇ νὰ βαδίξῃ νοερώς εἰς τὴν ἀγίαν γῆν τῶν Μετεώρων βραχίων.

Ἀξιέπαινος ἡ προσπάθεια τοῦ Σεβ. καὶ διὰ τὴν ζωντανὴν προβολὴν τῶν μονῶν τῆς Μητροπόλεώς του, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο διὰ τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς συντήρησιν, ἀποκατάστασιν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν, εἰς τὴν σημερινὴν χλιαρὰν ἐποχὴν. Ἄς εὐχηθῶμεν τὴν ἐπιτυχίαν τούτων προσπαθειῶν διὰ τῆς ἀναδείξεως πρὸ πάντων σήμερον ἐργατῶν προσευχῆς καὶ εὐποιίας εἰς τοὺς ἱστορικοὺς τόπους τοῦ πνεύματος, συνεχιστῶν ἐνὸς λαμπροῦ παρελθόντος.

Γ. Μ. Χ.

*

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ: «Συγγράμματα», τόμος Α', ἐκδίδονται ἐπιμελείᾳ Παναγιώτου Κ. Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1962.

Ὁ Γρηγόριος Παλαμάς ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως ὄχι μόνον τοῦ ἰδ' αἰῶνος ὁ πλέον ἀντιπροσωπευτικὸς Θεολόγος, ἀλλὰ καὶ γενικῶς εἰς τῶν ἀξιολογωτέρων συγγραφέων τῶν μετὰ τὸν Μέγα Φώτιον χρόνων. Διὰ τοῦτο ἡ ἀναληφθεῖσα πρωτοβουλία τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου κ. Παν. Χρήστου προσπάθεια τῆς ἐκδόσεως τοῦ συνόλου τῶν ἔργων του (ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων), ἐνέχει, σήμερον ἰδίως, ὅτε ἡ ἔρευνα περὶ τὴν Μυστικὴν Θεολογίαν ἔχει μεγάλως ἀναζωογονηθῇ, σημασίαν οὐσιαστικὴν.

προτερήματα μιᾶς σαφοῦς καὶ συνταρακτικῆς ψυχικῆς ἀποκαλύψεως.

Ὁ ἀρχιμουσικὸς κ. Γιόζεφ Κάιλμπερτ ἀνεδείχθη σ' ἕναν ἀληθινὸν μουσικὸν μυσταγωγό.

Τὰ μέρη τῶν σόλι, ἐτραγούδησαν μὲ ἀρκετὴ μουσικότητα ἡ ὑψίφωνος Χέντι Κλούγκ, ἡ μεσόφωνος Χέρτα Τόππερ, ὁ ἐξαιρετικὸς tenor Ἄντον Ντερμόττα, καὶ ὁ βαθύφωνος Κούρτ Μπέμε. Τελικὰ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἐργασία τῆς κ. «Ἐλ. Νικολαΐδου στὴν προετοιμασίαν τῶν χορικῶν τῆς

συμφωνίας. Οἱ νέοι καὶ οἱ νέες—διπλωματοῦχοι κυρίως τῶν τάξεων τραγουδίου τῶν ὠδείων μας—οἱ ὅποιοι ἀπετέλεσαν τὴν Χορωδίαν, ἐπραγματοποίησαν ἕνα μουσικὸ ἐπίτευγμα ὑψηλῆς ποιότητος. Ἡ ἐργασία τους εἶχε τὴν τεχνικὴ καὶ ἐκφραστικὴ ἀριότητα ὀνομαστῶν ξένων πολυπειρω Χορωδιακῶν συγκροτημάτων. Εἶναι λυπηρὸ πὺ ἡ ζωὴ τοῦ συγκροτήματος διήρκησε ὅσο καὶ ἡ περίοδος τοῦ ἐφετερίου Φεστιβάλ.

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

AKTINES NOEMBRIOS 1964

Ἡ ὅλη ἐργασία θὰ ἀποτελεσθῆ ἀπὸ ἐξ μεγάλους τόμους, καθὼς πληροφοροῦμεθα. Πλὴν τοῦ κ. Χ. εἰς τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἔκδοσιν τῶν κειμένων συνεργάζονται οἱ ἱερεῖς Ἰωάννης Meyendorff, καθηγητῆς τῆς Ρωσικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Νέας Ὑόρκης, Ἱερέυς Βόρις Bobrinsky, καθηγητῆς τῆς Ρωσικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων καὶ οἱ βοηθοὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης κ.κ. Γεώργιος Ματγαρίδης, διδάκτωρ Θεολογίας, Νικόλαος Μαρτσούκας, Παναγιώτης Παπαευαγγέλου καὶ Στέργιος Σάκκος, πτυχιούχοι Θεολογίας.

Ἡ κριτικὴ ἀποκατάστασις τῶν κειμένων γίνεται ἐπὶ τῆ θάσει κυρίως κωδίκων τοῦ ιδ' καὶ ιε' αἰῶνος (συγχρόνων δηλαδὴ σχεδὸν τοῦ συγγραφέως) καὶ οὕτω ἐξασφαλίζεται ἡ καθαρότης αὐτῶν.

Εἰς τὸν ἀνά χειρὰς Α' τόμον περιελήφθησαν: 1) Δύο λόγοι ἀποδεικτικοὶ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι ἐποχὴ τῆς μεγάλης ἐντάσεως τῆς προσπαθείας πρὸς ἐπίτευξιν ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τῶν ἐκ τοῦ λόγου τούτου δογματικῶν συζητήσεων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ προσπάθειαν διατυπώσεως εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύναντο νὰ συμφωνήσουν αἱ διωσάμεναι ἀπόψεις καὶ τοῦ διχασμοῦ τῶν Ἀνατολικῶν εἰς φιλενωτικούς καὶ ἀνθροπικούς καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἀγώνων (οἵτινες θεβαίως ἐσημείωσαν πλείστας διακυμάνσεις). 2) Αἱ Ἀντεπιγραφαὶ εἰς Ἐπιγραφὰς Βέκκου, δηλαδὴ σύγγραμμα συνταχθὲν πρὸς ἀντίκρουσιν ἑτέρου συγγράμματος τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἰωάννου Βέκκου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπειρᾶτο οὗτος νὰ ἀποδείξῃ ὡς ὀρθὴν τὴν Λατινικὴν περὶ Ἁγίου Πνεύματος θεωρίαν. 3) Τρεῖς ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Γρηγόριον Ἀκίνδυνον καὶ δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Βαρλαάμ τὸν Καλαθρόν. Εἰς αὐτάς ὁ Παλαμᾶς ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἀκόλουθα θέματα α) τὴν διδασκαλίαν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, β) ζητήματα ὡς τοῦ τρόπου καθ' ὃν πρέπει νὰ προχωρῆ ἡ θεολογικὴ ἔρευνα, τῆς σημασίας τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν, τῆς χρήσεως τῶν φιλοσοφικῶν ἐνοιῶν ὑπὸ τῆς Θεολογίας κ.λ.π. καὶ γ) τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ἡσυχασμοῦ. 4) Τὰ ὑπὲρ τῶν ἱερῶν ἡσυχάζοντων συγγράμματα ἐννέα. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν ἡσυχαστικῶν ἐρίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Παλαμᾶς ἐπρωτοστάτην ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς καὶ ἐδικαιώθη. Ἐχουν σημασίαν αἱ συγγραφαὶ αὐταί, διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Παλαμᾶ ὀρθὴν τοποθέτησιν τοῦ θέματος καὶ ἀπὸ θεωρητικῆς καὶ ἀπὸ πρακτικῆς ἐπόψεως, διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῶν ἀκροτήτων. Ἐνταῦθα παρέχεται οὕτως ἀφορμὴ εἰς ἀνάπτυξιν τῶν μυστικιστικῶν ἰδεῶν τοῦ Παλαμᾶ.

τὸ ὁποῖον προδικάζει τὸ ἀξιόλογον τοῦ Εἰσαγωγικοῦ Τόμου, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ὀλοκληρωθῆ τὸ ἔργον καὶ εἰς τὸ ὁποῖον θὰ περιληφθοῦν, ἔκτος τῶν ἄλλων, βιογραφία καθὼς καὶ γενικὴ ἔκθεσις περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παλαμᾶ.

Ἀναφέρομεν εἰσέτι, διὰ τὸ ἀκέραιον τοῦ παρόντος, ὅτι ἐκάστου ἔργου προτάσσεται σημειώσις ὑπὸ τοῦ ἐκδίδοντος τῆς παραδόσεως τοῦ κειμένου αὐτοῦ, καθὼς καὶ ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου παρατίθενται πίνακες τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ κείμενα καὶ τὰς εἰσαγωγὰς α) χωρίων ἐκ τῆς Ἁγ. Γραφῆς, β) πραγμάτων, γ) κυρίων ὀνομάτων καὶ ἐπωνυμιῶν, δ) νεωτέρων συγγραφέων.

Γ. Μ. Χ.

★
ΤΑΣΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ: «Ἀλθέριος Σβάιτσερ» (μυθιστορηματικὴ βιογραφία).

Ἡ μυθιστορηματικὴ ἢ ἡ λυρική βιογραφία ἢ τὸ βιογραφικὸ δοκίμιο θρίσκονται πάντα στὸ κέντρο τῆς λογοτεχνικῆς ἐργασίας τοῦ κ. Τ. Ἀθανασιάδη. Μυθιστοριογράφος κατὰ κύριον λόγον, γνωστὸς ἀπὸ τὴν τρίτομη ὀγκώδη μυθιστορηματικὴ του σύνθεσις «Οἱ Πανθέοι», δὲν περιορίζεται ὁ κ. Ἀθανασιάδης νὰ εἶναι μόνον ἕνας πλάστης ἀνθρώπων, ἀλλὰ θέλει νὰ εἶναι καὶ ἕνας ἐρμηνευτής, ἕνας ἀνιχνευτής ἀνθρώπων. Ἔτσι ἀπὸ πολὺ νωρὶς, τὸν τράβηξαν διάφορες προσωπικότητες δικῆς μας καὶ ξένες, τίς ὁποῖες ἀφοῦ μαθεῖα τίς ἀγάπησε καὶ προβληματίστηκε μαζί τους, θέλησε, ἀνατέμνοντας τὴν ψυχὴ τους, νὰ τίς σκιαγραφήσῃ καὶ νὰ τίς στήσῃ ὀλοζώντανες μπροστὰ μας.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν τάση τοῦ κ. Ἀθανασιάδη, ποὺ φαίνεται, (ὄχι τόσο ἀδικαιολόγητα), ὅτι τοῦ ἔχει γίνει ψυχικὴ ἀνάγκη, ξεπήδησαν τὸ μελέτημά του γιὰ τὸν Φῶτο Πολίτη, ἕνα λυρικό χρονικό γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Καποδίστρια, ἢ μυθιστορηματικὴ του βιογραφία γιὰ τὸν Ντιστογιέφσκη, τὰ βιογραφικά του χρονικά γιὰ τὸν Οὐγκώ καὶ τὸν Τολστόη καὶ τὰ δοκίμιά του γιὰ τὸν Ἄλ. Καρρέλ, τὸν Ζάν Ροστάν, τὸν Περ. Γιαννόπουλο κ.ἄ.

Καρπὸς αὐτῶν τῶν ἀναζητήσεων τοῦ συγγραφέα εἶναι καὶ τὸ τελευταῖο του βιβλίον «Ἀλθέριος Σβάιτσερ—ὁ ποιητῆς τῆς χριστιανικῆς δράσης» ποὺ κυκλοφόρησε πρὶν ἀπὸ λίγους μῆνες στὶς ἐκδόσεις Φέξη.

Τῆς παραθέσεως ἐκάστου κειμένου ὁ κ. Χρήστου προτάσσει εἰσαγωγὴν, ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ ὄρου ἔννοιαν, ὅπου ἐρευνῶνται τὰ περιστατικά τῆς συγγραφῆς (χρόνος, τόπος, ἀφορμὰ, σκοπὸς κ.λ.π.).

Ἐπίσης δίδεται μία ἀνάλυσις ἀκριβῆς τοῦ περιεχομένου ἐκάστου συγγράμματος. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μάλιστα πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξαρθῆ ἡ ἐργασία τοῦ κ. Χ. διὰ τὸ ἀκριβές καὶ σαφές τῆς διατυπώσεως καὶ ἀναλύσεως τῶν περιεχομένων ἰδεῶν, πράγμα

Γνωρίζω τὶς ἀντιδράσεις καὶ τὶς ἀντιρρήσεις ποῦ ἔχει προκαλέσει ἡ προσωπικότητα τοῦ Σθάϊτσερ, καὶ στὸν τόπο μας καὶ στὸ ἐξωτερικόν. Φαίνεται ὅμως πὺς δὲν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα, ἴσως γιατί προσκρούει στὸν ἐγωισμό μας καὶ μᾶς ἐλέγχει γιὰ τὴν ἀπραξία μας, τὸ νὰ παραδεχτοῦμε μίαν τέτοια προσωπικότητα, ποῦ δὲν ἔκανε τίποτ' ἄλλο στὴ διάρκεια μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς, παρὰ νὰ κάνει πράξη τὸ κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Γιατί, πραγματικά, ξεφεύγει ἀπὸ τὰ καθημερινὰ ἀνθρώπινα μέτρα «ἕνας ἄντρας, στὴν ἀνοίξη τῆς ζωῆς του, ποῦ τ' ὄνομά του ἄρχιζε κιόλας νὰ συζητεῖται σ' ὅλην τὴν Εὐρώπη γιὰ τὶς θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μελέτες του, ἀπὸ καιρὸ φημισμένος ὀργανίστας, μουσικολόγος, ἐρμηνευτὴς καὶ μελετητὴς τοῦ Μπαχ», ὅπως γράφει χαρακτηριστικὰ στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Ἀθανασιάδης, «νὰ παίρνῃ ξαφνικὰ τὴν ἀπόφασιν ν' ἀφήσει μίαν σταδιοδρομίαν τόσο λαμπρὴν, τὶς ὕψηλές γνωριμίας του, τὶς ἀνέσεις του, γιὰ νὰ σπουδάσει στὰ τριάντα του γιαντρὸς καὶ νὰ ἐξασκήσει τὴν ἐπιστήμην του στὴν πιὸ πρωτόγονη περιοχὴ τῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς, ὅπου γιὰ χρόνια μοναδικὰ ἀνέσεις θάταν ἕνα κρεβάτι ἐκστρατείας σὲ μίαν παράκω ποῦ τὴν ροκάνιζαν οἱ τερμίτες, καὶ κοινωνία του λεπροῖ, φρενοθλασθεῖς, φιλόδοκοι, κλεπτομανεῖς, ἐκφυλισμένοι ἀπ' τὸ οἰνόπνευμα καὶ ἀνθρωποφάγοι, σμᾶρια κοινουπία καὶ μῦγες τσετσέ, οἱ κατασαρίδες, τὰ φιδία καὶ τὰ θηρία τῆς γειτονικῆς ζούγκλας, ἐνῶ ὁ ἥλιος μέσα σ' ἕνα τροπικὸν κλίμα, ὅπου οἱ καταγιγίδες διαδέχονται ἀπότομα τὴν πιὸ πνιγερὴν κουφόθραση, μπορεῖ νὰ κεραυνοβολῆσει ὅποιον μείνει ἀκάλυπτον ἔστω καὶ μίαν στιγμὴ».

Μίαν τέτοια προσωπικότητα θέλησε νὰ προβάλει μὲ τὸ ἔργο του ὁ κ. Ἀθανασιάδης. Τὶ τὸν ὤθησε ἀράγε νὰ θελήσει νὰ στήσει μπροστὰ μας αὐτὴ τὴ μεγάλη μορφή; Μᾶς τὸ λέει πάλιν στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του: «Σὲ μιᾶν ἐποχῇ ποῦ καλλιιεργεῖ συστηματικὰ τὴν ἐχθρότητα, ἡ μορφή τοῦ Ἀλθέρτου Σθάϊτσερ ἀναδίνει ἕνα παρήγορο μεγαλεῖο. Στ' ἀλήθεια ἠθικὰς προσωπικότητες ὅπως ὁ Ἀλθέρτος Σθάϊτσερ ποῦ «ἡ ἀπέραντη σοφία του, ἡ σπάνια σωματικὴ του ἀντοχή, ἡ λαχτάρα του νὰ πλάσῃ ἀπ' τὸν ἐαυτὸ του ἕνα πρότυπον ἐνεργητικοῦ χριστιανοῦ ὅπου ἡ λογικὴ νὰ μὴν ἀντιμάχεται τὴν πίστη του», τονώνουν τὴν αἰσιοδοξίαν μας γιὰ τὴν πορεία καὶ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου.

Ἡ δόξα τοῦ Σθάϊτσερ, ποῦ τιμήθηκε μὲ τὸ θραβεῖο Νόμπελ γιὰ τὴν Εἰρήνην τοῦ 1952, εἶναι τὸ λαμπρανεῖ, τῆς Γαλλικῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς. Ἐκεῖ πῆγε νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἰατρικὴν, ποῦ τὴ σπούδασε 30 χρόνων, ὕστερα ἀπὸ γερὰς φιλοσοφικὰς καὶ θεολογικὰς σπουδὰς, αὐτὸς ὁ γιὸς τοῦ πάστορα Λουδοβίκου Σθάϊτσερ, ἀνάμεσα στοὺς μαύρους ἰθαγενεῖς, ποῦ ζοῦσαν μέσα στὴν ἀρρώστια καὶ τὴν ἀθλιότητα. Μὰ παράλληλα θέλησε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἀνθρωπιστικὸν τοῦ ἔργου, κηρύχοντάς τους τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτελώντας ἔτσι ἔργο ἱεραποστολόν. «Ὀλη ἡ ἐκπληκτικὴ δράση τοῦ Σθάϊτσερ, ποῦ ἔζησε μίαν ζωὴν ἐπικίνδυναν καὶ περιπετειώδη ἀσκώντας τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην, δοσμένην μὲ τὴν θερμὴν τῆς καρδιάς καὶ τὸ γλαφυρὸν ὕφος, ποῦ χαρρακτηρίζεται ἀπὸ μίαν καλοδουλεμένην καὶ ἀδρὴν φράσην τοῦ κ. Ἀθανασιάδου, ἔρχεται νὰ μᾶς ἐμπνεύσει καί' ἐμᾶς στὰ μᾶς κάνει νὰ σκεφτοῦμε πᾶν ὅπου τὴ σημασία τοῦ ἐνεργητικοῦ Χριστιανισμοῦ γιὰ τὴν ἐποχὴν μας, ποῦ τόσο τὸν ἔχει ἀνάγκη σὲ χίλιους δυὸ τομεῖς τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἀλλὰ ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ἀθανασιάδου ἔθρισκεται καὶ σὲ τοῦτο τὸ σημεῖον: ὅτι μᾶς δίνει μὲ τὸν πιὸ ἀδρὸν τρόπο ὄχι μόνον τὴν ἐξωτερικὴν δρᾶσιν τοῦ Σθάϊτσερ, ἀλλὰ καὶ τὴ βαθμιαία διαμόρφωσιν τῆς σκέψεως του καὶ τοῦ στοχασμοῦ του, πᾶν ὅπου μὲ μὲγάλαν πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ προβλήματα τοῦ καιροῦ μας. Ἔτσι οἱ σελίδες ποῦ μᾶς δίνει ἀναλύοντας τὰ βιβλία τοῦ Σθάϊτσερ ἀνάμεσα στὰ ὅποια ξεχωρίζουν «ἡ φιλοσοφία τοῦ Πολιτισμοῦ», «ὁ μυστικισμὸς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου» κ. ἄ., εἶναι ἀπὸ τὶς καλύτερες τοῦ βιβλίου. «Ὡσποῦ μίαν μέραν ἀνακάλυψε τὸ πολῦτιμον κοίτασμα μέσα στὸ ἔδαφος ποῦ ραδοσκοποῦσε: τὴν ἀμοιβαία ἐξάρτησιν κάθε πολιτισμοῦ μὲ τὸ κοσμοεἶδωλό του», γράφει ἄλλοῦ πάλιν (σελ. 98) γιὰ τὸ Σθάϊτσερ. «Τότε αἰσθάνθηκε νὰ φωτίζωνται ὅλα γύρω του. Ναί, λοιπόν. Ἡ καταστροφή τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶταν ἡ μοιραία κατάληξιν μιᾶς ἀπὸ καιρὸν βαθεῖαν ἀλλαγμένης νοοτροπίας, ἀφοῦ κανένα ἀπ' τὰ ἰδανικά τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ δὲ μπορούσε πιά νὰ δονῆσιν τὴν ψυχὴν ἑνὸς σύγχρονου εὐρωπαίου, γιατί ἡ ἰδεαλιστικὴ ἀντίληψιν σιγά σιγά εἶχε διαβρωθῆ μὲσα του. Καί' μ' ἕνα ἄλμα τῆς σκέψεως του, ποῦ τὸν ἔφερε διαδοχικὰ σ' ὄσους πολιτισμοὺς εἶχε μελετήσει, εἶδε τὴν ἀλήθειαν νὰ τοῦ ἀποκαλύπτεται ἀκέραια: ὅλα τὰ γεγονότα ποῦ εἶχαν ἕνα μοιραῖον ἐπακόλουθον στὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν—ὅπως καὶ στὴν ἀνθρωπότηταν ὀλόκληρη—ὀφείλονταν σὲ αἰτία πνευματικὰ, στὴν ἀντίληψιν τῶν λαῶν αὐτῶν γιὰ τὸ νόημα τοῦ κόσμου». Ἀλλὰ, ἂν ἐπρόκειτο νὰ καταγράψω τὶς καλύτερες σελίδες ἀπ' τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ κ. Ἀθανασιάδου θὰ ἔπρεπε

ν' αντιγράψω σιγά-σιγάλόκληρο σχεδόν το βιβλίο.

Δέν έχουμε παρά να συστήσουμε θερμά το διάβασμα της καινούργιας μυθιστορηματικής βιογραφίας του κ. Ἀθανασιάδη, πού κρατᾶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη, ἀδιάπτωτο ἴσαμε τὸ τέλος. Πέτυχε νὰ σκιαγραφῆσει κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο τὸν Ἀλθέρτο Σβάιτσερ, πού «αἰστάνθηκε πὼς ἡ ζωὴ του κορυφωνόταν στὸν τριπλό προορισμό της: νὰ ὕμνει τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ σὰν καλλιτέχνης, νὰ τὸ κηρύχνει σὰν θεολόγος, νὰ τὸ ἐκτελεῖ σὰν καλὸς σαμαρείτης».

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

«Ὅταν ὁ ἐκπαιδευτικὸς βάζει στὸν ἑαυτό του τὸ ἐρώτημα: «ἀν σωστὰ πορεύεται» καὶ ἐκφράζει «τὴν ἀνησυχία του γιὰ τὸ σήμερα καὶ τὸ αὔριο πού καθημερινῶς ἀτενίζει καὶ σμιλεύει. Τὴν ἀνησυχία του καὶ τὴν ἀγωνία του ἀν ἡ προσπάθειά του ἀκολουθῆ τὸ δρόμο πού χρειάζεται ὁ σκοπὸς της», εἶναι βέβαιο πὼς θρίσκειται σὲ σωστὸ δρόμο. Γιατί ἀν ἡ ἐνδοσκόπηση εἶναι προνόμιό στην ποίηση—ὅπως γράψαμε σὲ ἄλλη εὐκαιρία—στὴν ἐκπαίδευση εἶναι θεμέλιο. Ἡ σωστὴ ἀγωγή ξεκινᾶ ἀπὸ τὴ σωστὴ τοποθέτηση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μπροστὰ στὸ ἴδιο τὸ πρόβλημα.

Ὁ κ. Θεόδωρος Π. Πολυζωγόπουλος μετὰ τὸ βιβλίο του «Ἡ ΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΛΑΪΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» κάνει μιὰ ἐπιτυχή προσπάθεια γι' αὐτὴν τὴν τοποθέτηση. Καθὼς ὁ ἴδιος γράφει στὸν πρόλογο, τὸ βιβλίο του εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς ἀνησυχίας «τοῦ ἐργάτου τῆς συστηματικῆς ἀγωγῆς γιὰ τὸ ἔργον τοῦ ἐπιτελεῖ». Στίς σελίδες πού ἀκολουθοῦν τοποθετεῖ σὲ σωστὴ θάση τὸ θέμα του: «Καθ' ἡμᾶς—γράφει—ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ ποιήματος στὸ λαϊκὸ σχολεῖο, θὰ εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον αἰσθητικὸς... Τὸ ποίημα εἶναι μυστήριον, διότι μόνον σὲ μυστηριακῆς στιγμῆς δημιουργεῖται, εἴτε λαϊκὸν δημιουργήμα εἶναι, εἴτε κάποιου μεγάλου ποιητοῦ... Τὸ ἠθικόν, τὸ νοσηρχικόν, τὸ πραγματικόν καὶ τὸ γλωσσικόν μέρος τοῦ σκοποῦ, θὰ ἐνισχύη τὴν αἰσθητικὴν συγκίνησιν καὶ θὰ τὴν ἰσχυροποιῆ διὰ μιάν ὑψηλοτέραν ἀνάτασιν τοῦ συναισθήματος» (σ. 21). Καὶ προσθέτει: «Ὁ αἰσθητικὸς σκοπὸς τῆς διδασκαλίας εἶναι γεγονός ὅτι δέν δύναται νὰ παρίδῃ τελειῶς τὸ εἶδος τοῦ ἐκάστοτε διδασκόμενου ποιήματος. «Ὅποιο ὅμως κι' ἂν εἶναι τὸ εἶδος τοῦ ποιήματος, ἐλαφρὰ θὰ εἶναι ἡ ἀπόκλισις ἐκ τοῦ κυρίου σκοποῦ...» (σ. 22). Ἀπόψεις ξεκάθαρες, πού τοποθετοῦν στὴν ὀρθὴ του θάση ὅλο τὸ θέμα.

«Ἡ ποίηση στὸ Λαϊκὸ Σχολεῖο» τοῦ κ.

Θεοδώρου Π. Πολυζωγόπουλου εἶναι μιὰ καθαρὴ φωνή. Μιὰ φωνή, πού μαζί μετὰ τὴν προηγουμένη μελέτη του: «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνδρέα Καρκαβίτσα» (1962), ἀποδείχνει πόσο εὐλογημένα εἶναι τέτοια ρωτήματα στοὺς ἐκπαιδευτικούς μας. Καὶ μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερα, γιατί ἐρχεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία.

Σπουδαῖα βοηθήματα στὰ χέρια τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας τὰ δυὸ βιβλία τοῦ κ. Δ. Βακάλη: «ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΑΛΜΟΙ» καὶ «ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ» — Ἀθήναι 1963. Τὸ πρῶτο, μετὰ ποιήματα καὶ διαλόγους, βοηθᾶ ἐστὴν ὀργάνωση τῆς καλῆς σχολικῆς γιορτῆς. Τὸ δεύτερο, ἕμμετρο πεντάπρακτο πατριωτικὸ δράμα, «προσπαθεῖ νὰ ζωντανεύσῃ τὸ ἀδάμαστον φρόνημα, τὸν κόσμον τῶν ὁραμάτων, τὴν ἠρωϊκὴν ἔξαρσι καὶ τὴν σκληρὰν ἀκαμψίαν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Σουλίου». Σκοπὸς καὶ τῶν δυῶν: νὰ τραφῆ ἡ παιδικὴ ψυχὴ μετὰ αἰώνιο νᾶμα τῆς Φυλῆς, μετὰ ἐθνικὰ ὁράματα τοῦ Γένους. Γι' αὐτὸ οἱ καλλιάρητες αὐτῆς ἐκδόσεις μποροῦν, θαυμάσια, νὰ εἶναι καὶ εὐχάριστο μορφωτικὸ ἀνάγνωσμα στὰ χέρια τῶν μαθητῶν.

Εἶναι πολλὴ σωστὴ ἡ ἀποψη πού διατυπώνεται στὴ σύντομη μελέτη τοῦ κ. Β. Θ. Ἀλεξόπουλος: «Ἡ ΞΕΝΟΜΑΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ» (Ἀθήναι 1964) ὅτι: «ὁ λαὸς, ὁ ὁποῖος παρασύρεται ὑπὸ τῆς ξενομανίας ὑφίσταται ψυχολογικὴν ἀπόκλισιν, ἡ ὁποία εἶναι ὁμαδικὴ ψυχικὴ ἀσθένεια καὶ παρακωλύει τὴν δημιουργικὴν ὁρμήν, ἀνακόπτει δὲ καὶ τὴν πολιτιστικὴν προσπάθειαν». Πραγματικά, γιὰ ὁμαδικὴ ψυχικὴ ἀσθένεια πρόκειται. Καὶ πολλὰ ἔχει ὑποστηῖ ὁ τόπος μας ἀπὸ τὸ κύμα τῆς ξενομανίας. Σὲ σημεῖο πού, πολλές φορές, νὰ ἀλλοιώνεται ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρας σὲ πάμπολλες ἐκδηλώσεις τοῦ κοινωνικοῦ μας βίου. Ὅμως τὸ θέμα καὶ καυτὸ καὶ μεγάλο εἶναι καὶ θὰ χρειασθῆ νὰ θρῆ τὴ συνέχεια καὶ σὲ καινούργιες μελέτες.

Πρόαγει θετικὰ τὸ θέμα τῆς υἰοθεσίας ἡ μελέτη τοῦ κ. Ι. Δ. Μαστρογιάννη: «Ἡ ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ»—Ἀθήναι 1962. Κυτταγμένο ἀπὸ τὴ σύγχρονη κοινωνικὴ μορφή, ἀποτελεῖ σπουδαῖο βοήθημα στὰ χέρια ὄχι μόνον τῶν ἐιδίκων ἀλλὰ παντὸς ἐνδιαφερομένου γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Ὁ σ., μετὰ τὴν πλούσια βιβλιογραφία πού παραθέτει καὶ τὴν γόνιμη πείρα πού φαίνεται νὰ διαθέτει, ἐξετάζει καὶ τοποθετεῖ τὸν θεσμὸ τῆς υἰοθεσίας στὴ σωστὴ του θάση: «νὰ ἀποβάλῃ τὸν περιορισμένον

νομικόν αὐτῆς χαρακτηῖρα καὶ νὰ ἐδραιωθῆ ὡς κατ' ἐξοχὴν Κοινωνικὸς Θεσμός». Καὶ εἶναι βέβαιον πὼς μόνο ἔτσι τὸ μεγάλο αὐτὸ πρόβλημα θρῖσκει τὴν ὀριστικὴν του λύση.

★

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΣΜΟΣ τοῦ κ. Γεωργίου Γ. Μαγκλιθέρα (Ἀθήναι 1963), εἶναι μιὰ προσπάθεια «δημιουργίας» ἑνὸς πολιτικοῦ ιδεώδους «τὸ ὁποῖον ἐκφράζει καθαρὰν ἐθνικὴν ἔννοιαν, σύμφωνον πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς». Τέτοιες προσπάθειες ἔχουν γίνῃι πολλές καὶ στὸν τόπο μας καὶ περισσότερο στὸ ἐξωτερικόν. Δὲν ξέρω ἂν ὁ δρόμος ποὺ ὑποδείχνει ὁ σ., γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ιδεώδους, εἶναι ὁ σωστός: Κατὰ τὴν γνώμη του, οἱ ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου θὰ γίνουν κοινωνικὴ πραγματικότης «μόνον μετὰ τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ὀργανώσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ περισσότερο γρήγορα ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία θὰ ἔχη τὴν πρόθυμον ὑποστήριξιν τῆς ἐκάστοτε Κυβερνήσεως, τῶν πολιτικῶν ἐκπροσώπων τῶν διαφόρων κομμάτων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ» (σ. 50). Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια μᾶς θεβαιώνει τὸ ἀντίθετο. Ὅταν ἡ Ἐκκλησία παίρνῃ ἢ ἐξαρτιεῖται ἀπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, κάνει τέτοια σφάλματα ποὺ κηλιδώνουν τὸ χριστιανικὸ ὄνομα. Δὲν θὰ εἶχα παρὰ νὰ ὑπενθυμίσω στὸν κ. Μ. τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησίαν καὶ τὸν κληρὸ στὴ Γαλλίαν πρὶν ἀπ' τὴν γαλλικὴ ἐπανάστασιν.

★

Μὲ ἀπλότητα λόγου, μετὰ καθαρότητα σκέψης καὶ μετὰ ὀδηγὸ «τὴν ἀναυγείαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ φωτὸς καὶ τὴν φωτοφάνειαν τῶν Πατέρων» ἐξετάζει ὁ Ἀρχιμ. κ. Ἰάκωβος Χ. Λιαρομάτης, στὸ βιβλίον του «ΤΕΡΜΑ Ἡ ΑΦΕΤΗΡΙΑ» τὸ μεγάλο ἐρώτημα: Τί γίνεται μετὰ τὸ θάνατο; Δίχως φιλοσοφικὰς ἀναζητήσεις ἀλλὰ μετὰ «τὸ μυστικὸν λυχνάρι τῆς διαισθήσεως τοῦ πιστοῦ» πορεύεται ὁ σ. στὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματός του. Γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ συμπέρασμα: Ὁ θάνατος εἶναι ἢ «ἀφετηρία τῆς ζωῆς».

★

Τεράστιο εἶναι τὸ θέμα ποὺ ἐξετάζει στὸ βιβλίον του ὁ κ. Κων. Γ. Παπαδάκης: «ΑΤΟΜΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ», Ἐρμούπολις Σύρου 1963. Ἐνα πρόβλημα καυτὸ γιὰ τὴ σύγχρονον ἐποχὴν. Ἡ κακὴ τοποθέτησιν του ὀδηγεῖ στὴν κοινωνικὴ ζούγκλα. Ὁ κ. Π. πιστεύει—καὶ πολὺ σωστά—πὼς μόνο ὅταν εὐτυχοῦν τὰ ἄτομα μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ κοινωνικὴ εὐπρέπεια καὶ ἀληθινὴ εὐτυχία: «Ἡ κοινὴ τοῦλάχιστον λογικὴ πείθει περὶ τοῦ ὅτι, καθὼς δὲν εἶναι δυνατόν ἓνα «Ἄτομον» νὰ θεωρῆ ἔ-

αὐτὸ εὐτυχές, καὶ ὄντως νὰ εἶναι τοιοῦτον, ὅταν γύρω του κρατῆ ἢ θλίψις καὶ ἢ δυστυχία, κατὰ παρόμοιον ἀκριβῶς τρόπον, εἶναι ἀδύνατον νὰ συντερῆ καὶ ἀπαρτισθῆ μιὰ «Ὀλότης» εὐτυχῆς ἀπὸ «Ἄτομα» τὰ ὁποῖα, κατ' ἴδιαν ἔκαστον, ἢ πολλὰ ἐξ αὐτῶν λαμβανόμενα, διατελοῦν ἐν θλίψει καὶ δυστυχίᾳ» (σ. 89). Καὶ ὁ σ. ἀφοῦ ἐξετάζει ὅλα τὰ κοινωνικὰ συστήματα, σὲ συσχετισμὸ μετὰ τὸ θέμα του, καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀλληλεγγύη δὲν εἶναι «μόνον ἐπιταγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' εἶναι καὶ κοινωνικὴ ἀνάγκη» (σ. 140). Εἶναι δεῖγμα ὑπάρξεως ἀνθρωπιστικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ πραγματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ «ἐμπρακτος συναντιληψις καὶ οὐσιαστικὴ ἀρωγὴ, ἐκ μέρους ἰδίᾳ τοῦ συνόλου», πρὸς ὅλες τὰς κατηγορίας τῶν ἀδυνάτων «εἶναι χαρακτηριστικὸν προηγμένου πολιτισμοῦ».

★

Μὲ ἀρκετὴ καθήστρησις ἔφτασε στὰ χέρια μου ἡ βιογραφία τοῦ ἸΩΑΝΝΗ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ ποὺ ἔγραψε ὁ κ. Γ. Μ. Πολιτάρχης. Ὅστόσο τὸ θέμα καὶ ἡ γλαφυρότητα τοῦ γραφήματος δὲν μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ μὴν πῶ—ἔστω καὶ καθυστερημένα—δυσὸ λόγια γι' αὐτὸ τὸ βιβλίον.

Δὲν εἶναι εὐκολο εἶδος ἡ μυθιστορικὴ βιογραφία. Γιατὶ κινδυνεύει ὁ λογιότηνης νὰ ξεστράτησῃ σὲ δυσὸ διαφορετικὸν δρόμον: τὸ παραμῦθον καὶ τὴν ἱστορίαν. Τὸ γλιστρημα στὸ δεύτερον δρόμον εἶναι πιὸ εὐκολόν. Τὸ ἱστορικὸ ὕλικόν παρασέρνει τὸν τεχνῆτην στὴ δόμησιν γεροῦ ἀρχιτεκτονήματος ποῦ, ὠστόσο, τοῦ λείπει ὁ περίγυρος τοῦ θροῦλου. Ὁ τεχνῆτης θγαίνει ἀπὸ τὸ ὄνειρον καὶ μπαίνει στὸ ἐργαστήριον.

Κανένα ξεστράτημα στὸν «Ἰωάννην Κουκουζέλη» τοῦ κ. Πολιτάρχη. Ὁ σ. πῆρε τὸ ἱστορικὸ ὕλικόν ποὺ χρειάζονταν καὶ περιέγραψε «τὴ μαρτυρικὴ πορεία τῆς ψυχῆς τοῦ Κουκουζέλη». Τοποθέτησε τὸν πρωτοψάλτην τοῦ αυτοκράτορα στὸ χῶρον τοῦ παραμυθιοῦ καὶ μᾶς τὸν ἔδωσε μέσα στὸ λαμπρὸ σύννεφον τοῦ βυζαντινοῦ ἡλίου. Στὴν κάθε σελίδα τοῦ βιβλίου νιώθουμε τὴ βυζαντινὴν δόξαν νὰ γεμίζει, μετὰ τὴν ζωτανὴν παρουσίαν της, τὴν ψυχὴν μας.

★

Δὲν εἶναι εὐκολο εἶδος ἢ μετάφρασις. Καὶ μάλιστα ἢ ποιητικὴ. Καὶ γνώστης τῆς γλώσσας καὶ χάρισμα πρέπει νὰ ἔχη ὁ μεταφραστής. Γιὰ νὰ ἀποδόσῃ ἓνα ποιητικὸν κείμενον πρέπει νὰ εἶναι καὶ κάταχος τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Καὶ ὁ κ. Κλεῖτος Κύρου εἶναι κάτοχος τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Στὸ «ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΟΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΓΝΑΤΙΟ ΣΑΝΧΕΘ ΜΕΧΙΑΣ» μᾶς ἔδωσε, σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοσιν, ἓναν ἀληθινὸν Λόρκα. Στὸς μεταφρασμένους στίχους ζοῦμε τὴν πραγματικὴν ποιητικὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ Ἰ-

σπανού ποιητή. Και αυτό είναι ένα άναμφισβήτητο προσόν του μεταφραστή.

★

Ἡ ἀρχαία ἐβραϊκὴ ποίηση δὲν εἶναι μόνο θεοκεντρικὴ, ἀλλὰ καὶ ἀπόλυτα ἀνθρωπιστικὴ. Τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ τραγικὸ βρίσκονται ἀρμονικὰ ὑφασμένα στὴ μορφὴ καὶ τὴν οὐσία τῆς, σὰν ἔκφραση τῆς γνησιότητάς τους. Οἱ «ΘΡΗΝΟΙ» τοῦ Ἱερεμῖα ἀποτελοῦν τὸ κορύφωμα αὐτῆς τῆς γνησιότητάς: ἔχουν παράλληλα στοιχεῖα μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τραγωδία. Τὸ θέμα τους εἶναι ἡ τραγωδία τοῦ ἐθνικοῦ ξεσπιτωμοῦ. Ἡ μετοικεσία τῆς Βαβυλώνας, γιὰ τὸν Ἑβραῖο, ὑπῆρξε «τὸ καμῖνι καὶ τ' ἄμوني, ἀπ' ὅπου πέρασε, δοκιμάστηκε καὶ σφουραττήθηκε ἡ ψυχὴ του». Ἡ «ΙΡΕΜΙΑΔΑ» τοῦ κ. Λ. Χατζηκώστα δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ ἔμμετρη ἀπόδοση στὴ νεοελληνικὴ τῶν «Θρήνων», ἀλλὰ μᾶς θάζει στὸ κλίμα τους καὶ μᾶς δίνει, μὲ τὶς ἀναλύσεις καὶ τὰ σχόλια, τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα νὰ χαροῦμε τὸ ὑπέροχο αὐτὸ ποιητικὸ κείμενο. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, ἡ ἐργασία τοῦ κ. Χ. εἶναι μιὰ θετικὴ προσφορά.

★

Δὲν εἶναι μὲ μελάνι γραμμένοι οἱ στίχοι ποὺ κλείνονται στὴ συλλογὴ «ΚΥΠΡΟΣ». Μὲ αἶμα γράφτηκαν. Μὲ τῆς καρδιάς τὸ αἷμα τοῦ ποιητῆ τους ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΣΣΑΣ. Στὶς ἀτέλειωτες νύχτες τοῦ σκοτεινοῦ ἐκείνου Νοέμβριου τοῦ 1956, γράφτηκαν. Μέσα στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως τῆς Κοκκινотριμυθιάς. Στὴν κόλαση ἐκείνη ποὺ δημιούργησε τὸ μῖσος τὸ ἀποικιοκρατικὸ. Σὲ ὄρες μαρτυρίου γεννήθηκαν, γιὰ νὰ γίνουν ἡ ἐθνικὴ διδασχὴ, ποὺ ἱστοροῦσε στοὺς συγκρατούμενους τοῦ ποιητῆ τὴν ἐθνικὴ ἱστορία τῆς Κύπρου. Κι' ἐσάρκωναν τὴν πίστη στὴν ἐθνικὴ Ἀνάσταση. Καὶ γιγάντωναν τὴ φλόγα τῆς Λευτεριάς. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τοῦ μαρτυρικοῦ νησιοῦ, ἀπὸ 3.500 χρόνια, κλείνεται σὲ τούτους τοὺς στίχους. Γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν ἀπαιτήσεις ἀισθητικῆς ἀπόλαυσης, ἀλλὰ ἀγῶνα γιὰ τῆς Λευτεριάς τὸ ἰδανικό.

★

«Ο ΙΣΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΑΧΝΗΣ» τοῦ κ. Ἀρη Χατζηιδάκη εἶναι μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τὴν ἀνθρωπιὰ καὶ τὴ γνησιότητα. Ὁ π. ζευγαρώνει ἐπιδέξια τὸν λυρισμὸ καὶ τὴν λεπτὴ σάτιρα, γιὰ νὰ μᾶς δώση στίχους θαυμάσια ἀνθρώπινους καὶ σχεδὸν ἀψευγάδιαστους. Καὶ μᾶς ἀπ' αὐτὸ τὸ ζευγάρωμα ξεπηδαίει, κάποτε-κάποτε, τὸ τρα-

γικὸ στοιχεῖο, ποὺ συνθέτει στίχους ἐξαισιούς. Ἡ θεματογραφία, παρμένη μέσα ἀπ' τὸ καυτὸ καμῖνι τῆς ζωῆς, δίνεται θετικά. Κοιτάζεται μὲ μάτι καθαρὸ καὶ αἰσιόδοξο. Μιὰ κοινωνία δλάκερη κλείνεται σὲ τούτους τοὺς στίχους.

★

Δὲν νομίζω ὅτι ἡ ποίηση, σήμερα, ἔχει δικαίωμα νὰ στέκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Καὶ πὼς ὁ ποιητὴς δικαιώνεται, σὰν πνευματικὸς ἐργάτης—ὄσο κι' ἂν οἱ στίχοι τοῦ εἶναι ἄψογοι—ὅταν ξεχνάει τὸν ἄνθρωπο. Οὔτε πιστεύω πὼς γίνεται ν' ἀναστηθῆ τὸ παλῆθ' ἐκεῖνο δόγμα: «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη». Εἶναι μιὰ ξεπερασμένη ὑπόθεση. Γι' αὐτὸ ἀναρωτιέμαι, γιατί ὁ κ. Δημήτρης Χουρμούζης στὴ συλλογὴ τοῦ «ΕΛΥΤΡΑ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ» προτίμησε ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν τὸν ξεπερασμένο δρόμο. Νὰ μᾶς δώση μιὰ ποίηση ποὺ σχεδὸν δὲν μᾶς ἀγγίζει. Ὅχι μόνο γιατί προσπαθεῖ νὰ εἶναι ἐγκεφαλικὴ, ἀλλὰ καὶ γιατί χρησιμοποιεῖ ἀναχρονιστικὰ ἐκφραστικὰ μέσα.

★

«ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΑΛΗΝΗΣ»—(Ἀθήναι 1962)—τοῦ Ἀρχιμ. κ. Ἰακώβου Δ. Μαλιαροῦ. Στίχος παραδοσιακός, μὲ προσωπικὸ ὕφος, στιχουργικὴ ὁμοιομορφία—σπασμένος δεκαπεντασύλλαβος—καὶ θεματογραφία παρμένη ἀπὸ τὴ Βίβλο. Τὸ ἴδιο θὰ ἔλεγα καὶ γιὰ τὴν ἄλλη συλλογὴ τοῦ κ. Μ., «ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΘΟΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ»—(Ἀθήναι 1964). Μόνο ποὺ ἐδῶ ὁ στίχος δὲν εἶναι ὁμοίμορφος: ἀλλάζει μέτρο καὶ συλλαβές.

Καὶ στὶς δύο συλλογές ὁ κ. Μ. ἐνδιαφέρεται περισσότερο γιὰ τὴ θεματογραφία καὶ λιγώτερο γιὰ τὴν ποιητικὴ ἔκφραση.

Τὰ «ΔΑΦΝΟΦΥΛΛΑ» τοῦ κ. Βασίλη Τερτίπη—ποὺ κυκλοφόρησαν ἀπ' τὶς ἐκδόσεις «Κέδρος»—εἶναι μιὰ συλλογὴ μὲ πηγαιό λυρισμὸ, ἀλλὰ μὲ πολλὰ πεζολογικὰ στοιχεῖα καὶ θερμαλικὴ διάθεση. Κι' ἄκόμα, μὲ στίχους ποὺ καταστρέφονται ἀπὸ τὴν ἀντιποιητικὴ λέξη ποῦ, κάποτε, περιέχουν. Ὡστόσο ἡ ποίηση τοῦ κ. Τ.—πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ—εἶναι μιὰ φωνὴ μὲ γνησιότητα, ποῦ, ὅταν ξεπερνᾷ τὶς στιχουργικὲς ἀδυναμίες, γίνεται καθαρὴ καὶ διαυγής, γεμάτη νοσταλγία καὶ τραγοῦδι λυρικὸ γιὰ τὴν πατρίδα τοῦ νοτιᾶ.

★

Τὸ κυριαρχικὸ στοιχεῖο στὴ διηγηματογραφία τῆς ὀδοῦ Βωλλιάδου εἶναι ἡ ἀγάπη στοὺς ἀπλοῦς, τοὺς ταπεινοὺς καὶ καταφρονεμένους ἀνθρώπους. Οἱ ἥρωες καὶ τῶν δύο βιβλίων τῆς: «ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ

ΤΡΟΧΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ» (Θεο)νίκη 1963) και «ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΑ» (Θεο)νίκη 1964), είναι οι άπλοι άνθρωποι, με τὰ πολλά χτυπήματα τῆς μοίρας, πού ζοῦνε πέρα ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴ μεγάλη καρδιά. Ἡ σ. με ἀπλό, ἀφηγηματικὸ τρόπο ἀναλύει τοὺς χαρακτήρες καὶ τὰ γεγονότα πού περιγράφει. Ἄν καὶ τὰ διηγήματά της πάσχουν ἐξ ἐπόψεως μορφῆς, ὅμως εἶναι ποτισμένα ἀπὸ ἕνα θαύτατο ἀνθρωπισμό. Πλησιάζει με ἀγάπη τὸν συνάνθρωπο: συμπάσχει καὶ συμπορεύεται μαζί του. Κι' ἀκόμα, ξεσκεπάζει, με πνευματικὴ ρωμαλεότητα, τὴν κοινωνικὴ ἀδικία.

Ὡστόσο, ὑπάρχουν καὶ σελίδες γραμμένες με λογοτεχνικὲς ἀξιώσεις. Σημειώνω τὰ διηγήματα: «Ἔπεσε γιὰ τὴν πατρίδα», «Ἡ ζητιάννα» καὶ «Ἡ κατάρα τοῦ δεσπότη». Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ξεχωρίζει ἡ «Προσμονή».

★

Οἱ «ΤΗΝΙΑΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ» εἶναι μιὰ κομψότατη συλλογὴ με χρονολογήματα, πού μιλᾶνε γιὰ τὴν Τῆνο καὶ τοὺς ἀνθρώπους της. Ὅλα τους καλογραμμένα, ποτισμένα τὸ τηνιακὸ χρῶμα, ἔχουν τὴ γνησιότητα τοῦ νησιώτη, πού ξεπηδάει ἀπὸ τὴν ἀγάπη στὸν τόπο του. Ἡ συλλογὴ, χρωστέει τὴν ὑπαρξὴ της στὸν κ. Σ τ. Λαγουρό, πού εἶχε τὴν ἐπιμέλεια, καὶ στὸν φίλο ζωγράφο κ. Π. Μαθιόπουλο, πού τὴ στόλισε με ἕνα κομψότατο ἐξώφυλλο. Καὶ εἶναι μιὰ θετικὴ προσφορὰ στὸ ἱερό νησί.

★

Τὰ «ΕΠΙΝΙΚΙΑ» τοῦ κ. Δημ. Λ. Σταθόπουλου, πού κυκλοφόρησαν ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἀστέρως», εἶναι μιὰ ἀξιόλογη παρουσία στὴ νεοελληνικὴ ποίηση. Ἡ δομὴ τοῦ στίχου εἶναι ἐξάισια καὶ σὰν αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα καὶ σὰν ὄντολογικὸ δεδομένο. Ἄδρῃ γραμμὴ, στιβαρὸ συνταίριασμα τῶν στοιχείων, συνθέτουν ἕνα σύνολο μοναδικό, θά ἔλεγα, σὸ εἶδος του. Τίποτα τὸ περιττό, σχεδὸν κανένα ψεγάδι. Ἀφιερωμένα—καὶ τὰ δεκάξη ποιήματα τῆς συλλογῆς—στὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἀποτελοῦν μορφολογικὰ καὶ οὐσιαστικὰ μιὰ λαμπρότητα ποιητικῆ, ἕναν ὕμνο στὴν Ἀγάπη. Ποτισμένα ἀπὸ τὸ ἁγιασμένο Φῶς τῆς δικῆς του ἔμπνευσης, εἶναι κι' αὐτὰ «ὑδωρ ζωῆς»:

Τὸ φοβισμένο ξερόχορτο
κατακάηκε
ἀπὸ τὸν πυρετὸ τοῦ καλοκαιριοῦ
ἤρθε καιρὸς καὶ

τοῦ Κυρίου τὸ χέρι
κινήθηκε—
μιὰ κάθετη γραμμὴ ἀστραπῆς.
Εὐλαθικὰ ἔκρυσες μέσα στ' ἄδυτά σου
τὸν κάρπιμο σπόρο Του.

Ὁ κ. Σ. καὶ με τούτῃ τὴ συλλογὴ του, ὅπως καὶ με τὶς προηγούμενες, ἀποδείχεται ὄντως ποιητῆς. Κι' ἀκόμα ἀποδείχεται πῶς ὅταν ἡ ποίηση ἔχει ὑψηλοὺς στόχους μένει ἀδιάφορη.

★

Δοκιμὲς θρησκευτικῆς ποιήσεως, χαρακτηρίζει ὁ κ. Π. Β. Πάσχος τὴν ποιητικὴ συλλογὴ του: «ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΕΑΡ», πού κυκλοφόρησε ἀπ' τὶς «ἐκδόσεις τῶν φίλων», (Ἀθήνα 1964).

Πραγματικὰ καὶ τὰ 74 ποιήματα πού κλείνονται σ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ κυριαρχοῦνται ἀπὸ γνήσιο θρησκευτικὸ συναίσθημα. Ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸ τους γνώρισμα δὲν εἶναι αὐτό. Εἶναι: τὸ ἄρμονικὸ συνταίριασμα μορφῆς καὶ οὐσίας. Αὐτὴ ἡ ἰδανικὴ ἰσοζυγία ἀνάμεσά τους, πού—ὅταν ὑπάρχει—μᾶς χαρίζει στίχους ὑπέροχους, τὴν ἀληθινὴ ποίηση.

Μόνον τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, εἶναι ἐπικίνδυνο στὴν ποίηση. Μπορεῖ νὰ ξεστράτηση τὸν ποιητὴ σὲ ἀντιποιητικὸς χώρους. Σὲ ἄγουρες μορφῆς «Τέχνης», πού κάποτε ἀποδείχνονται ὄχι μόνον κατώτερες ἀλλὰ καὶ ἐλαθερές. Γιατί οἱ ὀποιοσδήποτε «θρησκευτικὲς συναίσθηματικότητες», ὅταν πᾶνε νὰ γίνουν τραγοῦδι, δίχως τὴν ἄρτια πνευματικὴ κοσμοθεωρικὴ συγκρότηση τοῦ δημιουργοῦ καὶ τὸ γνήσιο ταλέντο, κατατᾶνε ἀρρωστημένα στιχοπλοκῆματα ἐπικίνδυνα στὴν πνευματικὴ ὑγεία καὶ τὴν αἰσθητικὴ καλλιέργεια τοῦ λαοῦ· καὶ πού θέβαια καμμιά σχέση δὲν ἔχουν με τὴ χριστιανικὴ ποίηση—ἡ ἀληθινὴ χριστιανικὴ ποίηση, ὄχι ἡ παραχαραγμένη—εἶναι ἡ πιὸ δύσκολη ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη. Ἐχει σὰν βασικὴ προϋπόθεση τὸ ἄρμονικὸ συνταίριασμα τῆς ἀληθινῆς μορφῆς καὶ τῆς πραγματικῆς οὐσίας.

Ὅλες αὐτὲς τὶς δυσκολίες τὶς ξεπέρασε ὁ κ. Πάσχος. Καὶ μᾶς χάρισε μιὰ ἀξιόλογη ποιητικὴ συλλογὴ. Σ' αὐτὴν συνταίριαζει τὸ τραγικὸ στοιχείο—σ' ὅλες τὶς ἐσωτερικὲς διακυμάνσεις—με τὸ γνήσιο λυρισμό· τὸν καθαρὸ λόγο με τὴν ἐξομολογητικὴ ἀνατομία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς· καὶ τὴ σωστὴ κοσμοθεωρικὴ τοποθέτηση τῆς θεματογραφίας με τὴν ἀριότητα τοῦ στίχου.

Ὁ κ. Πάσχος εἶναι μιὰ καινούργια φω-

νή στο χώρο της χριστιανικής ποίησης, που χαίρετιζουμε με ιδιαίτερη χαρά. Η πρώτη του αυτή εμφάνιση υπόσχεται πολλά.

★

Σημαντική υπηρεσία προσφέρει στον τόπο ο κ. Δημ. Σ. Λουκάτος με το νέο του βιβλίο «ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ» (Αθήναι 1963).

Με την εύσυνειδησία του αληθινού πνευματικού εργάτη, την μεθοδικότητα του επιστημονικά και την διεύθυνση του έρευνήτη μελετά τα σύγχρονα λαογραφικά δεδομένα του τόπου μας, όπως μορφοποιήθηκαν από τις κατακτήσεις του πολιτισμού τον βιομηχανικό επίρρασμο και την «αναπροσαρμογή του αστικού βίου. Η νέα αυτή σύνθεση των λαογραφικών δεδομένων και δύσκολη σε ανάλυση είναι και πολύ κόπο στη διερεύνησή της απαιτεί.

Όσο ο κ. Λουκάτος, σαν έμπειρος λαογράφος που είναι, δίνει στο βιβλίο του αυτό θαυμάσιες «περιγραφές ή και δείγματα από τα νεολαογραφικά μας φαινόμενα, που είτε κατάγονται από τα αρχαία παραδοσιακά έθιμα, είτε είναι νεόπλαστα της αστικής μας ζωής».

Μ' αυτό τον τρόπο ο κ. Λ. μας υπογραμμίζει ότι το «λαογραφικό» βίωμα και έργο «δεν είναι μόνο κάτι ιστορικά και αρχαιολογικά δεμένο με την παράδοση, αλλά και κάτι που μπορεί να είναι ζωντανό και παράλληλο προς την αιώνια παρουσία του λαού μέσα στις σύγχρονες κοινωνίες». Και αυτή του ή διαπίστωση είναι πραγματικά ένα μήνυμα αισιοδοξίας.

Και αυτό είναι μια από της σημαντικότερες προσφορές του συγγραφέα. Άνοιγει καινούργιους όριζοντες και διερευνά τα σύγχρονα φαινόμενα σε συσχετισμό με το έθνικό βίωμα, για μια πληρέστερη κατανόηση και έθνογραφική μελέτη των αστικών πληθυσμών.

Στά «Σύγχρονα Λαογραφικά» του κ. Λουκάτου, με την γλαφυρότητα του γραψήματος και την ρέουσα δημοτική γλώσσα, μπορούμε θαυμάσια ν' αναλύσουμε και να κατανοήσουμε, σε αρκετό βαθμό, την έποχή μας.

Ένα άλλο σημαντικό που σημειώνει στο βιβλίο του ο κ. Λ. είναι: να μη ό κινηματογράφος στην υπηρεσία της λαογραφικής έρευνας. Να κινηματογραφηθούν τα λαογραφικά στοιχεία στην ύπαιθρο, για να περισωθούν και να μελετηθούν. Και δίνει μερικά θέματα, από τη σύγχρονη λαογραφία, για κινηματογράφηση. Άν αυτή ή υπόδειξη πραγματοποιηθή τότε και

τά λαογραφικά αυτά στοιχεία θα περισωθούν και ό κινηματογράφος θα έχη προσφέρη μια ουσιαστική και θετική υπηρεσία στον τόπο.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

★

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ.

Υπό του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής και Έρευνών έξεδόθη κατάλογος περιλαμβανών στοιχεία άφορώντα εις τον τρόπον λειτουργίας και εις την έν γενέει δραστηριότητα άνω των 1.500 οργανώσεων, αί όποιαί έπιτελούν κοινωνικόν έργον εις την Ελλάδα.

Ότω καλύπτεται κατά μέγα μέρος ή ανάγκη συγκεντρώσεως δεδομένων θάσει των όποιών θά είναι εύκολος ή άνεύρεσις της καταλλήλου υπηρεσίας ή οργανώσεως εις την όποιαν πρέπει να άπευθύνεται κανείς εις έκαστην περίπτωση και άναλόγως της άπασχολούσης αυτών ανάγκης.

Ό ως άνω κατάλογος πωλείται εις τας κάτωθι διευθύνσεις:

- α) Σταθμός Κοινωνικών Βοηθειών Άθηνών: Νοταρά 58, Άθήναι 148.
- β) Σταθμός Κοινωνικών Βοηθειών Πειραιώς: Άφεντούλη 6.
- γ) Σταθμός Κοινωνικών Βοηθειών Θεσ/νίκης: Παύλου Μελά 18.
- δ) Σταθμός Κοινωνικών Βοηθειών Πατρών: Καραϊσκάκη και Άγίου Νικολάου 66.

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

—Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης Διονυσίου: «Υποστρέφειν διά Μακεδονίας». Όμιλία εις θέσιν προσφωνήσεως γενομένη έν τῷ Ιερῷ Ναῶ τοῦ Άγίου Νικολάου έν Κοζάνη τῆ 24η Ιουλίου 1963 ένῳπιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Άθηναγόρα, περιοδεύοντος εις τας ἱεράς Μητροπόλεις τῶν «Νέων Χωρῶν» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κοζάνη 1964.

—Μητροπολίτου Κορινθίας Προκοπίου: «Τό μεταθετόν τοῦ Ἐπισκόπου, κατά τούς ἱεροῦς κανόνas και τήν πρᾶξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» 1964.

—Μητροπολίτου Ἀργολίδος Χρυσόστομου: «Ψευδωντικά». Ἀθήναι 1964.

—Δημ. Ν. Μωραΐτου, Καθηγη-

του του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Λατρείας». Ἀρχαῖοι χρόνοι (Α΄-Δ΄ αἰών). Ἀθήναι 1964.

—Τοῦ αὐτοῦ: «Ἐρευνα ἐπὶ τοῦ κύκλου τῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων παιδῶν 6-8 ἐτῶν». Ἀθήναι 1964.

—Χρ. Κουρῆ, Μαθηματικῶ-Φυσικοῦ τοῦ Κέντρου πυρηνικῶν ἔρευνῶν «Δημόκριτος»: «Ἡ Κῶαντικὴ θεωρία καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς συνέπειαι». Ἀθήναι 1964.

—Γ. Μελέτη: «Ὁ Ἅγιος τῆς ἀγάπης». Ἐκδόσεις «Ζωῆς». Ἀθήναι 1964.

—Σάββα Νανάκου, Διευθυντοῦ Ἀνωτ. Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης: «Περὶ τῆς οικογενειακῆς Ἐλληνοχριστιανικῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων, (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς»). Θεσσαλονίκη 1964.

—Γεωργίου Κ. Μαυρικάκη, καθηγητοῦ τῶν Μαθηματικῶν καὶ Ἀθηναῖδος Μαυρικάκη καθηγητρίδος Φιλολόγου: «Ὁ εὐφυῆς ἔφηθος καὶ ἡ ἀγωγή του». Ἀθήναι 1964.

—Ζάχου Σαμολαδά: «Διὰ τὴν ἀγωγήν τοῦ πολίτου», Θεσσαλονίκη 1964.
—Ἀρχ. Διονυσίου Κ. Κυράτσου, Πρωτοσυγκέλλου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης καὶ Πέλλης: «Πρὸς διδασκάλους». Ἐδεσσα 1964.

—Μιχ. Κασιοῦρα, Μαθηματικῶ: «Κρίσις τῆς μαθητιώσης νεολαίας» (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ ἢ «Ἐλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή»).

—Ναταλίας Π. Μελά: «Παῦλος Μελάς». Ἀθήναι 1964.

—Ἀρχιμ. Ἰακώβου Μαλλιροῦ: «Σκέψεις καὶ πόθοι εὐσεβεῖς (Θρησκευτικὰ ποιήματα)». Ἀθήναι 1964.

—Ἰωάννου Χρυσσοτόμου: «Κοινωνικὰ Ὀμιλία», (Ἡ καλὴ τῶν χρημάτων χρῆσις—ὁ πλοῦτος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγάπης). Εἰσαγωγή-Νεοελληνικὴ ἀπόδοσις-σημειώσεις ὑπὸ Παν. Σταμού, Ἀθήναι 1964.

—Χρ. Κ. Κωνσταντάρ, δικηγόρου: «Ἡ θρησκεία ὡς κοινωνικὸς παράγων». Εἰς μνήμην τοῦ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Εἰρηναίου, Σάμος 1964.

—Βασ. Ι. Λαζανᾶ, Διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Προστασίας Κωφάλλων: «Ἡ Ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις τῶν κωφάλλων», Ἀθήναι 1964.

—Ἀθ. Κ. Ἀρβανίτη, καθηγητοῦ τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς καὶ ἡ Συριακὴ Ἐκκλησία τοῦ Μάλαμπάρ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ καὶ τῷ παρόντι». Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορία ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1964.

—«Λυτρωτικὲς προσπάθειες». Ἐκδοσις Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Ὁ Λυτρωτής».

—R. Guardini: «Ὁ πολιτισμὸς ὡς ἔργον καὶ ὡς παρακινδύνευσις. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Ἀρχιμ. Χρυσσοτόμου Κουσκοτοπούλου, Ἀθήναι 1964.

—Π. Γρηγορίου: «Χρονικὸν συναντήσεως Πάπα Παύλου ΣΤ΄ καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου Α΄», Ἀθήναι 1964.

—Γεωργίου Γ. Μαγκλιθέρα: «Ὁ χριστιανικὸς Ἐθνισμὸς», Ἀθήναι 1963.

—Φωτ. Θ. Τζωρτζάκη: «Σχολικοὶ συνεταιρισμοί» (Ἔννοια, ἱστορία, ὁδηγίαι ἐφαρμογῆς, παιδαγωγικὴ θέσις), Ἀθήναι 1964.

—Α. Ν. Ζοῦμπου: «Συριδῶν Καλλιὰς», περὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐκλιπόντος καθηγητοῦ, Ἀθήναι 1964.

—Νικ. Γ. Νικολαΐδη: «Ἡ μέθοδος προγραμματισμοῦ P. E. R. T.», (ἀνάτυπον ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Ὁ Κύκλος»), Ἀθήναι 1963.

—Κων. Καλλινίκου: «Ὁ Παράδεισος», ἐκδόσεις «Ἡ περισσότερά», Ἀθήναι.

—Χρ. Ν. Μπούκη: «Θρησκεία καὶ φόβος», ἐκδόσεις «Περιστέρα», Ἀθήναι.

—Γ. Παπαγεωργίου—Ἐράλδου, ἐπιτίμου Γυμνασιάρχου: «Πολιτικὴ μόρφωσις τῶν χριστιανικῶν καὶ μουσουλμανικῶν λαῶν», Ἀθήναι 1964.

—Γεωργίου Κ. Χονδρονίκη: «Ἡ Παναγία, ἡ Ἐφεσος, τὸ Βατικανόν», (μὲ εἰκόνας), ἐκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης, Μυτιλήνη 1964.

—Δ. Λ. Σταθοπούλου: «Ἐπινικία» (ποιήματα), Ἀθήναι 1962.

—Σπ. Δ. Κυριαζοπούλου: «Ἐλευθερία καὶ αὐθυπέρβασις», Ἀθήναι 1962.

—Ἀνδρέα Ἀγγελάκη: «Ὀμιλίαι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θάλασσης», ἐκδόσεις «Δίφρος», Ἀθήναι.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδοσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι 135 (Τηλ. 624-233). —Θεσσαλονίκης: Ἀγίας Σοφίας 38. —Υπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10 Ἀθήναι (114). Ἐτησίαι συνδρομὴ δρχ. 70, ἔξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

47

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η'

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ

Ἰπὸ

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ Ψυχιάτρου

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατευθυντήριοι γραμμαί εἰς τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ. — Ἀποτελέσματα τῶν διαφόρων συγκρούσεων διὰ τὸ Σχολεῖον. — Ἡ ἀρτία παιδαγωγικὴ πράξις. — Σκοπὸς τοῦ Σχολείου καὶ τῆς ἀγωγῆς. — Τὸ παιγνίδι ὡς βοηθητικὸς παράγων διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν ζωὴν. — Ἐνδιαφέρον καὶ πειθαρχία. — Θεωρίαι ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῆς σκέψεως ἐν σχέσει μὲ τὴν νεωτέραν ἀγωγήν. — Αἱ ἐφαρμογαὶ εἰς τὴν παιδαγωγικὴν πράξιν. — Χαρακτηριστικὰ τῆς προοδευτικῆς παιδαγωγικῆς. — Ἐφαρμογαὶ τῶν συγχρόνων παιδαγωγικῶν ρευμάτων.

Τιμὴ δρχ. 20.

48

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Θ'

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Ἰπὸ

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ Ψυχιάτρου

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οἱ παράγοντες τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς. — Ὁ μαθητὴς. — Ἡ τάξις. — Ὁ διδάσκαλος. — Τὸ μάθημα. — Τρόπος παραδόσεως τοῦ μαθήματος. — Ἡ ἐτοιμασία τοῦ μαθήματος. — Ἡ διδακτικὴ πράξις ἐξ ἐπόψεως ψυχοπαιδαγωγικῆς. — Ἐφαρμογαὶ τῆς ψυχοπαιδαγωγικῆς εἰς τὰ μαθήματα.

Τιμὴ δρχ. 25.

Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

Παραγγελίαι: Γραφεῖα Περιοδικοῦ «Ἀκτῖνες», Ἀκαδημίας 45, τηλ. 624-233.

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Διευθυντής ό Ψυχίατρος ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

	Δρχ.	Δολ.
1. Η ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ..... (έξηντλήθη)		
2. Α΄ Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ..... (Β΄ έκδοσις)	15	1
3. Β΄ Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ..... (Β΄ έκδοσις)	15	1
4. Γ΄ Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ..... (Β΄ έκδοσις)	15	1
5. ΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ..... (Β΄ έκδοσις)	25	2
6. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ..... (έξηντλήθη)		
7. Η ΥΓΕΙΑ, Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ..... (έξηντλήθη)		
8. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ ..... (έξηντλήθη)		
9. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ..... (έξηντλήθη)	20	2
10. René Biot: Η ΥΓΕΙΑ ΜΑΣ, Μετ. Δ. Ε. Χαροκόπου..... (έξηντλήθη).		
11. Guy Jacquin: ΒΑΣΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ. Μετάφρ. Έλένης Χ. Όλιδιέρη..... (έξηντλήθη)		
12. Igor A. Caruso: ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΕΞΩΣ, Μετάφρ. Άθ. Καραντώνη ..... (έξηντλήθη)		
13. Pierre Dufoyer: Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, Μετάφρ. Βάσως Νομικού (έξηντλήθη)		
14. Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ ..... (έξηντλήθη)	25	2
15. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, Μετάφρ. Έλ. Όλιδιέρη και Β. Νομικού, τόμος Α΄ ..... (έξηντλήθη)		
16. Jean Lhermitte: Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΚΕΨΙΣ, Μετάφρ. Δ. Ε. Χαροκόπου ..... (έξηντλήθη)	25	2
17. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, Μετάφρ. Έλ. Όλιδιέρη και Β. Νομικού, τόμος Β΄. (έξηντλήθη)		
18. ΕΦΗΒΕΙΑ	15	1
19. Έλένης Χ. Όλιδιέρη Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ..... (έξηντλήθη)	20	2
20. Dr. Etienne de Greeff: ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ. Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαροκόπου. (έξηντλήθη)		
21. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΦΑΙΡΑΝ ΤΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ..... (έξηντλήθη)	20	2
22. ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ..... (έξηντλήθη)	25	2
23. ΠΡΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ..... (έξηντλήθη)	20	2
24. Η ΕΦΗΒΟΣ ΚΟΡΗ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ..... (έξηντλήθη)	15	1
25. Eva Firkel: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΠΡΩΜΕΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ. Μετάφρ. Μαίρης Β. Κωτισπούλου ..... (έξηντλήθη)		
26. Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟΝ ..... (έξηντλήθη)	20	2
27. Άννας Πιτινέλη-Ποταμιάνου: Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ..... (έξηντλήθη)	20	2
28. Dr. Paul Tournier: ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ, Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαροκόπου. (έξηντλήθη)		
29. Α. Isambert: Α΄. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ..... (έξηντλήθη)	25	2
30. Π. Μελίτη: ΓΙΑ Ν΄ ΑΝΟΙΞΗ Ο ΔΡΟΜΟΣ ..... (έξηντλήθη)	30	2
31. Α. Isambert: Β΄. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟ ΕΝΟΣ ΕΩΣ ΕΞ ΕΤΩΝ ..... (έξηντλήθη)	25	2
32. Α. Isambert: Γ΄. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ..... (έξηντλήθη)	30	2
33. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΜΟΥ ..... (έξηντλήθη)	20	2
34. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΟΥ ..... (έξηντλήθη)	60	3
35. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ..... (έξηντλήθη)	15	1
36. Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ ..... (έξηντλήθη)	15	1
37. Η ΨΥΧΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ..... (έξηντλήθη)	30	2
38. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ..... (έξηντλήθη)	20	2
39. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ..... (έξηντλήθη)	25	2
40. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΣ ..... (έξηντλήθη)	25	2
41. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ..... (έξηντλήθη)	15	1
42. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ..... (έξηντλήθη)	25	2
43. Η ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ..... (έξηντλήθη)	30	2
44. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ ..... (έξηντλήθη)	30	2
45. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ ..... (έξηντλήθη)	30	2
46. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ..... (έξηντλήθη)	30	2
47. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ..... (έξηντλήθη)	20	2
48. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ..... (έξηντλήθη)	25	2
49. ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ..... (έξηντλήθη)	30	2